

Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2000

Mark DEWEERDT

Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Financieel-Economische Tijd

De regering-Verhofstadt, een coalitie van liberalen, socialisten en groenen die op 12 juli 1999 werd beëdigd, zette in haar eerste volle werkjaar enkele grote projecten uit het regeerakkoord in de steigers, meer bepaald de verlaging van de personenbelasting, die gekoppeld werd aan de oprichting van een Zilverfonds om op termijn de kosten van de vergrijzing op te vangen, de hervorming van de overheidsdiensten (Copernicusplan) en de uitwerking van een Veiligheidsplan. Niet zonder hindernissen werden de meerderheidspartijen en de Volksunie het eens over de krachtlijnen van een verdere staatsvorming (Hermesakkoord en Lambermontakkoord). De regering wikkeld de dioxinecrisis verder af en vond, na moeizaam overleg, een akkoord met de vakbonden over het statuut van de nieuwe, 'geïntegreerde politie op twee niveaus', waarin het Octopusakkoord van 1988 voorzag en waarvan de federale 'poot' begin 2001 operationeel zou worden. Het asielbeleid bezorgde het kabinet andermaal heel wat kopzorgen: de verwerking van de meer dan 30.000 aanvragen tot regularisatie van het verblijfsstatuut van 'mensen zonder papieren' verliep met horten en stoten en de niet-aflatende stroom asielzoekers noopte de regering in oktober een aanscherping van haar beleid aan te kondigen. In twee mobiliteitsdossiers — de nachtuluchten op Zaventem en de reorganisatie en het investeringsplan van de NMBS — kwam het tot een aanvaring tussen de groenen en de liberalen in het algemeen en tussen Ecolo-minister Durant en premier Verhofstadt in het bijzonder. De gemeente- en provincieraadsverkiezingen van 8 oktober hadden geen gevolgen voor de federale regering.

I. Het begrotingsbeleid

A. De begrotingsresultaten voor 1999 en de controle van de begroting voor 2000

De ministers Vande Lanotte (Begroting) en Reynders (Financiën) maakten op 5 januari bekend dat, ondanks de tegenvallende economische conjunctuur en de dioxinecrisis die de groei hadden doen vertragen van 2,7 % in 1998 tot 2,5 %, het overheidstekort in 1999 was gedaald tot 0,9 % van het bruto binnenlands product (BBP), 0,2 procentpunt onder de doelstelling die de regering-Verhofstadt in de herfst 1999 had vooropgesteld¹. Het gunstige resultaat was toe te schrijven aan de daling van de rentelasten en de begrotingsdiscipline van de gewesten en de gemeenschappen, vooral de Vlaamse Gemeenschap, die een overschot boekten van 0,5 % van het BBP (+ 0,3). De federale overheid zelf had een tekort van 1,8 % van het BBP (s.q.), de sociale zekerheid boekte een overschot van 0,5 % (+ 0,1). In het

¹ Uit de rekeningen die het INR op 14 juli publiceerde, bleek dat het tekort zelfs tot 0,7 % van het BBP was gedaald.

jaar vóór de gemeente- en provincieraadsverkiezingen was het overschot van 0,2 % dat de lokale besturen in 1998 hadden opgetekend, helemaal weggesmolten. Volgens Vande Lanotte zou het totale overheidstekort in 2000 kunnen dalen tot 0,8 % van het BBP, 0,2 procentpunt minder dan bij de begrotingsopmaak was verwacht.

Bij de voorstelling van het jaarverslag van de Nationale Bank (17 februari) riep gouverneur Guy Quaden de regering op de extra inkomsten die het gevolg zouden zijn van de hoger dan verwachte groei in 2000 – meer dan 3 %, terwijl de begroting uitging van 2,5 % – prioritair aan te wenden voor een snellere vermindering van het overheidstekort, zodat er al in 2001 in plaats van 2002 een begrotingsevenwicht kon zijn, liever dan de belastingen te verlagen of de uitgaven te verhogen.

Op 31 maart deelde de regering de resultaten van de begrotingscontrole mee. Minister Vande Lanotte zei dat hij volgens het 'goudhamsterprincipe' had gewerkt, door meevallende hypothesen niet en tegenvallende hypothesen wél te verrekenen. Concreet hield het kabinet vast aan een verwachte groei van 2,5 %, hoewel het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) een groei van 3,2 % voorspelde, maar rekende het de verwachte stijging van de rentetarieven wel integraal door. Van de gevraagde bijkredieten (22 miljard frank) werd maar de helft toegestaan, voor de financiering van het Sint-Elooisakkoord van 1 december 1999 over de financiering van het onderwijs en de tewerkstellingsprogramma's (3,5 miljard), de opvang van asielzoekers, de verlaging van de schuld van de armste landen (1,2 miljard), het openbaar vervoer (440 miljoen voor onder meer goedkope abonnementen voor federale ambtenaren en tariefverlagingen voor begeleide kinderen en 65-plussers) en het niet langer belasten van sommige uitkeringen voor arbeidsongevallen en beroepsziekten (3,2 miljard). Doordat de inkomsten in 1999 53 miljard frank hoger lagen dan verwacht en de sociale zekerheid een extra overschot van 13,4 miljard frank had geboekt, zou het financieringstekort in 2000 dalen van 1 naar 0,7 % van het BBP.

Minister van Financiën Reynders deelde op 8 juni mee dat de schuldratio in 1999 was gedaald van 117,4 naar 114,4 % van het BBP, iets beter dan de doelstelling (114,5 %) van het stabiliteitsprogramma 1999-2002. De rentelasten waren gedaald tot 586,9 miljard frank, of 7,1 % van het BBP (1998 : 607,6 miljard frank of 7,7 % van het BBP).

Volgens de overheidsrekeningen die het INR op 14 juli publiceerde, waren de overheidsontvangsten in 1999 met 0,2 procentpunt gestegen tot 50,1 % van het BBP. Het was de eerste keer dat de ontvangsten meer dan de helft van het BBP vertegenwoordigden. De fiscale en parafiscale druk (belastingen en sociale bijdragen) was gestegen tot het recordpeil van 45,5 % van het BBP (+ 0,1).

B. De aanloop naar de begroting voor 2001 : belastingverlaging, Zilverfonds en wegblokades

Volgens het regeerakkoord van 11 juli 1999 zou de regering "in de loop van de legislatuur [...] een algemene hervorming van de personenbelasting uitwerken" en "zich daarbij laten leiden door een beperking van het aantal tarieven, het verhogen van de belastingvrije minima en het groeperen van de aftrekmogelijkhe-

den in een beperkt aantal forfaitaire korven waarbinnen de belastingplichtige zijn keuze maakt". Het nieuwe belastingsysteem zou volgens het regeerakkoord "neutraal zijn t.a.v. de gekozen samenlevingsvorm" en arbeids- en milieuvriendelijker worden.

De "algemene hervorming" van de personenbelasting mondde in het verslagjaar uit in een plan voor de verlaging van de personenbelasting. Het debat daarover begon op 9 februari. In een reactie op de publicatie van een rapport waarin de OESO op de hoge belastingdruk in België wees, zei minister van Financiën Reynders dat hij de personenbelasting, bovenop de herindexering van de belasting-schalen en de afschaffing van de aanvullende crisisbijdrage waarover eerder al een beslissing was genomen, met nog eens ten minste 80 miljard frank zou vermindere-n. Op 29 februari preciseerde hij in de kamercommissie voor Financiën dat de belastingverlaging geleidelijk zou ingaan vanaf 2002.

VLD-voorzitter De Gucht zei in een interview met *De Financieel-Economische Tijd* (10 februari) dat de belastinghervorming betrekking zou hebben op een som van ten minste 100 miljard frank, zodat "aan het einde van de rit iedereen minder betaalt". Aan *De Standaard* zei De Gucht op 26 februari dat tegen het einde van de regeerperiode iedereen 10% minder personenbelasting zou betalen. Hij herhaalde dat in zijn slottoespraak op het 'krokuscongres' van de VLD (25-27 februari).

Jos Geysels, de politiek secretaris van Agalev, stelde op een open trefdag van zijn partij (26 februari) geen voorstander te zijn van een lineaire belastingverlaging met 10%. In *Gazet van Antwerpen* en *Het Belang van Limburg* zei vice-premier en minister van Begroting Vande Lanotte op 28 februari dat de SP tijdens de gesprekken over de belastinghervorming de belasting op opbrengsten uit vermogens ter sprake zou brengen.

Tijdens het 1-meiweekeinde verwierp SP-voorzitter Janssens in een toespraak in Sint-Truiden de lineaire belastingverlaging die de VLD voorstond en stelde hij voor elke belastingplichtige een 'belastingbonus' van 12.000 frank te geven. VLD-voorzitter De Gucht noemde dat voorstel "onbespreekbaar" omdat het de progressiviteit van de belastingen nog zou verhogen. Andere socialisten, onder anderen PS-voorzitter Di Rupo en algemeen secretaris Mia de Vits van het ABVV, en Agalev-topman Geysels kwamen eveneens op voor een belastingverlaging die vooral de lage en middeninkomens ten goede zou komen.

Volgens de economische vooruitzichten die het Federaal Planbureau op 9 mei publiceerde, zou er vanaf 2001 een financieringoverschot ontstaan en daardoor een budgettaire ruimte van 81 miljard frank in 2002, oplopend tot 266 miljard frank in 2005, die gebruikt zou kunnen worden om de uitgaven te verhogen, de belastingen te verlagen en/of de overheidsschuld versneld af te bouwen.

's Anderdaags pakte minister van Begroting Vande Lanotte op de algemene vergadering van de inspecteurs van Financiën uit met het plan tussen 2002 en 2030 in een 'Zilverfonds' 4.700 miljard frank opzij te zetten om de kosten van de vergrijzing op te vangen. Tussen 2010 en 2030 komen er 800.000 gepensioneerden bij (+ 40%), waardoor de gezondheidszorg- en de pensioenuitgaven fors zullen stijgen. Het plan werd positief onthaald, maar er werden her en der wel kanttekeningen bij gemaakt. Premier Verhofstadt zei dat de strijd tegen de vergrijzing en de oprichting van een Zilverfonds in zijn beleidsverklaring van 17 oktober aan bod

zouden komen, samen met de belastingverlaging. VLD-voorzitter De Gucht kantte zich, in het VRT-programma *De zevende dag* (14 mei), tegen het voornemen van Vande Lanotte het geld van het Zilverfonds uitsluitend in overheidsobligaties te beleggen, die volgens de EU-regels van de overheidsschuld afgetrokken konden worden. Hij gaf overigens de voorkeur aan de opbouw van individuele pensioen-reserves, via pensioenfondsen, boven een collectief 'Zilverfonds'.

Op 16 mei zette minister van Financiën Reynders eveneens vraagtekens bij de plannen van Vande Lanotte. Hij pleitte ervoor eerst de schuld versneld af te bouwen alvorens een pensioenreserve aan te leggen. Bert Anciaux, de Vlaamse minister van Jeugd, vroeg op 2 juni aandacht voor de jongeren in het pensioendebat. Door al het beschikbare geld te investeren in een Zilverfonds, zou volgens hem een wanverhouding ontstaan ten opzichte van andere, noodzakelijke investeringen in de levenskwaliteit (milieu, onderwijs, ...).

In een interview met *Le Soir* (7 juni) noemde vice-premier Michel (PRL) het Zilverfondsplan "purement idéologique, vieillote, simpliste". Vande Lanotte reageerde in *La Libre Belgique* (9 juni) ontstemd op de liberale kritiek. "De SP zal zich niet meer zo laten behandelen", zei hij.

Op 16 juni besliste de ministerraad de geleidelijke afschaffing van de in 1993 ingevoerde crisisbelasting van 3 %, waarmee in de begroting van 2000 begonnen was voor de inkomens onder de 850.000 frank en die in het aanslagjaar 2004 zou worden afgerond, te versnellen, door de vermindering vanaf het aanslagjaar 2001 te verrekenen in de voorheffing. De maatregel kwam erop neer, dat in het kalenderjaar 2003 niemand nog crisisbelasting zou betalen. De Kamer stemde op 6 juli met de maatregel in, de Senaat op 20 juli. De wet van 12 augustus 2000 tot geleidelijke afschaffing van de aanvullende crisisbijdrage op de inkomsten van de natuurlijke personen verscheen in het *Belgisch Staatsblad* van 26 september 2000.

Op 5 juli publiceerde het INR de economische vooruitzichten waarop de begroting voor 2001 zou worden gebaseerd. Volgens het INR zou de economie met 3,1 % groeien. De inflatie werd op 1,4 % geraamd, de kortetermijnrente op 5,2 %, de langetermijnrente op 5,8 %.

De Hoge Raad van Financiën schreef in zijn jaarverslag (20 juli) dat het evenwicht in de overheidsfinanciën al in 2000 zou worden bereikt. De Raad adviseerde de primaire uitgaven met jaarlijks 1,8 % te laten groeien, zodat er tegen 2005 een financieringsoverschot van 1 % zou kunnen worden opgebouwd en vanaf 2002 een budgettaire marge zou ontstaan van 0,5 %, oplopend tot 1,5 % in 2005. Minister Vande Lanotte zei dat de aanbevelingen van de HRF spoorden met het 'goudhamsterprincipe', maar dat hij bij de opmaak van de begroting voor 2001 niettemin een voorzichtiger groeihypothese (+2,5 %) zou hanteren.

In een interview met *De Morgen* (24 juli) kondigde minister Reynders aan dat hij bij de belastingverlaging prioriteit zou geven aan het wegwerken van de fiscale discriminatie van gehuwden. Aan *La Dernière Heure* (30 juli) zei hij dat hij daarvoor 60 tot 70 miljard frank wilde reserveren van de ongeveer 120 miljard frank waarin voor de verlaging van de personenbelasting in 2001-2003 zou worden voorzien.

Op de eerste vergadering van het kernkabinet na het zomerreces, op 29 augustus, stelde Reynders zijn ontwerp van fiscale hervorming voor. De belastingdruk zou met 67 miljard frank verminderen door de invoering van een belastingkrediet van

25.000 frank voor de belastbare netto-inkomens tussen 150.000 en 500.000 frank (29 miljard frank), de herziening van de belastingtarieven (31 miljard) en de vermindering van het hoogste tarief van 55 tot 50 % (7 miljard). De fiscale gelijkschakeling van gehuwde en ongehuwde paren, in hoofdzaak door gehuwden dezelfde belastingvrije som te geven als alleenstaanden, zou 64 miljard frank kosten. Reynders stelde voor de hervorming te realiseren in drie jaar (2001-2003).

Alle regeringspartijen reageerden positief op het plan. De SP en de groenen betreurden niettemin dat er niet werd gesleuteld aan de fiscale regeling voor het woon-werkverkeer. PS-voorzitter Di Rupo vond dan weer dat gezinnen met kinderen, alleenstaanden en mensen met een bescheiden inkomen over het hoofd werden gezien. De twee grote vakbonden, ACV en ABVV, zagen op 30 augustus positieve punten in het plan-Reynders, maar ze beklemtoonden dat de regering de budgettaire ruimte niet uitsluitend mocht gebruiken om de belastingen te verlagen, maar ook diende aan te wenden voor maatschappelijke investeringen en noden : gezondheidszorg, onderwijs, pensioenen en dergelijke.

In de daaropvolgende dagen herinnerden andere regeringsleden eraan dat er ook geld nodig was voor de sectoren waar zij bevoegd voor waren. Minister van Sociale Zaken Vandenbroucke wees naar de ziekteverzekering, die in 2001 volgens de ziekenfondsen 50 miljard frank meer nodig zou hebben. Minister van Overheidsbedrijven en Telecommunicatie Daems ontvouwde op 4 september een plan om het gebruik van informatietechnologie te stimuleren, dat met ten minste een deel van de opbrengst van de veiling van vier UMTS-licenties (de mobilofonie van de derde generatie) gefinancierd zou worden. Eerder hadden premier Verhofstadt en minister Vande Lanotte laten verstaan dat het Zilverfonds met de opbrengst van de UMTS-veiling zou worden gefinancierd. Op 6 september vroeg minister van Werkgelegenheid Onkelinx 25 miljard frank voor een plan om arbeid en gezinsleven beter te combineren (zie hoofdstuk VII : werkgelegenheidsbeleid). Diezelfde dag becijferden de voorzitters van de Franstalige regeringpartijen dat voor de 'herfinanciering' van de gemeenschappen 43 miljard frank nodig was (zie hoofdstuk V : staatshervorming). Minister van Mobiliteit Durant, ten slotte, claimde op 9 september in kranteninterviews 70 miljard frank extra voor de NMBS (zie hoofdstuk VIII : mobiliteitsbeleid).

Intussen dreigden de snel stijgende energieprijzen, als gevolg van de hoge noteringen op de internationale oliemarkt, een negatieve weerslag te hebben op de economische groei² en werd de regering geconfronteerd met protestacties van truckers en andere beroepsgroepen, die maatregelen eisten om de stijgende brandstofkosten te compenseren.

De regering was al vóór het zomerreces onderhandelingen begonnen met de transportsector over een reeks knelpunten in het goederenvervoer. De stijging van de brandstofprijzen had vanaf eind augustus de problemen in de sector nog aangescherpt. De truck- en autocarbedrijven drongen er bij de regering op aan de dieselolie vrij te stellen van accijnsrechten (zogenaamde beroepsdiesel). De Boerenbond vroeg steunmaatregelen voor de glastuinbouw. Premier Verhofstadt zei op 1 september de OPEC-top van 10 september af te wachten vooraleer

² De KBC maakte op 6 september gewag van een groeivertraging van 0,5 procentpunt.

maatregelen te nemen. Hij rekende erop dat de olieprijs na de vergadering van de olie-uitvoerende landen zou dalen.

Op 4 september riep de Federatie van Belgische Transporteurs (Febetra) haar leden op om op 10 september in Brussel te betogen tegen onder meer de hoge brandstofprijzen. De kleinere Waalse transportbond UPTR had eerder al voor die dag een manifestatie aangekondigd. De beroepsfederaties van de autocaruitbaters (FBAA) en van de taxibedrijven (GTL) sloten zich bij het initiatief aan.

De twee grote vakbonden, ACV en ABVV, riepen op 5 september de regering op de 10 miljard frank extra BTW-inkomsten die zij door de stijging van de brandstofprijzen zou innen, onder de bevolking te herverdelen en bij de aankoop van huisbrandolie de accijns op de eerste 500 liter te verlagen. De Unie van Zelfstandige Ondernemers (Unizo) verzocht de regering, naast een accijnsvermindering, de verkeersbelasting te verlagen of zelfs af te schaffen.

Op zondag 10 september reden ongeveer tweeduizend vrachtwagens, bussen en taxi's in een protestkaravaan door Brussel. Toen de manifestanten vernamen dat minister Reynders op de commerciële zender RTL een verlaging van de dieselprijs had uitgesloten, bezette een honderdtal UPTR-leden met hun vrachtwagens enkele grote kruispunten in het centrum van Brussel. Op een deel van de Kleine Ring en in de Wetstraat was dagenlang geen verkeer mogelijk.

Terwijl de transporteurs hun blokkade in Brussel voortzetten en de UPTR ook in Wallonië wegversperringen aanlegde, voerde minister van Mobiliteit Durant vanaf 11 september overleg met de transportfederaties. De gesprekken, waaraan vanaf 13 september ook de ministers Reynders (Financiën), Vandenbroucke (Sociale Zaken) en Picqué (Economie) deelnamen, verliepen bijzonder moeizaam. De UPTR-delegatie verliet enkele keren boos het overleg. In de nacht van 12 op 13 september begonnen ook truckers van de Vlaamse beroepsfederatie SAV in Vlaanderen autowegen en strategische verkeersknooppunten te blokkeren. Als gevolg van de acties kwamen de leveringen aan tankstations in het gedrang en kampten bedrijven die hun voorraden volgens het just-in-timeprincipe beheren met tekorten. De werkgeversorganisatie VBO raamde het verlies voor de economie op 10 miljard frank per dag. In de schoot van de regering ontstonden er spanningen tussen de ministers Durant en Reynders. Die laatste zou bereid zijn geweest een tijdelijke en beperkte korting op de brandstofaccijns te geven, maar Durant was daar niet voor te vinden.

De regeringsonderhandelaars legden op 13 september een pakket fiscale en sociale maatregelen op tafel dat de kosten van de transportsector met 3,5 miljard frank zou verlichten en waarover laat op de avond, nadat de transportfederaties hun achterban hadden kunnen raadplegen, onderhandelingen begonnen. Premier Verhofstadt, die op 12 september van een kort verblijf in de VS in Brussel was teruggekeerd, had intussen op de middag de vertegenwoordigers van de transportsector ontvangen en hen duidelijk gemaakt dat de regering om ecologische en politieke redenen de brandstofaccijnzen niet zou verlagen. Na een nacht onderhandelen, zei minister Durant in de ochtend van 14 september dat de regering en de vertegenwoordigers van het wegvervoer het eens waren geworden over een ontwerpakkkoord dat de transportfederaties aan hun leden zouden voorleggen.

Op de middag verklaarde premier Verhofstadt dat de regering een "ultiem voorstel" had gedaan, "dat de fundamentele problemen op een fundamentele manier aanpakt", en dat hij van de transporteurs een "positief signaal" verwachtte. Hij zei niet te zullen dulden "dat een kleine minderheid onder de chauffeurs ons land, zijn bevolking en onze economie onherstelbare schade toebrengt". Twee van de drie transportfederaties (Febetra en SAV), de autocaruitbaters (FBAA), de taxibedrijven (GTL) en de twee grootste vakbonden gingen akkoord met het regeringsvoorstel. De UPTR weigerde de tekst te ondertekenen. Toch riep ook de Waalse bond zijn leden op de blokkades op te breken. In de ochtend van 15 september waren alle wegversperringen verwijderd en kon overal weer normaal gereden worden.

Het akkoord voorzag in een pakket fiscale en sociale steunmaatregelen ter waarde van 4 miljard frank. Zo zou de verkeersbelasting voor vrachtwagens, autocars en taxi's niet meer vóór 1 januari maar pas tegen 15 december moeten worden betaald, en zou de belasting op de verzekering burgerlijke aansprakelijkheid verlaagd worden van 9,25 naar 1,40 % en de inschrijvingsretributie afgeschaft worden. In contracten voor personen- en goederenvervoer zou een prijscherzieningsclausule mogen worden opgenomen. De regering zegde toe maatregelen te nemen om oneerlijke concurrentie in de transportsector te bestrijden.

Op 15 september besliste de ministerraad aan de 400.000 gezinnen met een laag inkomen (484.000 frank, te verhogen met 89.000 frank per persoon ten laste) die tussen 1 juli en 31 december stookolie zouden aankopen, een tegemoetkoming te geven van 5 frank per liter, met een maximum van 5.000 frank. De helft van de geraamde kostprijs (2 miljard frank) wilde de regering verhalen op de petroleumsector, maar die wilde niet meer dan 260 miljoen frank op tafel leggen. Overleg kon het conflict tussen de regering en de Belgische Petroleumfederatie niet oplossen. Op 22 november keurde de ministerraad een wetsontwerp goed, dat de juridische basis legde voor het heffen van een solidariteitsbijdrage van 1 miljard frank aan de petroleumbedrijven. Het ontwerp zou in maart 2001 bij de Kamer worden ingediend.

C. De Federale Beleidsverklaring en de begroting voor 2001

Op 15 september stelde de regering de begrotingsdoelstellingen tot 2005 vast. Zij zou streven naar een overschot (voor de gezamenlijke overheid) van 0,2 % van het BBP in 2001 en 0,7 % in 2005. De HRF had voor 2001 een saldo van 0,5 % aanbevolen, maar de regering bleef, zoals gezegd, de groei op 2,5 % in plaats van 3,1 % ramen en rekende dientengevolge met een kleiner overschot. De HRF-aanbeveling de schuld tegen 2003 onder het BBP terug te dringen, zou zij in ieder geval respecteren. Minister Vande Lanotte zei dat de 'olieschok' een tegenvaller van 15 miljard frank voor de begroting van 2000 kon betekenen.

VLD-voorzitter De Gucht stelde op 18 september voor om de afschaffing van de crisisbelasting al op 1 oktober te laten ingaan, teneinde de gevolgen van de hoge stookoliekosten te milderen. Minister Vande Lanotte wees het voorstel van de hand.

Op 2 oktober werd de inhoud bekend van het mobiliteitsplan van minister Durant. Zij stelde daarin voor de vervoersmiddelen fiscaal gelijk te behandelen (aftrek van 6 frank per kilometer woon-werkverkeer voor de eerste 30 kilometer en 4 frank voor de volgende, met een maximum van 175.000 frank) en het privé-gebruik van bedrijfswagens zwaarder te belasten. Milieuvriendelijke wagens zouden minder verkeersbelasting moeten betalen. Het plan voorzag voorts in de verhoging van de dotatie aan de NMBS en de bevordering van bedrijfsvervoerplannen. Minister Reynders zei in een reactie zich te zullen verzetten tegen een verlaging van de aftrek voor het woon-werkverkeer.

In Brussel betoogden op 3 oktober 20.000 tot 25.000 militanten van het ACV en het ABVV om een "rechtvaardige verdeling van winst en welvaart" te eisen. Aanvankelijk hadden de bonden een manifestatie aan het Jubelpark gepland om hun eisenbundel voor het sociaal overleg kracht bij te zetten, maar op 28 september dienden zij een betogingsaanvraag in. Met de betoging wilden zij niet enkel de werkgevers, maar ook de regering een signaal geven.

Op 10 oktober begon in het kernkabinet het overleg over de begroting voor 2001, de belastinghervorming, het mobiliteitsplan, het Zilverfonds, de informatietechnologieprojecten, de 'onthaastingsvoorstellen' van minister Onkelinx en de verdere staatshervorming, dat diende uit te monden in de Federale Beleidsverklaring van 17 oktober. Het kernkabinet vergaderde elke dag, behalve op 13 oktober, toen premier Verhofstadt en minister van Buitenlandse Zaken Michel in Biarritz waren voor een EU-top. De werkzaamheden liepen bovendien enige vertraging op door het ontslag van staatssecretaris voor Buitenlandse Handel Pierre Chevalier (zie hoofdstuk XI : overige gebeurtenissen en ontwikkelingen). Van zaterdagavond 14 tot maandagmiddag 16 oktober waren de topministers haast onafgebroken bijeen in de ambtswoning van de premier, waar zij op zondagavond het gezelschap kregen van hun collega's van de gewest- en gemeenschapsregeringen en de Costacovoorzitters Moureaux en Vankrunkelsven. Tegen de middag van 16 oktober was er een akkoord over de staatshervorming en over de begroting voor 2001. Over de andere dossiers werd tot in de vroege ochtend van 17 oktober voortvergaderd.

In de Federale Beleidsverklaring die hij op 17 oktober in de Kamer voorlas, schreef premier Verhofstadt de groeiversnelling die medio 1999 was ingetreden toe aan "een beleid dat het vertrouwen bij verbruikers en ondernemers sterker maakte dan ooit voorheen". Hij zei dat de werkgelegenheidsgraad, die in 1998 amper 57 % bedroeg, de kaap van de 60 % naderde. "De positieve balans van het werk van het voorbije jaar mag ons niet blind maken voor de zwakke punten", zei Verhofstadt. Als "onvolkomenheden" noemde hij : de bestrijding van de wildgroei van de administratieve rompslomp, de trage vrijmaking van de energiemarkt, de beteugeling van allerlei vormen van fraude en BTW-carrousels (waarvoor een regeringscommissaris een actieplan zou uitwerken) en het asiel- en migratiebeleid, waarvoor er "snel nieuwe bijkomende maatregelen worden genomen".

Nadat hij de contouren van de begroting voor 2001 had geschetst, behandelde de premier de zes krachtlijnen die de regering had uitgetekend binnen het stabiliteitspact 2001-2005 en de daarin beschikbare budgettaire ruimte (45 miljard frank in 2002, oplopend tot 145 miljard in 2005) : de verdere uitbouw van de actieve welvaartsstaat door de creatie van 50.000 nieuwe jobs, via een hervorming van de

personenbelasting en het centraal sociaal akkoord 2001-2002; de fiscale hervorming; de nieuwe economie, met een hervorming van de vennootschapsbelasting en een actieplan om België een vooraanstaande plaats te geven in de informatiesamenleving; het Zilverfonds; de mobiliteit; de staatshervorming. Ten slotte kondigde de premier aan, in overleg met de VN en de EU, een gezant naar Centraal-Afrika te sturen.

De rijksbegroting voor 2001 was gebaseerd op een groei van 2,5 % en een inflatie van 1,6 %. De inkomsten werden op 1.773,0 miljard frank geraamd, de uitgaven op 1.776,0 miljard frank. Inclusief het deficit op de schatkistverrichtingen bedroeg het financieringstekort 66,5 miljard frank of 0,4 % van het BBP. Minister Vande Lanotte beklemtoonde dat de voorzichtige groeiraming een veiligheidsmarge schiep van 29,5 miljard frank en dat nog geen rekening was gehouden met de inkomsten van de verkoop van vier UMTS-licenties, waarvoor bedragen van 40 tot 60 miljard frank werden genoemd. De opbrengst zou volledig voor schuldvermindering worden gebruikt; het geld van de uitgespaarde rente zou worden gebruikt voor de financiering van het mobiliteitsbeleid en voor initiatieven in verband met de 'informatiemaatschappij' (zoals e-government). Dankzij het overschot van de sociale zekerheid (0,2 %), de gemeenschappen en gewesten (0,3 %) en de lokale overheden (0,2 %) zou het financieringsoverschot van de gezamenlijke overheid 0,2 % van het BBP bedragen. Het zou voor het eerst sinds 1950 zijn, dat de overheid geen financieringstekort zou hebben. De overheidsschuld zou met 4,8 procentpunt dalen tot 105,8 % van het BBP.

De regering gebruikte de vrije beleidsruimte van ca. 30 miljard frank om de kosten van de politiehervorming (9,2 miljard frank) op te vangen en om extra geld toe te schuiven naar de NMBS (1 miljard), ontwikkelingssamenwerking (2,2 miljard), de opvang van asielzoekers (5,4 miljard), een reeks 'sociale correcties' (5,6 miljard frank), meer bepaald om de armoede te bestrijden, sociale uitkeringen (in hoofdzaak de laagste pensioenen) te verhogen en de 'werkloosheidsval' te neutraliseren, en arbeidsherverdelende maatregelen (1,6 miljard). Zoals eerder was aangekondigd, werd de crisisbelasting met 1 procentpunt verminderd en zou de vermindering in de bedrijfsvoorheffing verrekend worden; daarvoor werd 10 miljard frank gereserveerd. De verkoop van overheidsgebouwen, die in 2000 had moeten plaatshebben, werd verschoven naar 2001 en zou 9 miljard frank opbrengen. Het budget van de ziekteverzekering werd met 42 miljard frank verhoogd.

De oppositie reageerde sceptisch op de regeringsplannen. De twee grote vakbonden vonden de Federale Beleidsverklaring "mooi voor de toekomst, maar mager voor vandaag".

D. Belastinghervorming en Zilverfonds

Het belastinghervormingsplan was uiteindelijk goed voor 134,5 (in plaats van 131) miljard frank, maar omdat de beschikbare budgettaire ruimte kleiner uitviel dan aanvankelijk was gedacht, werd de uitvoering ervan gespreid over de periode 2001-2004 (in plaats van 2001-2003). Voor de inkomens van 2003 (aanslagjaar 2004), het normaal gezien laatste jaar van de legislatuur, zou de vermindering 80 miljard

frank bedragen. De overige 54,5 miljard frank werd doorgeschoven naar 2004 (aanslagjaar 2005).

Voor de vermindering van de fiscale druk op het inkomen uit arbeid werd 66 miljard frank uitgetrokken. Dat zou gebeuren door het optrekken van de inkomensschijven waarop 30 %, 40 % en 45 % belasting moet worden betaald (31 miljard frank), de schrapping van de hoogste aanslagvoeten van 52,5 en 55 % (7 miljard), de invoering van een terugbetaalbaar belastingkrediet tot 20.000 frank (in plaats van 25.000 frank in het plan-Reynders) voor werknemers met een inkomen van 150.000 tot 500.000 frank (18 miljard frank) en de verhoging van de forfaitaire aftrek voor beroepskosten, meer bepaald op de eerste schijf (25 in plaats van 20 %; kostprijs 10 miljard frank).

Niet in het oorspronkelijke plan-Reynders stond de fiscaal neutrale behandeling van het woon-werkverkeer (3 miljard frank). De aftrek van 6 frank per kilometer voor beroepskosten zou vanaf het inkomensjaar 2001 niet enkel voor de auto, maar voor alle vervoermiddelen gelden, met dien verstande dat voor de trein en de fiets maximum 25 km per traject (50 km per dag) in rekening zou kunnen worden gebracht. Als de maatregel minder dan 2,5 miljard frank zou kosten, kon het plafond van 50 km/dag verdubbeld worden. Voor de volledige fiscale vrijstelling van de terugbetaling door de werkgever van de kosten voor het openbaar vervoer was 0,5 miljard frank gereserveerd.

De tweede krachtlijn van de belastinghervorming was de wegwerking van de fiscale discriminatie tussen echtgenoten en ongehuwde, samenwonende paren. De belastingvrije som voor echtgenoten (168.000 frank) zou worden gelijkgeschakeld met die voor alleenstaanden (213.000 frank). Daardoor zouden bijna twee miljoen echtgenoten een voordeel doen van 22.500 frank per jaar; de maatregel kostte 44 miljard frank. In dezelfde logica zouden de ongeveer 1,1 miljoen gehuwde trekkers van pensioenen, bruggpensioenen en ziekte- en invaliditeitsuitkeringen een belastingvermindering van 16 miljard frank krijgen. De decumulatie van de niet-beroepsinkomsten (onroerende, roerende en diverse inkomsten) zou 2 miljard frank kosten. Ten slotte zou het systeem van het huwelijksquotiënt ook gelden voor ongehuwde paren die een samenlevingscontract sluiten. Door de wisselwerking tussen de verschillende voorgestelde maatregelen, zou het totale prijskaartje van de wegwerking van de discriminaties tussen de verschillende samenlevingsvormen 59 miljard frank kosten.

Ten slotte was 6,5 miljard frank vrijgemaakt voor kinderlast en 'vergroening'. De belastingvermindering voor kinderen zou, binnen bepaalde grenzen, terugbetaalbaar worden, waardoor ook mensen met een laag inkomen voordeel zouden hebben van de maatregel (3 miljard frank). Voorts werd voor een aanvullende belastingvermindering van 45.000 frank voor alle eenoudergezinnen 2 miljard frank uitgetrokken. Ten slotte werd 1,5 miljard frank uitgetrokken om investeringen in isolatie en energiebesparing aan te moedigen.

Minister Reynders deelde nog mee dat de Hoge Raad van Financiën zou onderzoeken of het mogelijk was de fiscale aftrekposten in enkele 'korven' te hergroeperen (langetermijnsparen, investeringen in onroerende goederen, werkgelegenheidsuitgaven, ...).

Een beslissing over het tijdschema van de invoering van die maatregelen zou pas in 2001 worden genomen.

Over het Zilverfonds deelde minister van Begroting Vande Lanotte op 18 oktober mee dat het in 2001 een startkapitaal zou krijgen dat afkomstig was van de verkoop van de UMTS-licenties. Vanaf 2002 zou de regering jaarlijks beslissen welk bedrag ze in het fonds stort. Het zou in de eerste plaats om niet-fiscale ontvangsten (privatiseringen, de toekenning van licenties, de verkoop van overheidsbedrijven, ...) en overschotten van de sociale zekerheid gaan. Pas in tweede orde zouden er 'gewone' begrotingsmiddelen worden gebruikt. Het fonds zou uitsluitend beleggen in overheidspapier, zodat de beleggingen, conform de EU-regels, konden worden meegerekend in de schuldafbouw; in feite was het Zilverfonds een middel om de overheid te verplichten de overheidsschuld verder te verminderen. Het voorstel van de VLD om ook in aandelen te beleggen, werd niet behouden. Wel liet Vande Lanotte verstaan dat wanneer de overheidsschuld kleiner zou zijn geworden dan het BBP, vermoedelijk in 2003, de regels versoepeld konden worden.

Op 1 december keurde de ministerraad het wetsontwerp "tot waarborg van een voortdurende vermindering van de overheidsschuld en tot oprichting van een Zilverfonds" goed. Volgens het ontwerp wordt het Zilverfonds gestijfd met niet-fiscale ontvangsten, overschotten van de sociale zekerheid en begrotingsoverschotten. Zolang de overheidsschuld groter is dan het BBP, zou enkel in effecten en fondsen van de Belgische overheid belegd kunnen worden. Zodra de publieke schuld onder die grens is gezakt, zou kunnen worden belegd in "activa die bij de berekening van de Maastricht-schuld in mindering kunnen worden gebracht van de bruto-overheidsschuld". Die formule zou het mogelijk moeten maken ook in aandelen te beleggen, op voorwaarde dat de Europese Unie de regels over de overheidsschuld zou versoepelen. Volgens het wetsontwerp kan het Zilverfonds pas worden aangesproken als de schuldgraad onder de 60 procent ligt. Dat werd niet vóór 2012 verwacht.

Intussen was eind oktober duidelijk geworden dat de veiling van de vier UMTS-licenties, die voor midden december was gepland, uitgesteld zou worden. De Raad van State was van oordeel dat bepaalde regels over UMTS in een wet in plaats van een koninklijk besluit moesten worden geregeld. Minister van Telecommunicatie Daems nam die bepalingen op in het ontwerp van programmawet dat de Kamer en de Senaat in december goedkeurden (wet van 2 januari 2001 houdende sociale, budgettaire en andere bepalingen; *Belgisch Staatsblad* van 13 januari 2001). De veiling van de UMTS-licenties zou begin maart 2001 plaatshebben.

II. Het asiel- en vreemdelingenbeleid

A. De regularisatiecampagne

Op maandag 10 januari begon de termijn van drie weken waarin illegaal in het land verblijvende vreemdelingen zich bij de burgemeester van hun verblijfsgemeente konden melden om de legalisatie van hun statuut aan te vragen.

Volgens de wet van 22 december 1999 betreffende de regularisatie van het verblijf van bepaalde categorieën van vreemdelingen verblijvend op het grondgebied van

het Rijk, die op 10 januari 2000 in het *Belgisch Staatsblad* werd gepubliceerd en dezelfde dag in werking trad, kwamen daarvoor de vreemdelingen in aanmerking die konden bewijzen dat zij op 1 oktober 1999 in België verbleven en aan bepaalde voorwaarden voldeden. Het diende te gaan om vreemdelingen die ofwel een asielaanvraag hadden ingediend maar binnen een termijn van vier jaar (drie jaar voor gezinnen met leerplichtige kinderen) geen uitvoerbare beslissing hadden ontvangen, ofwel om redenen onafhankelijk van hun wil niet konden terugkeren naar hun land van herkomst of naar het land waar ze vóór hun aankomst in België gewoonlijk verbleven, ofwel ernstig ziek waren, ofwel "humanitaire redenen kunnen laten gelden en duurzame sociale bindingen in het land hebben ontwikkeld" en ten minste zes jaar (vijf jaar voor gezinnen met leerplichtige kinderen) in België verbleven.

De regularisatie van de 'mensen zonder papieren' was een van de maatregelen in de beleidsnota over het asiel- en vluchtelingenbeleid die de regering-Verhofstadt op 24 september 1999 had goedgekeurd.

Om te beletten dat er tijdens de regularisatiecampagne vreemdelingen illegaal het land zouden binnenkomen, werd vanaf 10 januari de controle aan de grenzen verscherpt. Het aantal asielaanvragen, dat in december nog 4.681 bedroeg, daalde in januari tot 2.151.

Minister van Binnenlandse Zaken Duquesne ging er meteen na het einde van de regularisatiecampagne (29 januari) van uit, dat er 20.000 tot 25.000 aanvragen waren ingediend. Op 2 februari maakte hij, op grond van een rondvraag bij de gemeenten, gewag van 33.000 aanvragen. Op 1 maart deelde hij mee dat er bij de Commissie voor Regularisatie, 32.662 dossiers waren ingediend, waarvan er ca. 4.500 waren doorgestuurd door de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) en dus van vóór de regularisatiecampagne dateerden. De 32.662 dossiers hadden betrekking op 50.600 personen, van wie 23.000 kinderen; meer dan een derde (11.464) van de nieuwe dossiers was ingediend in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Van de aanvragers was 69 % bij de DVZ bekend; de overige 31 % leefde volledig illegaal. Zij kwamen uit 140 landen, de meesten uit Congo (18,8 %), Marokko (13,2 %) Joegoslavië (6,1 %), Turkije (4,5 %), Pakistan (4,2 %) en India (4,2 %).

Conform de wet van 22 december 1999 werden de aanvragen doorgestuurd naar het secretariaat van de Commissie voor Regularisatie, dat de onvolledige dossiers en de dossiers die op het eerste gezicht aanleiding gaven tot een positief advies met een negatief resp. positief advies voor een definitieve beslissing naar de minister van Binnenlandse Zaken zond. De overige aanvragen dienden voor advies naar een van de acht kamers van de Commissie voor Regularisatie te worden gezonden, die werden voorgezeten door een magistraat en voorts uit een advocaat en een vertegenwoordiger van een niet-gouvernementele organisatie bestonden.

Pas op 3 maart keurde de ministerraad het besluit over de oprichting en samenstelling van de vijf Franstalige en drie Nederlandstalige kamers goed. *De Morgen* schreef op 8 maart dat de benoemingen netjes onder de meerderheidspartijen verdeeld waren. *De Standaard* drukte op 9 maart een document af waarop achter de namen van de Franstalige kandidaten de partijaanhangigheid was aangegeven. Minister Duquesne ontkende op 15 maart in de Kamer, in antwoord op interpellaties, dat er sprake was van politieke benoemingen. Hij zei dat de leden geselecteerd

waren op grond van hun bekwaamheid en het vertrouwen dat de regering in hen stelde.

Op 11 april berichtte *De Financieel-Economische Tijd* dat minister van Justitie Verwilghen, die niet aanwezig was geweest op het kabinetsberaad van 3 maart, weigerde het benoemingsbesluit te ondertekenen. In *Het Laatste Nieuws* (25 april) lichte Verwilghen zijn verzet toe. Hij zei dat drie 'magistraten', in strijd met de wet, in feite advocaat of sociaal rechter waren; bovendien kwamen te veel magistraten uit overbelaste parketten en rechtbanken, terwijl ook gepensioneerde magistraten in aanmerking hadden kunnen komen.

Na een gesprek tussen Verwilghen en Duquesne, dat onder druk van premier Verhofstadt was tot stand gekomen, deelden de twee ministers nog op 25 april mee dat de Regularisatiecommissie "eerstdaags" zou worden geïnstalleerd en "de aspecten die aanleiding waren voor de laatste moeilijkheden, ingeroepen door de minister van Justitie, uit het akkoord van de minister van Binnenlandse Zaken en van de regering [werden] gehaald". Op 26 april besliste het kernkabinet tien van de 24 voorgedragen magistraten (acht effectieve en zestien plaatsvervangers) te vervangen. De ministerraad keurde het benoemingsbesluit op 28 april goed.

De installatie van de Regularisatiecommissie had plaats op 8 mei. Voorzitter Christian Coppens sprak bij die gelegenheid de hoop uit begin juni te kunnen starten met de behandeling van de dossiers. Minister Duquesne deelde op 5 juni mee dat hij de eerste vier regularisatieaanvragen had goedgekeurd, die betrekking hadden op zeven illegale vreemdelingen.

Tijdens het vragenuurtje in de Kamer op 15 juni klaagden enkele Franstalige volksvertegenwoordigers over de trage werking van de Regularisatiecommissie. Minister Duquesne beaamde hun kritiek en zei dat de Commissie de dossiers die het secretariaat doorstuurde, sneller kon behandelen. Duquesne had ook kritiek op voorzitter Coppens, die eerder op de dag op de RTBf-televisie had uitgehaald naar Franck Franceus, die het secretariaat leidde en het verwijt kreeg op basis van een strikte interpretatie van de wet in te veel dossiers zelf een beslissing te nemen. De (Franstalige) Liga voor de Rechten van de Mens zei begin augustus dat er op 28 juli nog maar 91 aanvragen waren goedgekeurd. Eind augustus maakte de stad Antwerpen er in een brief aan Duquesne haar beklag over dat van de 4.872 dossiers die ze bij de Regularisatiecommissie had ingediend, er nog maar acht afgehandeld en 245 in behandeling waren.

Na het zomerreces kwamen er nog meer klachten over de trage gang van zaken bij de Regularisatiecommissie. In de kamercommissie voor Binnenlandse Zaken zei minister Duquesne op 11 oktober dat het secretariaat 5.691 dossiers had behandeld, waarvan er 2.221 naar de kamers waren gestuurd, die er op hun beurt 420 hadden behandeld. Duquesne zei dat hij zijn geduld begon te verliezen, dat de commissie slecht georganiseerd was en dat hij zou voorstellen ook de plaatsvervangende leden van de kamers zitting te laten nemen. Zinspelend op de spanningen tussen de kamers en het secretariaat zei hij dat "de enen en de anderen zich soms als schoolkinderen gedragen".

Duquesne had op 13 oktober een onderhoud met het bureau van de Regularisatiecommissie, waarop gesproken werd over de inschakeling van de plaatsvervangende leden en andere maatregelen om het werktempo op te drijven, zodat alle

dossiers tegen 1 juli 2001 afgehandeld zouden kunnen zijn. Van die afspraken zou echter weinig in huis komen.

In een 'open brief' slaakten de leden van de acht kamers op 17 oktober "een noodkreet tegen de onterechte aanvallen, waarvan de kamers het slachtoffer lijken te zijn, door slecht ingelichte personen". Zij reageerden kennelijk op de uitlatingen van minister Duquesne op 11 oktober in de Kamer. In een reactie zei Duquesne dat hij bereid was bijkomende leden te benoemen en de griffie te versterken, maar pas nadat de commissie het beheersplan zou hebben opgesteld waarop hij al geruime tijd aandrong.

Op 18 oktober werd bekend dat de auditeur van de Raad van State in zijn verslag over een klacht tegen de benoeming van voorzitter Coppens, ondervoorzitter Vandenbulck en de drie andere Nederlandstalige magistraten van de Regularisatiecommissie van oordeel was dat de benoemingen onvoldoende gemotiveerd waren. Als de Raad de stelling van de auditeur zou volgen, dreigde de Regularisatiecommissie onthoofd te worden.

De Morgen meldde op 3 november dat Franck Franceus ontslag had genomen als administrateur van het secretariaat van de Regularisatiecommissie, naar verluidde omdat Binnenlandse Zaken de regularisatiewet niet van harte wenste uit te voeren en "politieke stromingen de wet willen misbruiken om hun eigen vreemdelingenbeleid op te dringen". Diezelfde dag kondigde ook ondervoorzitter Vandenbulck zijn ontslag aan, ingevolge het genoemde verslag van de auditeur van de Raad van State. Franceus werd opgevolgd door Jean-Marie Michiels, Vandenbulck door Herman Pas. Nadien kwam de Regularisatiecommissie in rustiger vaarwater, maar in 2001 zouden er nieuwe problemen opduiken.

Te vermelden is nog dat het Arbitragehof op 25 oktober het verzoek van de Liga voor de Rechten van de Mens verwierp om de bepaling in de regularisatiewet te schorsen die OCMW-steun ontzegt aan 'mensen zonder papieren' die een regularisatieaanvraag hadden ingediend. [Op 1 maart 2001 zou het Arbitragehof ook het vernietigingsberoep verwerpen.]

B. De aanscherping van het asielbeleid

De overheid werd ook in het verslagjaar geconfronteerd met een niet-aflatende stroom asielzoekers. De Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) had op 31 december 42.193 asielaanvragen geregistreerd, tegenover 33.561 in 1999. De opening van nieuwe asielcentra stuitte op veel plaatsen op verzet van de bevolking. In het najaar zag de regering zich gedwongen haar asielbeleid aan te scherpen.

In het weekeinde van 15-16 januari, tijdens de regularisatiecampagne, ontstond opschudding in het Antwerpse, toen bekend werd dat de regering twee nieuwe opvangcentra zou openen, een in Ekeren (een deelgemeente van Antwerpen) en een in Wommelgem. Burgemeester Detiège, die officieel niet op de hoogte was, reageerde misnoegd omdat opnieuw Antwerpen was uitgekozen voor de vestiging van opvangcentra³. Zij drong "als tegenprestatie" aan op een strengere controle op het spreidingsplan voor asielzoekers en op de oprichting van een gesloten

³ Er waren al open opvangcentra op de Linkeroever en in de randgemeenten Kapellen en Lint.

instelling voor jeugd delinquenten. Afwijzende reacties kwamen er ook van de VLD-burgemeester van Wommelgem, de voorzitter van de districtsraad Ekeren en het Vlaams Blok.

Op 17 januari vroeg VLD-voorzitter De Gucht de regering haar beslissing te herbekijken. Hij beklemtoonde dat Vlaanderen veel meer asielzoekers opving dan Wallonië; er was sprake van een verhouding 72-28⁴. Diezelfde avond keurde de Antwerpse gemeenteraad unaniem een motie goed, waarin gewezen werd op de "overlast" die door de nieuwe asielcentra in de Antwerpse regio zou ontstaan en waarin de regering werd verzocht haar besluit te herzien. Politiek secretaris Geysels van Agalev drong op 18 januari eveneens op een evenwichtiger spreiding van de asielzoekers aan.

Minister van Begroting en Sociale Integratie Vande Lanotte zei op 18 januari niet van zijn plannen terug te zullen komen. Volgens zijn kabinet waren die tot drie keer toe besproken in de ministerraad, "zonder dat daar enige opmerking over was gemaakt".

Tijdens een bezoek aan Madrid zei premier Verhofstadt op 19 januari aan de VRT-televisie dat er nog geen beslissing genomen was. "Hij [Vande Lanotte] is aan het onderzoeken waar die [de asielcentra] het best kunnen ingeplant worden". Op 20 januari ontkende Vande Lanotte in de Kamer dat de premier beweerd had dat er nog geen beslissing was gevallen. Hij zou bedoeld hebben dat er nog geen beslissing was over de uitvoering van de beslissing. Volgens Vande Lanotte was de beslissing over de vestiging van een open asielcentrum in Ekeren en Wommelgem definitief. Het centrum in Ekeren werd op 16 februari in gebruik genomen, dat van Wommelgem eerst in januari 2001.

Beroering veroorzaakte de ontdekking van 58 dode Chinezen, op 19 juni, door de douane in Dover in de koelruimte van een Nederlandse vrachtwagen die in Rotterdam was ingeklaard en via Zeebrugge naar Dover was verscheept. De Belgische regering wees elke verantwoordelijkheid van de hand, maar de oppositie laakte de gebrekkige controle in de haven van Zeebrugge. De senaatsfracties van CVP en PSC stelden op 20 juni voor de subcommissie 'Mensenhandel en prostitutie' om te vormen tot een onderzoekscommissie, om de Belgische verantwoordelijkheid in het Dover-drama vast te stellen, maar de meerderheidsfracties gingen daar niet op in. Op 23 juni deelde het Britse gerecht mee dat de omgekomen Chinezen niet dezelfde waren als degenen die op 16 april in Puurs opgepakt, op de trein naar Antwerpen gezet en nadien spoorloos verdwenen waren.

Premier Verhofstadt zei dat België tijdens zijn voorzitterschap van de Europese Unie in de tweede helft van 2001 van de bestrijding van de mensenhandel en de illegale immigratie een prioriteit zou maken. De senaatscommissie voor Binnenlandse Zaken bracht op 7 juli, samen met minister van Financiën Reynders, een bezoek aan de haven en de douanediens ten van Zeebrugge. De senatoren zeiden dat zij hadden vastgesteld dat de controles er weinig efficiënt waren. Mede als gevolg van het bezoek besliste de commissie voor Binnenlandse Zaken het mandaat van haar subcommissie 'Mensenhandel en prostitutie' met een jaar te

⁴ Volgens minister Vande Lanotte (18 januari) zou na de opening van vijf nieuwe asielcentra 62 % van de asielzoekers in Vlaanderen terechtkomen, 32,4 % in Wallonië en 5,6 % in Brussel.

verlengen en onder meer de rol van de Noordzeehavens in de mensenhandel te bekijken.

Op 1 september deelde het kabinet van Binnenlandse Zaken mee dat het aantal asielzoekers, dat in februari tot 2.385 was gedaald, in juli en augustus tot 3.185 resp. 4.450 was gestegen. Premier Verhofstadt had op 14 juli gezegd dat het aantal aanvragen tot minder dan 2.000 per maand zou moeten dalen⁵. De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) klaagde er op 16 oktober over dat de federale overheid geen enkele inspanning deed om de lokale besturen te helpen bij de opvang van asielzoekers. Volgens de VVSG konden de OCMW's de asielzoekers niet langer menswaardig opvangen en kwam hun normale dienstverlening in het gedrang.

In de Federale Beleidsverklaring die hij op 17 oktober in de Kamer aflegde, kondigde premier Verhofstadt enkele maatregelen aan om het asielbeleid bij te sturen. De regering zou zo snel als mogelijk het aantal opvangplaatsen voor asielzoekers (ca. 10.300) met 10.000 uitbreiden. Het 'no cash'-systeem waaraan OCMW's vrijwillig konden meedoen, zou worden veralgemeend, waardoor asielzoekers van wie de ontvankelijkheid van het dossier in onderzoek is of die tegen een negatieve beslissing in beroep gaan, niet langer financiële maar nog slechts materiële steun zouden krijgen. Die maatregel zou het asielrecht financieel minder aantrekkelijk maken. Ten slotte zei Verhofstadt dat de asielprocedure zou worden ingekort en de uitwijzingen geïntensifieerd zouden worden.

Al op 25 oktober keurde de ministerraad de 'no cash'-regeling goed. De ministerraad besliste ook een beroep te doen op de particuliere sector voor de uitbreiding van de opvangcapaciteit. Beide maatregelen werden opgenomen in de wet van 2 januari 2001 houdende sociale, budgettaire en andere bepalingen (*Belgisch Staatsblad* van 13 januari 2001). Bedrijven die geïnteresseerd waren in de inrichting en het beheer van opvangplaatsen konden zich van 4 december tot 3 januari 2001 kandidaat stellen.

De hervorming van de asielprocedure veroorzaakte wrijvingen in de regeringscoalitie. Op de persconferentie na het kabinetsberaad van 25 oktober had premier Verhofstadt gewag gemaakt van de invoering van een lijst van 'veilige landen' waarvan de burgers geen asiel zouden kunnen aanvragen. Bovendien zou asiel enkel nog aan de grens kunnen worden aangevraagd. De twee groene regeringspartijen, Agalev en Ecolo, kantten zich op 26 oktober resoluut tegen beide voorstellen, die ze een "breekpunt" noemden, en kregen daarvoor de steun van humanitaire en vluchtelingenorganisaties. De groenen zeiden ook niet te kunnen aanvaarden dat het beheer van de particuliere 'paviljoendorpen' in handen van particulieren zou komen en dat asielzoekers geen enkele financiële steun meer zouden krijgen. Enkele Franstalige senatoren van PS, Ecolo en PSC pleitten op een persconferentie voor de afschaffing van de gesloten asielcentra voor uitgeprocedeerde asielzoekers, het sluitstuk van de hele procedure.

In het vooruitzicht van de vergadering van het kernkabinet van 7 november, dat over de hervorming van de asielprocedure zou beslissen, liep de spanning in de coalitie verder op. Senator Jacky Moraël, de gewezen federaal secretaris van Ecolo,

⁵ In november zouden er 4.408 asielaanvragen geregistreerd worden.

zei aan *La Libre Belgique* (4 november) dat hij de hervormingsplannen van "de VLD-SP-as" niet zou goedkeuren. In het VRT-programma *De zevende dag* (5 november) verklaarde Jos Geysels dat Agalev niet zou aanvaarden dat "een aantal essentiële grondrechten die in internationale conventies zijn afgesproken, worden aangetast". De nieuw op te richten Federale Asieladministratie mocht voor de groenen in geen geval onder het beheer van de minister van Binnenlandse Zaken komen. De groenen, maar ook de PS die bij monde van vice-premier Onkelinx haar ongenoe-gen had laten blijken, kregen onverwacht de steun van PRL-vice-premier Michel. Zijn woordvoerder zei op 5 november dat de drie Franstalige regeringspartijen op dezelfde golflengte zaten en dat Michel het niet eens was met de invoering van een lijst van veilige landen en met de asielerlening aan de grenzen. Michel zegde een bezoek aan Georgië en Armenië af om de vergadering van het kernkabinet te kunnen bijwonen. Aan *Le Matin* (6 november) zei SP-vice-premier Vande Lanotte dat er geen 'VLD-SP-as' bestond en dat ook hij de lijst van de veilige landen "geen goed idee" vond. VLD-voorzitter De Gucht beklemtoonde dat zijn partij onverminderd vasthield aan de 'veilige-landenlijst', zodat asiellokters uit die landen via een verkorte procedure al na twee weken zouden weten of hun aanvraag ontvankelijk was. Diezelfde dag bleek dat er geen sprake meer was van 'asiellokters' aan de grenzen, een voorstel dat moeilijk te realiseren zou zijn, maar van een decentralisering van de asieladministratie per gewest.

Op 7 november slaagde het kernkabinet er nog niet in een akkoord te vinden. Het overleg werd 's anderendaags voortgezet. Na zestien uur vergaderen, de hele nacht door, raakte de regeringstop het eens over een asielplan, dat de ministerraad op 10 november goedkeurde.

In de plaats van de Dienst voor Vreemdelingenzaken (DVZ) en het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) zou er één Federale Asieladministratie (FAA) komen die, in tegenstelling tot het onafhankelijke CGVS, ondubbelzinnig van de minister van Binnenlandse Zaken zou afhangen. Beroep tegen beslissingen van de FAA zou mogelijk zijn bij een Administratieve Rechterbank voor Asiel (ARA). Bij de Raad van State zou nadien niet-opschortend cassatieberoep kunnen worden aangetekend.

Asiellokters zouden worden verplicht zich aan te bieden in tien meldpunten in grensgemeenten, die 24 uur op 24 open zouden zijn en de asiellokters zouden doorsturen naar drie regionale asiellbureaus. Vluchtelingen die een gedetailleerde beschrijving van hun reisroute kunnen geven, zouden zich uitzonderlijk rechtstreeks in de drie bureaus kunnen melden. België zou de Europese Conventie van Dublin, die wil dat asiellokters hun aanvraag indienen in de eerste staat van de verdragszone die ze betreden, strikt toepassen. Vluchtelingen die België niet over de weg bereiken, zouden bijgevolg bijna automatisch in aanmerking komen voor terugsturing naar het land waar ze aangekomen waren.

Het regionale asiellbureau zou beslissen welke procedure op de asiellokker toegepast wordt, de gewone of de versnelde. De versnelde procedure zou gelden voor 'kennelijk ongegronde en onontvankelijke asiellaanvragen'. Het ging om aanvragen van asiellokters die al langer dan drie maanden in een ander veilig land verbleven hadden (ook buiten de Dublinzone), om frauduleuze of meervoudige aanvragen, en om aanvragen die "kennelijk vreemd zijn aan het asiel". De regering

zou een overzicht maken van landen waar volgens de beschikbare gegevens geen sprake is van politieke vervolging. Als uit zo'n land een massale (economische) vluchtelingenstroom zou worden vastgesteld, zou meteen de versnelde procedure toegepast worden. De regering ging ervan uit dat 80 tot 90 % van alle asielaanvragen voor de versnelde procedure in aanmerking zouden komen.

De regering zei dat de nieuwe administratie en de hervormde procedure op zijn vroegst over een jaar operationeel zouden zijn.

Voorts besliste de regering dat de Regularisatiecommissie er acht magistraten zou verkrijgen, zodat alle dossiers tegen midden 2001 behandeld zouden kunnen worden. Minister van Justitie Verwilghen trok extra middelen uit voor de strijd tegen de mensenhandel. Justitie kreeg daarvoor vier substituten en vier parketjuristen extra. Een 'observatorium' zou, onder de vleugels van het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding, de migratiestromen in kaart brengen. De werking van de gesloten asielcentra zou worden gehumaniseerd. Door de vrijwillige terugkeer te stimuleren, hoopte de regering uitwijzing zoveel mogelijk te beperken. Ze nam zich voor daartoe 'banenplannen' op te zetten, die de teruggekeerde vluchtelingen de kans zouden bieden een beter bestaan op te bouwen in hun land van herkomst. België zou voorts aan Centraal-Europese landen die kandidaat waren voor toetreding tot de Europese Unie harde garanties vragen voor de bescherming van hun minderheden.

Tijdens een debat over het asielplan in de Kamer (14 november) bleek dat een deel van de groene fractie het moeilijk had met de regeringsbeslissingen. Premier Verhofstadt zei dat de meeste buurlanden al lang de maatregelen toepasten die België zou invoeren. Hij zei dat de regering het individuele asielrecht scrupuleus bleef respecteren. Op de kritiek dat de regering niets zou doen aan een terugkeerbeleid, antwoordde Verhofstadt dat er van 1 januari tot 31 oktober 8.220 afgewezen asielzoekers naar hun land waren teruggekeerd, van wie 4.752 vrijwillig, tegenover 4.799 in dezelfde periode van 1999. De Liga voor de Rechten van de Mens en andere niet-gouvernementele organisaties riepen het parlement op 14 november op het wetsontwerp tot wijziging van de asielprocedure niet goed te keuren.

De regering gaf op 22 december haar goedkeuring aan de twee voorontwerpen van wet ter uitvoering van haar asielplan en stuurde ze voor advies naar de Raad van State. Er waren twee voorontwerpen omdat sommige bepalingen enkel door de Kamer en andere door de Kamer en de Senaat moesten worden goedgekeurd. De regering stelde diezelfde dag Pascal Smet, de adjunct-kabinetschef van minister van Binnenlandse Zaken en de 'architect' van het vernieuwde asielbeleid, per 1 januari 2001 aan tot Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen. Hij kwam in de plaats van Luc de Smet, die verzocht had "om ontheven te worden van zijn functie". De Smet had meermaals kritiek uitgeoefend op het regeringsbeleid en op de Dienst voor Vreemdelingenzaken. Minister Duquesne zei dat de rijkswacht tot 10 januari 2001 de grenscontroles zou opdrijven om te verhinderen dat grote aantallen asielzoekers het land zouden trachten binnen te komen vóór de beslissing van kracht werd enkel nog materiële steun te verstrekken.

Intussen had de regering op 6 december beslist nieuwe open asielcentra te vestigen in Overijse, Eeklo en Geldenaken. Het Rode Kruis kondigde aan 1.950 extra plaatsen te scheppen in vier bestaande en zeven nieuwe centra. CVP-kamerlid

Pieter de Crem maakte op 14 december in de wandelgangen van het parlement bekend dat minister van Sociale Integratie Vande Lanotte onderhandelde over de aankoop van de vakantiecentra *Zon en Zee* in Westende en *Hengelhoef* in Houthalen-Helchteren, beide eigendom van het christelijk ziekenfonds. De aankondiging lokte, niet geheel onverwacht, verzet uit bij de omwonenden, vooral in de kustgemeente Westende. Televisiebeelden van het tropisch zwembad in Hengelhoef maakten ook elders negatieve reacties los. Het nieuws veroorzaakte ook grote onrust onder de 200 personeelsleden van de twee vakantiecentra. Vande Lanotte beloofde de werkgelegenheid "in belangrijke mate" te handhaven, maar hij sloot afvloeiingen niet uit. Het personeel van *Hengelhoef* bezette het vakantiecentrum. In het ACW-weekblad *Visie* haalde algemeen secretaris Luc Delanghe op 21 december fel uit naar De Crem, omdat hij de verkoop van de vakantiecentra in de openbaarheid had gebracht nog vóór de directies de kans hadden gekregen het personeel in te lichten. De Crem werd een "onverantwoordelijk politicus" genoemd. CVP-voorzitter De Clerck nam De Crem in bescherming. Kamerfractie-voorzitter Van Peel zei dat De Crem de volledige steun van de fractie had.

Tijdens zijn homilie in de middernachtmis (25 december) riep Godfried kardinaal Danneels op tot solidariteit met de asielzoekers en sprak hij zijn steun uit aan "de mensen met politieke verantwoordelijkheden die dat probleem trachten op te lossen".

Terwijl minister Vande Lanotte en het ACW erin geslaagd waren met de personeelsleden van *Zon en Zee* en *Hengelhoef* een akkoord te vinden over hun tewerkstelling in de asielcentra, duurde het verzet van de lokale bevolking voort. In Westende kwamen op 26 december ca. 1.500 dorpelingen op straat. Daags nadien betoogden in Houthalen-Helchteren enkele honderden leden van het actiecomité 'Red Hengelhoef'.

De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg in Hasselt verbood op 29 december, in een kort geding dat door drie buurtbewoners was ingespannen, de vestiging van een asielcentrum in Hengelhoef. Volgens de rechter stond de wet niet toe een asielcentrum in te richten in een domein dat volgens het gewestplan in een recreatie- en parkzone ligt. Minister Vande Lanotte tekende beroep aan tegen het vonnis. De zaak zou begin 2001 dienen voor het hof van beroep in Antwerpen.

In het vooruitzicht van de invoering van de 'no cash'-regeling, meldden zich in de laatste dagen van het jaar honderden asielzoekers aan bij de DVZ in Brussel. Zij moesten er in de winterse kou urenlang aanschuiven. Binnenlandse Zaken besliste op 29 december de 'no-cash'-regeling al op 3 in plaats van 10 januari 2001 te laten ingaan.

C. De versoepeling van de nationaliteitswetgeving

De Kamer (20 januari) en de Senaat (17 februari) keurden, ondanks de kritiek die er eind 1999 ook in de VLD was gerezen, ongewijzigd het wetsontwerp over de versoepeling van de nationaliteitswetgeving goed.

De wet van 1 maart 2000 tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de Belgische nationaliteit (*Belgisch Staatsblad* van 6 april 2000, tweede uitgave), de

zogenaamde snel-Belgwet, verruimt de mogelijkheid om door een nationaliteitsverklaring bij de gemeentelijke dienst van de Burgerlijke Stand de Belgische nationaliteit te verwerven, die tot dan toe gold voor vreemdelingen die in België geboren zijn, tot personen die ten minste één Belgische ouder hebben en tot vreemdelingen die gedurende ten minste zeven jaar ononderbroken hun hoofdverblijf in België gevestigd hebben en op het tijdstip van de verklaring in het bezit zijn van een verblijfsvergunning van onbeperkte duur of van een machtiging tot vestiging.

Naturalisatie kan worden verleend door de Kamer na een verblijfsduur van voortaan drie in plaats van vijf jaar (twee in plaats van drie jaar voor vluchtelingen en staatlozen). De integratiewil, die vroeger door het parket moest worden onderzocht aan de hand van een vragenlijst, wordt in de nieuwe regeling verondersteld te blijken uit het naturalisatieverzoek zelf. Voor verzet op andere gronden beschikt het parket over nog slechts één maand in plaats van vier maanden.

Beide procedures werden geheel kosteloos. Vreemdelingen die niet over een geboortekte beschikken, kunnen een document overleggen dat is afgegeven door de diplomatieke of consulaire overheden van hun geboorteland, of een 'akte van bekendheid' die is afgegeven door de vrederechter.

De wet werd op 1 mei van kracht. Volgens gegevens die in maart 2001 bekendgemaakt werden hebben tussen mei en november 2000 24.878 personen een nationaliteitsverklaring aangevraagd, tegenover slechts 5.273 tijdens het hele jaar 1999. Ook het aantal naturalisaties steeg, zij het in mindere mate. Tussen mei en december 2000 ontving de Kamer van Volksvertegenwoordigers 13.337 aanvragen, tegenover 12.203 in 1999.

Minister van Justitie Verwilghen deelde op 5 december in de Kamer mee, dat de regering op 10 november een werkgroep had opgericht om "de werkprocessen van de behandeling van de nationaliteits- en naturalisatieaanvragen te hertekenen". Vooral door de CVP was de voorgaande maanden aangedrongen op een evaluatie van de snel-Belgwet. Volgens de partij waren de adviestermijnen voor het gerecht en de Dienst Vreemdelingenzaken te kort om een ernstig onderzoek naar de eventuele criminele achtergrond van aanvragers te voeren. De groenen vonden dan weer dat vele parketten de procedure langer lieten duren dan wettelijk was toegestaan.

III. Het justitiebeleid en de politiehervorming

A. De verdere uitvoering van het Octopusakkoord

De hervorming van de politiediensten door de vorming van één 'geïntegreerde politiedienst op twee niveaus', het federale en het lokale (wet van 7 december 1998), die samen met de reorganisatie van het gerecht het onderwerp was van het Octopusakkoord van 24 mei 1998, was in mei 1999 stilgevallen. Op het Nationaal Syndicaat van het Rijkswachtpersoneel (NSRP) na, weigerden toen alle politiebonden het voorakkoord van politiestatuut te ondertekenen, waarover de regering-Dehaene II en afgevaardigden van het NSRP en de drie 'traditionele' vakbonden het op 29 april eens waren geworden. Ook na het aantreden van de regering-Verhofstadt, in juli 1999, bleef het dossier een half jaar zo goed als onaangeroerd.

Op 31 januari hervatte het officiële overleg tussen minister van Binnenlandse Zaken Duquesne en de politiebonden. Duquesne had eerder (21 januari), tijdens een informele ontmoeting, laten weten het overleg vóór het einde van mei en dus vóór het begin van het Europees Voetbalkampioenschap in België en Nederland, te willen afronden. De bonden dreigden met stakingsacties tijdens Euro 2000 als er tegen dan geen akkoord zou zijn. Duquesne gaf de vakbondsafgevaardigden op 31 januari een aangepast ontwerpstatuut, dat naar zijn zeggen "een vooruitgang" was tegenover het voorstel dat zijn voorganger, Luc van den Bossche, had gedaan. Dat was duidelijk niet de mening van de duizend leden van de Bewakings- en opsporingsbrigade (BOB) van de rijkswacht en de 1.600 leden van de gerechtelijke politie bij de parketten (GPP), die in één nieuwe opsporingsdienst zouden opgaan en die om uiteenlopende redenen ontevreden waren over de loonvoorstellen van Duquesne. De Autonome Vakbond van de Gerechtelijke Politie (AVGP) verliet op 10 februari het technisch overleg en op 11 februari betoogden in Brussel vijfhonderd BOB'ers. Op initiatief van de christelijke overheidsvakbond CCOD hielden op 22 februari ca. tweeduizend politieagenten een "waarschuwingbetoging" in Brussel.

Op het politieke vlak deelden de CVP en de PSC op 17 februari mee niet langer deel te nemen aan het Octopusoverleg over de politiehervorming, hoewel ze achter de krachtlijnen van het Octopusakkoord bleven staan. De twee partijen verweten de regering te talmen met de politiehervorming en daardoor onzekerheid en ontmoediging te scheppen bij de politiemensen. De christen-democraten zouden wel nog aan het Octopusoverleg over de hervorming van het gerecht blijven deelnemen, maar aan het begin van een vergadering over de justitiehervorming (21 februari) zei PRL-voorzitter Ducarme dat de CVP en de PSC daar niet langer gewenst waren als ze zich uit het politieoverleg zouden terugtrekken. Doordat eerder al de Volksunie uit protest tegen de partijpolitieke invulling van de mandaten in de Hoge Raad voor de Justitie beslist had niet langer aan het overleg deel te nemen, bleef van de Octopusgroep en -geest nog maar weinig over. De regeringspartijen zagen in het initiatief van de CVP en PSC een manoeuvre met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober.

Op het VLD-'krokscongres' van 25-27 februari kondigde eerste minister Verhofstadt aan dat in verschillende steden en gemeenten proefprojecten van start zouden gaan "waarbij rijkswachtbrigades en gemeentepolitie gaan samenwerken en samensmelten om een voorbeeldfunctie te vervullen voor de rest van het land". Verhofstadt en minister Duquesne maakten op 2 maart de lijst bekend van de gemeenten die vanaf half april aan de 21 proefprojecten zouden deelnemen (telkens tien in Vlaanderen en Wallonië, en één in Brussel). Andere gemeenten zouden later kunnen aansluiten, zodat de lokale structuur van de geïntegreerde politie tegen 1 januari 2002 volledig operationeel zou zijn (de federale politie zou op 1 januari 2001 operationeel worden).

De vakbonden reageerden negatief op de aankondiging en dreigden met acties. Ze zeiden dat het niet aan ging politiemensen met een sterk verschillend statuut hetzelfde werk te laten doen en spraken van een "verkiezingsstunt". Verhofstadt trachtte de bonden gerust te stellen met de toezegging (3 maart) dat er tegen 15 april een basisakkoord zou worden gesloten over de algemene principes van het

nieuwe politiestatuut, die tegen eind mei nader zouden worden ingevuld. In Antwerpen betoogden op 17 maart een vierhonderdtal politieagenten en rijkswachters tegen de "overhaaste invoering" van het proefproject in de Scheldestad. De ministerraad stelde op 24 maart de definitieve samenstelling van de politiezones vast. De 589 gemeenten van het land werden in 196 politiezones ingedeeld, 22 minder dan de regering-Dehaene had gepland. De koninklijke besluiten daarover van 28 april, één per provincie, verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 29 juli (wijzigingen verschenen in het *Staatsblad* van 4 augustus en 30 december 2000). Intussen waren de onderhandelingen over het nieuwe politiestatuut nauwelijks opgeschoten. De BOB dreigde er op 29 maart mee niet meer mee te werken aan gerechtelijke onderzoeken indien de regering haar loonvoorstellen niet verhoogde. Na ruim vijftien uur onderhandelen, kondigden minister Duquesne en de vier erkende politievakbonden in de ochtend van 1 april aan dat zij een principeakkoord over de integratie van de leden van de drie politiediensten (gemeentepolitie, rijkswacht en GPP) in de 'eenheidspolitie' hadden bereikt. Niemand zou moeten inleveren; de BOB'ers zouden bij de fusie van het basiskader naar het middenkader opschuiven en het loonverschil met de GPP'ers zou door de toekenning van een maandpremie van 8.000 frank verkleind worden. Het principeakkoord, waarvan de toepassing 8 miljard frank per jaar zou kosten, zou in de daaropvolgende dagen nader worden ingevuld.

Het Federaal Comité van de BOB toonde zich op 3 april ontevreden over het akkoord en kondigde acties aan. Later lieten ook lagere rijkswacht officieren en GPP'ers hun ongenoegen blijken. De liberale vakbond VSOA en het Nationaal Syndicaat van het Politie- en Veiligheidspersoneel (NSPV, het vroegere NSRP), twee van de vier erkende bonden, beslisten op 6 april het akkoord niet te ondertekenen. Zij hadden vooral bezwaren tegen de functionele inschaling en dreigden met acties tijdens Euro 2000 indien de regering op 7 april met de twee andere bonden een akkoord zou sluiten. Minister Duquesne deelde de vakbondsvertegenwoordigers op 7 april mee, dat de regering niet bereid was aanvullende financiële tegemoetkomingen te doen, maar dat hij met de vier bonden een oplossing wilde zoeken. Het VSOA en het NSPV verlieten evenwel het daaropvolgende overleg. Op 12 april legde minister Duquesne de vakbonden een nieuw plan voor de functionele inschaling van de 40.000 politiemensen voor, waarin het middenkader zou worden uitgebreid van 6.000 tot 8.000, en het officierenkader ingekrompen van 5.800 tot 4.000 (maar zonder loonverlies voor de betrokkenen). De bonden reageerden aanvankelijk sceptisch, maar op 21 april, Goede Vrijdag, ondertekenden de christelijke CCOD, de socialistische ACOD en het NSPV na verdere onderhandelingen, samen met minister Duquesne, het aangepaste akkoord. Het VSOA had de onderhandelingstafel verlaten, ondertekende het akkoord niet en stelde een stakingsaanzegging in het vooruitzicht. Naar premier Verhofstadt op 28 april meedeelde zou het statuut van de geïntegreerde politie 7,533 miljard frank extra kosten; oorspronkelijk was er sprake van 5 miljard frank.

Op 12 mei pleegde Duquesne overleg met het VSOA over het eisencahier dat de liberale bond op 26 april had ingediend, maar de twee partijen vonden geen vergelijk. Op initiatief van het VSOA betoogden op 18 mei in Brussel ongeveer

4.000 rijkswachters en politieagenten tegen het Goede-Vrijdagakkoord. Van een staking tijdens Euro 2000 zag de liberale bond evenwel af.

Op een persconferentie waarop ook acht burgemeesters het woord voerden, protesteerde de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) op 14 juni tegen het doorschuiven van de factuur van de politiehervorming naar de gemeenten. Volgens de VVSG zou het budget dat voor de politiehervorming was gereserveerd niet volstaan om alle toezeggingen aan de politiebonden te betalen. Minister Duquesne zei op 28 juni in de kamercommissie voor Binnenlandse Zaken dat de politiehervorming voor de gemeenten een budgettair neutrale operatie zou worden.

Op 30 juni begon een ultieme onderhandelingsronde tussen Duquesne en minister van Ambtenarenzaken Van den Bossche enerzijds en de bonden anderzijds, die op 2 juli werd afgerond met een volledig akkoord. Vier van de vijf bonden (CCOD, VSOA, NSPV en ACMP) ondertekenden de tekst op 5 juli, de ACOD ondertekende het akkoord niet omdat de regeling voor het administratief personeel, dat het statuut van federaal ambtenaar kreeg, door de leden onvoldoende werd bevonden. In het statuut van de geïntegreerde politie zou geen enkele rijkswachter of agent financieel verlies lijden, en kreeg het gros van hen zelfs een stevige loonsverhoging. De carrièremogelijkheden verbeterden. Loopbaanonderbreking en de vrijwillige vierdaagse werkweek werden van toepassing op het politiepersoneel. Het administratief personeel kreeg de mogelijkheid via examens naar het operationele kader over te stappen. Volgens minister van Begroting Vande Lanotte kostte het sociaal akkoord net geen 8 miljard frank. Het zou in de vorm van een wetsontwerp ter goedkeuring aan het parlement worden voorgelegd en op 1 april 2001 van kracht worden.

Op een persconferentie bevestigde minister Duquesne op 30 oktober dat de politiehervorming de gemeenten niets zou kosten. Bij de verdeling van de federale dotatie (18,5 miljard frank) over de 196 politiezones, zou ook rekening worden gehouden met het aantal aanwezige agenten van de gemeentepolitie, zodat gemeenten die in hun politie geïnvesteerd hadden, niet benadeeld zouden worden tegenover de gemeenten die de lokale politiezorg meer aan de rijkswachtbrigades hadden overgelaten. Overigens ging op 30 oktober in nog eens 46 politiezones een doorgedreven samenwerking tussen gemeentepolitie en rijkswachtbrigades van start.

De VRT en de RTBf meldden op 30 november dat luitenant-generaal Herman Franssen van de rijkswacht commissaris-generaal van de geïntegreerde politie werd. De tweede topfunctie, die van inspecteur-generaal, ging naar rijkswachtgeneraal Luc Closset. Zij werden op 1 december door de regering benoemd voor vijf jaar en traden op 1 januari 2001 in functie. Hun mandaat kan eenmaal worden hernieuwd. De niet-erkende Autonome Vakbond van de Gerechtelijke Politie (AGVP) maakte op 7 december gewag van "bedrog" bij de benoeming van het topkader van de geïntegreerde politie. De AVGP zei dat er al een lijst circuleerde van geschikte kandidaten voor de functie van directeur-generaal bij de gerechtelijke dienst van de geïntegreerde politie op een ogenblik dat sommige van zijn leden nog voor de jury moesten verschijnen. Minister Van den Bossche ontkende dat de top van de rijkswacht bevoorreed zou worden, zoals de AVGP liet uitschijnen. Op

12 december betoogden ca. 500 agenten van de GPP tegen de gang van zaken bij de benoeming van de top van de geïntegreerde politie.

Het kernkabinet stelde op 13 december de benoeming van het topkader uit omdat er bij de voorgestelde kandidaten geen taalevenwicht was. De AVGP zag in het uitstel een bevestiging van het 'gesjoemel' om een rijkswachter aan het hoofd van de recherche te plaatsen.

Op 15 december benoemde de regering de directeurs-generaal en de adjunct-directeurs-generaal van de vijf algemene directies van de geïntegreerde politie (bestuurlijke politie, gerechtelijke politie, operationele ondersteuning, personeel en logistiek). De tien functies gingen naar zes rijkswachters, drie leden van de gemeentepolitie en één lid van de gerechtelijke politie, vijf Nederlands- en vijf Franstaligen. Minister Van den Bossche en Ernst & Young, dat het 'assessment' van de kandidaten had verzorgd, spraken op 18 december op een gezamenlijke persconferentie nogmaals tegen dat de benoemingsprocedure niet objectief zou zijn verlopen. De AVGP besliste op 21 december de benoemingen aan te vechten bij de Raad van State. Op 29 december werden 27 van de 33 directeurs van de geïntegreerde politie benoemd; van hen kwamen er 22 uit de rijkswacht.

Daarmee was zo goed als alles klaar om het federale niveau van de geïntegreerde politie op 1 januari 2001 van start te laten gaan. Minister Duquesne gaf de rijkswacht en de gerechtelijke politie drie maanden de tijd om hun samenvoeging te realiseren.

Intussen bleef bij de gemeenten de vrees leven dat zij, ondanks alle toezeggingen, diep in de gemeentekas zouden moeten tasten om de kosten van de politiehervorming te dragen. Dat was onder meer gebleken tijdens een debat in de Kamer op 8 december. Op 11 december zei PS-voorzitter Di Rupo dat de 18,5 miljard frank die de regering had uitgetrokken om de gemeenten financieel te ondersteunen, niet zou volstaan. De VVSG berekende dat er 4,5 miljard frank meer nodig zou zijn. Over de dotatie zou begin 2001 opnieuw onderhandeld worden tussen de regering en de gemeenten.

Aan de politiehervorming zat ook een communautaire angel. In de federale politie valt het ambtsgebied van een gedeconcentreerde dienst in de regel samen met een gerechtelijk arrondissement, maar kan de regering uitzonderingen toestaan. Minister Duquesne weigerde in te gaan op het verzoek van de burgemeesters van het arrondissement Halle-Vilvoorde, dat tot het tweetalige gerechtelijk arrondissement Brussel behoort, voor Halle-Vilvoorde in zo'n uitzondering te voorzien. De tweedeling die bestond sinds 1994, toen er twee aparte rijkswachtdistricten werden opgericht, Brussel (met de 19 gemeenten van Brussel-Hoofdstad en de zes Vlaamse randgemeenten met taalfaciliteiten) en Asse (met op twee na alle overige gemeenten van Halle-Vilvoorde), zou daarmee worden teruggedraaid. De kwestie stond op 6 december, in de vorm van een voorstel van resolutie van het Vlaams Blok, op de agenda van de commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden van het Vlaamse Parlement. Diezelfde ochtend besloot de federale regering dat er geen aparte gedeconcentreerde dienst zou komen, maar dat Halle-Vilvoorde twee adjunct-directeurs zou krijgen, één voor de coördinatie van het algemene beleid en één voor de gerechtelijke onderzoeken, die onder het gezag van de directeurs van het gerechtelijk arrondissement Brussel zouden staan maar ook rechtstreeks van

de commissaris-generaal van de federale politie instructies zouden kunnen krijgen. Het Vlaams Parlement verdaagde daarop de bespreking van het voorstel van resolutie, om het regeringscompromis te kunnen onderzoeken. De meerderheidsfracties legden zich bij het regeringscompromis neer; op 12 december werd het resolutievoorstel van het Vlaams Blok weggestemd.

Over een ander communautair aspect van de politiehervorming, de taalkennis van de politieagenten in Brussel, zei minister Duquesne op 18 december, na een onderhoud met de Brusselse minister-president, François-Xavier de Donnée, dat de agenten tweetalig moeten zijn, zoals dat de regel was voor de agenten van de gemeentepolitie. De ca. 800 rijkswachters die naar de lokale politie in Brussel zouden overkomen (en die voordien in hun tweetalige brigade zelf slechts eentalig dienden te zijn), zouden een overgangperiode krijgen om hun tweetaligheid te bewijzen.

B. Het federaal Veiligheids- en Detentieplan

Minister van Justitie Verwilghen stelde op 10 januari het ontwerp van Veiligheidsplan voor dat in het federale regeerakkoord van 11 juli 1999 was aangekondigd en op 21 december 1999 in het kernkabinet was besproken. Het "werkdocument", zoals Verwilghen het ontwerp noemde, bevatte 140 projecten om de criminaliteit terug te dringen en de ophelderingsgraad van de misdrijven te verhogen. De projecten werden geselecteerd op basis van negen prioriteiten: de geweldsdelicten terugschroeven; de georganiseerde misdaad in kaart brengen en bestrijden; de witteboordencriminaliteit aanpakken; de mensenhandel bestrijden; seksuele misdrijven voorkomen; jeugd-delinquentie tegengaan; hooliganisme indijken; drugs-criminaliteit inperken; het aantal verkeersongevallen met persoonlijk letsel verminderen. De gemeenschapsregeringen, de lokale besturen en de justitiële wereld kregen drie maanden om advies uit te brengen.

Vanaf half februari kwam vanuit de meerderheidspartijen kritiek op het ontwerp-Veiligheidsplan los. PS-voorzitter Di Rupo noemde het op 14 februari onaanvaardbaar dat Verwilghen zijn plan zou toelichten in het parlement, omdat het nog niet door de regering was goedgekeurd "en dus niet het standpunt van de meerderheid weergeeft". Di Rupo zei ook dat het plan te repressief was en te mild voor de witteboordencriminaliteit, en dat bepaalde voorstellen, onder meer wat het gevangenenvervoer betrof, neerkwamen op een privatisering van het veiligheidsbeleid. Na een interventie van premier Verhofstadt zag Verwilghen er van af om op 15 februari, op verzoek van beide voorzitters, zijn plan aan de verenigde commissies voor Justitie van de Kamer en de Senaat voor te stellen. De fractieleiders in de Kamer betreurden de gang van zaken, maar gingen niet zo ver de regering te berispen, zoals de oppositie had gewild.

Op 1 maart haalde Di Rupo op een persconferentie opnieuw en krachtiger uit naar het ontwerp van Veiligheidsplan, waarvan hij sommige onderdelen "surrealistisch", "shockerend" en "poujadistisch" noemde, en van andere zei dat ze "flirten met de xenofobie". Hij eiste dat de regering het plan grondig bijstuurde en maakte daar de goedkeuring van het wetsontwerp over het snelrecht (zie infra: Varia) afhankelijk van.

Op 14 maart wijdde het kernkabinet een eerste bespreking aan het ontwerp van Veiligheidsplan. Op 27 maart verwoordden politiek secretaris Jos Geysels (Agalev) en senator Josy Dubié (Ecolo) de kritiek van de groenen op het plan. Ze vroegen dat er meer aandacht zou worden geschonken aan preventie, de strijd tegen de witteboordencriminaliteit en het toegankelijker en humaner maken van het gerecht. Op 29 maart kwam het kernkabinet overeen aan het Veiligheidsplan een hoofdstuk over een snelle en humane rechtsbedeling toe te voegen.

Een maand later, op 29 april, kwamen het kernkabinet en minister Verwilghen in Gent bijeen om over het ontwerp-Veiligheidsplan te beraadslagen. Naar premier Verhofstadt aan het einde van de middag meedeelde, hadden de ministers een "globaal akkoord" bereikt, maar over de inhoud wilde hij weinig kwijt. Hij zei wel dat het omstreden voorstel om het vervoer van gevangenen uit te besteden aan de particuliere sector was afgevoerd. De scherpere controle op de wapenverkoop, waar de PS bezwaren tegen had, zou later geregeld worden. Het hoofdstuk over het drugsbeleid was uit het ontwerpplan gelicht en zou in een afzonderlijk plan opgenomen worden (zie infra : Varia).

Niettegenstaande de verklaring van Verhofstadt werd er de daaropvolgende weken voort onderhandeld over Verwilghens plan. Bij die gesprekken werden ook de gemeenschappen betrokken, die bevoegd zijn voor de preventie. PS-voorzitter Di Rupo zei op 29 mei dat er nog altijd bepalingen in het ontwerp-Veiligheidsplan stonden die voor hem moeilijk aanvaardbaar waren. Diezelfde dag keurde het kernkabinet het plan niettemin goed, zonder met de bemerkingen van Di Rupo rekening te houden. De voltallige regering stemde op 31 mei met het plan in.

Het Federaal Veiligheids- en Detentieplan (gepubliceerd als Parlementair Document 2-461/1 [Senaat] en DOC 50 0716/001 [Kamer]) bevat 92 projecten om de veiligheid te verhogen en een betere werking van het gerecht te realiseren. Het vormde het beleidskader voor het jaarlijkse nationaal veiligheidsplan en de zonale veiligheidsplannen die in uitvoering van de wet van 7 december 1998 over de geïntegreerde politiedienst moeten worden opgemaakt. Voor de realisatie van het Veiligheids- en Detentieplan werd in de begroting voor 2001 392 miljoen frank vrijgemaakt.

C. *Varia*

Drugsbeleid — Tijdens de bespreking van het ontwerp-Veiligheidsplan van minister van Justitie Verwilghen had de regering, zoals hoger gezegd, het hoofdstuk over drugs uit de definitieve versie van het Veiligheidsplan gelicht en minister van Volksgezondheid Aelvoet de opdracht gegeven daarover een aparte beleidsnota op te stellen.

Een rapport van de hoogleraren Brice de Ruyver (RUG) en Joris Casselman (KU Leuven), dat in opdracht van de regering was gemaakt en waarvan premier Verhofstadt op 27 januari de inhoud had meegedeeld, was volgens de premier "zeer kritisch" voor het Belgische drugsbeleid. Op basis van de aanbevelingen van een parlementaire werkgroep had toenmalig minister van Justitie Stefaan de Clerck in een rondzendbrief van 17 april 1998 het gerecht mededeling gedaan van de richtlijn van het College van Procureurs-generaal, aan de vervolging van het

(volgens het Strafwetboek verboden) individuele bezit en gebruik van kleine hoeveelheden cannabis "de laagste strafrechtelijke prioriteit" te geven. Vervolging was enkel verantwoord als het cannabisgebruik samenging met andere inbreuken "die de maatschappelijke orde verstoren". Uit het rapport-De Ruyver-Casselmann bleek dat van de beoogde eenvormigheid in het vervolgingsbeleid weinig in huis was gekomen en dat vooral kleinere parketten nog erg repressief optraden tegen drugsgebruikers. Tegelijk slaagden politie en gerecht er maar moeizaam in hard op te treden tegen de criminele kringen die de productie van en handel in drugs in handen hebben. De hoogleraren laakten ook de gebrekkige coördinatie tussen de beleidsniveaus die bij het drugsbeleid betrokken zijn, onder meer het gerecht en de hulpverleners.

Op 10 november maakten verscheidene kranten melding van de ontwerp-drugsnota die door een interkabinettenwerkgroep onder leiding van minister Aelvoet was opgesteld. Volgens de nota was gebleken dat de rondzendbrief van De Clerck "niet het geschikte instrument is om contraproductieve acties van het repressieapparaat rond het bezit van cannabis voor persoonlijk gebruik te vermijden". Hoewel de nota het drugsprobleem geïntegreerd benaderde en veel aandacht schonk aan preventie en zorgverlening, sprong vooral het voorstel in het oog "het bezit, de invoer, het vervoer of het aanschaffen van ten hoogste 15 gram cannabis voor persoonlijk gebruik en de vervaardiging van maximum vijf vrouwelijke cannabisplanten voor persoonlijk gebruik" door een wijziging van de niet langer te bestraffen.

Minister Verwilghen, die op 12 november over de zaak werd ondervraagd in de Kamer, wees erop, dat de legalisering van het bezit en de productie van cannabis strijdig is met het Schengenverdrag. Volgens Brice de Ruyver, die intussen verbonden was aan het kabinet-Verhofstadt, bieden de internationale verdragen geen ruimte om het bezit en de productie van cannabis uit het strafrecht te halen. Agalev-senator Frans Lozie veroorzaakte op 19 november opschudding, toen hij er op een colloquium van de groenen van de Benelux-landen voor pleitte niet alleen softdrugs, maar ook harddrugs uit het strafrecht te halen. Hoewel hij nadien zelf een 'rechtzetting' verstuurde, kreeg hij daarvoor felle kritiek van de VLD en de CVP, maar ook van minister Aelvoet, een partijgenote.

Het partijbestuur van de VLD zei op 22 november dat het gebruik van cannabis principieel strafbaar moet blijven, maar de laagste vervolgingsprioriteit moet krijgen, "op voorwaarde dat het bezit ervan voor eigen gebruik de grens van 5 gram niet overschrijdt". Op 5 december, tijdens een lange, nachtelijke vergadering van het kernkabinet, bleek dat de SP en de PRL op dezelfde lijn stonden. Ook zij waren van mening dat een nieuwe richtlijn de precieze beoordelingsmarges voor het opsporings- en vervolgingsbeleid zou moeten aangeven. De PS, Ecolo en Agalev waren er voorstander van het recreatief cannabisgebruik uit het strafrecht te halen en de teelt, verkoop en distributie door de overheid te laten controleren. Het kernkabinet slaagde er niet in een akkoord te vinden. Het overleg zou de daaropvolgende weken worden voortgezet en op 18 januari 2001 tot een vergelijk leiden.

Snelrecht – Op 11 januari begon de kamercommissie voor Justitie met de bespreking van het wetsontwerp 'tot invoering van een procedure van onmiddellijke verschijning in strafzaken' en het bijhorende wetsontwerp 'tot wijziging van de rechterlijke organisatie tengevolge van de invoering van een procedure van onmiddellijke verschijning'. Minister van Justitie Verwilghen wilde het zogenaamde snelrecht tegen 1 juni invoeren om een snelle bestraffing van hooliganisme tijdens het Europees Voetbalkampioenschap mogelijk te maken⁶. Op zijn voorontwerp van wet was in 1999 felle kritiek gekomen van magistraten en advocaten. De PS en Ecolo hadden herhaaldelijk voorbehoud tegen het ongeremd gebruik van het snelrecht geformuleerd. De socialisten en vooral de groenen verheelden niet dat het snelrecht een concessie was aan de VLD, die de regularisatie van illegale vreemdelingen had moeten 'slikken'. In het wetsontwerp dat de regering op 26 november 1999 naar het parlement had gestuurd, waren in vergelijking met het voorontwerp de rechten van de beklaagde versterkt.

Tijdens de bespreking van het wetsontwerp in de commissie voor Justitie maakten verscheidene parlementsleden, ook van de meerderheid, opnieuw kritische bemerkingen, vooral wat de rechten van de beklaagde betrof. Aansluitend daarbij werd het wetsontwerp tijdens de bespreking nog geamendeerd. Om de groenen en de PS tegemoet te komen, zegde minister Verwilghen tijdens de algemene bespreking toe dat hij snel werk zou maken van de veralgemening van alternatieve straffen (in plaats van gevangenisstraf) voor daders die geen gevaar betekenen voor de bevolking. Uiteindelijk keurde de Kamer beide wetsontwerpen op 18 februari met een ruime meerderheid goed.

Hoewel de kamercommissie al hoorzittingen had gehouden, besliste de commissie voor Justitie van de Senaat, die de wetsontwerpen had geëvoceerd, op haar beurt magistraten en advocaten te horen over het snelrechtontwerp. Tijdens de hoorzittingen kwam opnieuw scherpe kritiek tegen het wetsontwerp los, onder anderen van procureur-generaal Christine Dekkers van Antwerpen die de regeling zo goed als niet toepasbaar noemde. De kritiek vond een gewillig oor bij verscheidene senatoren van de Franstalige meerderheidspartijen, onder anderen Philippe Moureaux (PS) en Josy Dubié (Ecolo), die ermee dreigden tegen het wetsontwerp te stemmen als de regering de tekst niet meer amendeerde. Onder druk van de partijhoofdkwartieren en de regering, die bij monde van premier Verhofstadt in de Senaat geruststellende woorden over het veiligheidsbeleid had gesproken (16 maart), trokken de groenen en de socialisten hun bezwaren in. Bovendien bleek dat de regering tegemoetkwam aan een eis van PS-senator Moureaux, die op 29 februari het snelrecht had gekoppeld aan een oplossing voor de gerechtelijke achterstand in Brussel, die het gevolg is van een tekort aan tweetalige magistraten van de Franse taalrol. Minister Verwilghen zei op 17 maart dat de ministerraad die ochtend had beslist het aantal toegevoegde rechters in Brussel te verdubbelen. Toegevoegde rechters vallen buiten de taalwetgeving en hoeven geen taalexamen

⁶ In 1994 werd al een vorm van snelrecht ingevoerd, de 'procedure van oproeping bij proces-verbaal' die het parket de mogelijkheid gaf een zaak binnen de twee maanden na de feiten voor het vonnisgerecht te brengen en de dagvaarding tot verschijning rechtstreeks aan de verdachte te overhandigen. Die procedure kon echter niet worden gebruikt om een gedetineerde snel voor de rechtbank te doen verschijnen wanneer dat gepast wordt gevonden.

af te leggen. De Vlaamse oppositiepartijen, CVP, Vlaams Blok en Volksunie, reageerden verbolgen op de "toegeving" aan de Franstaligen en de "impliciete en onaanvaardbare wijziging van de taalwetgeving". Verwilghen preciseerde op 20 maart dat de regering ook had beslist het taalexamen voor magistraten aan te passen, Nederlandstalige referendarissen voor het Hof van Cassatie te werven en de onderzoeken of er bij de rechtbank van Brussel een aparte afdeling voor Halle-Vilvoorde kon worden opgericht. Uiteindelijk keurde ook de Senaat op 23 maart de twee wetsontwerpen goed.

De wet van 28 maart 2000 tot invoeging van een procedure van onmiddellijke verschijning in strafzaken (*Belgisch Staatsblad* van 1 april 2000) geeft het openbaar ministerie de mogelijkheid bepaalde delicten waarbij de verdachte zich in hechtenis, in vrijheid onder borgtocht of in vrijheid onder voorwaarden bevindt, snel aanhangig te maken bij de correctionele rechtbank. Die moet uitspraak te doen binnen de zeven dagen na de uitvaardiging van het aanhoudingsbevel. De snelrechtprocedure kan enkel worden aangewend voor misdrijven waarop een maximumgevangenisstraf van één tot tien jaar staat, en wanneer de verdachte op heterdaad werd betrapt of op grond van ernstige schuldaanwijzingen is aangehouden.

Om het snelrecht op 1 juni in goede omstandigheden te kunnen laten starten, kregen de rechtbanken van eerste aanleg er 30 magistraten en 61 andere personeelsleden bij.

Tijdens het Europees Voetbalkampioenschap bleek het snelrecht, waarvan in juni 39 keer gebruik werd gemaakt, niet aan de verwachtingen te voldoen. De Raad van Belgische Procureurs, die het snelrecht op verzoek van minister Verwilghen had geëvalueerd, schreef in een rapport waarvan *Gazet van Antwerpen/Het Belang van Limburg* op 5 december melding maakten, dat er problemen waren met de termijn waarbinnen de procedure moet worden afgehandeld. Zo is het niet mogelijk binnen de 24 uur, de maximumtermijn van vrijheidsberoving vóór verschijning voor de rechter, een dossier samen te stellen. De Raad pleitte voor een verlenging van de vrijheidsberoving tot 48 uur, zoals de magistratuur al vóór de goedkeuring van de wet had gedaan. De procureurs wezen ook op het probleem dat de zevende dag, de laatste dag waarop de behandeling van de grond van de zaak moet beginnen, een feestdag kan zijn en op het feit dat een verdachte, anders dan bij een gewone aanhouding, zijn aanhouding niet binnen de vijf dagen kan aanvechten voor de raadkamer. Minister Verwilghen zei op 6 december in de kamercommissie voor Justitie bereid te zijn het snelrecht aan te passen.

Gerechtelijke kantons — Minister van Justitie Verwilghen deelde op 22 mei mee, dat de herindeling van de gerechtelijke kantons, die op 1 september zou ingaan, met een jaar werd uitgesteld, tot 1 september 2001. Het uitstel was volgens Verwilghen nodig omdat de Hoge Raad voor de Justitie, die de kandidaat-vrederechters moet voordragen, pas op 2 augustus (in plaats van 1 april) operationeel zou worden en het, gezien de wettelijk voorgeschreven termijnen, niet mogelijk zou zijn tegen 1 september nieuwe vrederechters te benoemen.

De herindeling van de gerechtelijke kantons was geregeld door de wet van 25 maart 1999. Op 30 mei vernietigde het Arbitragehof de bepaling in de wet dat

de hoofdgriffiers van het tweede kanton Kortrijk, het tweede kanton Ieper-Poperinge en de kantons Ronse, Herne-Sint-Pieters-Leeuw, Aat-Lessen en Edingen-Lens moeten bewijzen dat ze de Nederlandse resp. de Franse taal moeten kennen. Het gaat om zes kantons met een taalgrensgemeente waarvan de inwoners taalfaciliteiten hebben in bestuurszaken, maar niet in gerechtszaken. De Vlaamse regering had tegen de wet vernietigingsberoep aangetekend omdat ze volgens haar de bestuurstaalwet wijzigde. Het Arbitragehof vond de verplichte kennis van de tweede taal van de hoofdgriffier onevenredig met het doel van de wet. Het was, in tegenstelling tot de Vlaamse regering, van oordeel dat van de vrederechter en de plaatsvervangende vrederechter in de zes kantons wel de kennis van de tweede landstaal mag worden geëist.

Bij de behandeling van een wetsontwerp tot wijziging van de wet van 25 maart 1999 keurde de senaatscommissie voor Justitie op 20 december een PS-PRL-amendement goed dat het arrest van het Arbitragehof goeddeels ongedaan maakt, door de hoofdgriffier of een griffier of de adjunct-griffier van de zes kantons te verplichten hun kennis van de Nederlandse resp. de Franse taal te bewijzen. Op 21 december riep het Vlaams Parlement daartegen een belangenconflict in, waardoor de behandeling gedurende zestig dagen werd geschorst met het oog op overleg.

Toegevoegde rechters — Het Vlaams Parlement riep op 25 oktober een belangenconflict in tegen een wetsontwerp waarmee minister van Justitie Verwilghen het aantal toegevoegde magistraten voor het rechtsgebied van het hof van beroep van Brussel wilde verdubbelen, teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken. Doordat de toegevoegde rechters niet zouden worden meegerekend om de taalverhoudingen te bepalen, was het wetsontwerp volgens het Vlaams Parlement strijdig met de taalwetgeving. Op 21 november kondigde voorzitter De Batselier van het Vlaams Parlement aan dat minister Verwilghen het omstreden wetsontwerp had ingetrokken.

Hoge Raad voor de Justitie — Op 15 januari kwam de Hoge Raad voor de Justitie voor de eerste keer samen. De Hoge Raad was in uitvoering van het Octopusakkoord opgericht om de benoeming en de bevordering van parketmagistraten en rechters uit de greep van de politiek te halen. De Raad bestaat uit 22 magistraten en 22 niet-magistraten, telkens de helft Nederlandstaligen en de helft Franstaligen. Op 26 februari wees de Hoge Raad de vier leden van zijn vast bureau aan. De Hoge Raad nam, zoals wettelijk bepaald, op 2 augustus zijn taken op, inzonderheid de voordracht van benoemingen en bevorderingen, en de behandeling van klachten van burgers.

Kabinet-Verwilghen — Nadat daar al weken geruchten de ronde over hadden gedaan, nam Patrick Vandenbruwaene op 21 februari ontslag als kabinetschef van Verwilghen. Diezelfde dag of daags nadien stapten nog zes andere kabinetsmedewerkers op, al dan niet gedwongen. Minister Verwilghen, die op 24 februari in de Kamer over de zaak werd ondervraagd, zei dat hij zijn kabinet, na een doorlichting, reorganiseerde "om meer efficiëntie en loyaliteit te bereiken". De CVP sprak van

een "zuivering" en zei dat Verwilghen overal 'mollen' van de oppositie zag. De kabinetscrisis werd ook in verband gebracht met een tweestrijd tussen de 'politieke' en de 'technische' vleugel van het kabinet. Begin november nam Rosanne Germonprez ontslag als woordvoester van Verwilghen. Zij zei ontgoocheld te zijn met de gang van zaken op Justitie. Volgens haar ontbrak na anderhalf jaar nog altijd de wil en de slagkracht, ook binnen het kabinet, om de problemen van het gerecht aan te pakken. De inzet voor een humane en efficiënte justitie wordt te veel gehinderd door aanhoudende belangenconflicten en intriges van enkele medewerkers, zei Germonprez.

Dejemeppe – In november-december kwam een einde aan het tuchtonderzoek dat begin 1997 was geopend tegen de Brusselse procureur des Konings Benoît Dejemeppe, nadat hem in het eerste rapport van de commissie-Dutroux was aangewreven tekort geschoten te zijn in het onderzoek naar de verdwijning van Loubna Benaïssa. Het dossier was het laatst in handen van minister van Ambtenarenzaken Luc van den Bossche. Minister van Justitie Verwilghen had het na zijn aantreden doorgegeven aan zijn partijgenoot Rik Daems, omdat hij de commissie-Dutroux had voorgezeten. Omdat Daems als kamerlid het rapport-Dutroux had goedgekeurd, gaf hij het kort daarop op zijn beurt door aan Van den Bossche.

Op 24 november deelde Van den Bossche aan Verwilghen zijn conclusies mee. Hij achtte het bewezen dat de procureur onvoldoende toezicht had laten houden op het parket in Brussel de organisatie ontbrak om zorgwekkende verdwijningen onder de aandacht van de procureur te brengen. Die functionele fouten konden nochtans niet als tuchtzaken beschouwd worden. Van den Bossche stelde voor ontlast te worden van de tuchtrechtelijke vervolging van Dejemeppe. Hij suggereerde minister Verwilghen wel Dejemeppe een andere functie in het openbaar ministerie toe te kennen "waarvoor minder leiderschap en organisatiecapaciteit noodzakelijk is". Verwilghen ging daar niet op in. Volgens *La Libre Belgique* (23 december) had hij Dejemeppe schriftelijk meegedeeld dat hij zich als gewezen voorzitter van de commissie-Dutroux nog te zeer bij de zaak betrokken voelde om een oordeel te kunnen vellen.

Reynders – Minister van Justitie Verwilghen kwam onder vuur te liggen omdat hij Danièle Reynders, de zuster van minister van Financiën Reynders, benoemd had tot voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg in Luik, hoewel zij door zowel het hof van beroep als de provincieraad pas als tweede was gerangschikt, na Claire Lovens. Tegen de benoeming hadden op 24 december 1999 een vijftigtal Luikse magistraten in het gerechtsgebouw betoogd. Bij haar eedaflegging (12 januari) zei de voorzitter van het hof van beroep in Luik dat de benoeming van Reynders vragen deed rijzen over "de werkelijke inhoud van wat men de nieuwe politieke cultuur noemt". Hij betreurde dat er terzake een verschil was tussen de woorden en de daden.

In de kamercommissie voor Justitie verdedigde Verwilghen op 19 januari de benoeming. Op 6 maart vernietigde de Raad van State, na een klacht van Lovens, het benoemingsbesluit.

Assisen – Bij wet van 30 juni 2000 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering [...] teneinde de rechtspleging voor het hof van assisen te stroomlijnen (*Belgisch Staatsblad* van 17 maart 2001) werd de assisenprocedure hervormd en gemoderniseerd. Onder meer moet de jury de straf motiveren, krijgen de slachtoffers dezelfde rechten als de beschuldigen, wordt het gebruik van een spiekbriefje door de getuigen toegestaan en worden verouderde gewoonten, zoals het uitplakken van het arrest, afgeschaft. De nieuwe regeling is van toepassing op processen die na de inwerkingtreding van de wet zijn begonnen.

Echtscheiding – De wet van 16 april tot wijziging van artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek [...] met betrekking tot echtscheiding op grond van feitelijke scheiding (*Belgisch Staatsblad* van 19 mei 2000) bracht de termijn van feitelijke scheiding als voorwaarde voor echtscheiding terug van vijf naar twee jaar, dezelfde termijn als voor scheiding in onderlinge toestemming.

IV. Het binnenlands beleid

A. Institutionele wetgeving en politieke vernieuwing

GRONDWETSHERZIENING

Bij akte van 16 mei 2000 (*Belgisch Staatsblad* van 27 mei 2000) schraptte het parlement in grondwetsartikel 147, over het Hof van Cassatie, de bevoegdheid van het Hof voor het berechten van ministers en leden van de gemeenschaps- en gewestregeringen. De aanpassing van het grondwetsartikel was een gevolg van de wijziging, tijdens de vorige parlementaire zittingsperiode en naar aanleiding van de Agusta-Dassault-affaire, van de regelgeving over de ministeriële onschendbaarheid. Grondwetsartikel 147 was toen niet voor herziening vatbaar.

BIJZONDERE WET OVER DE HERVORMINGEN DER INSTELLINGEN (BWHI)

De bijzondere wet van 21 maart 2000 tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (BWHI) (*Belgisch Staatsblad* van 18 mei 2000) bepaalt dat noch de federale overheid noch de gewesten enig administratief toezicht organiseren en uitoefenen op tuchtzaken die de lokale politie betreffen. Op die manier kon, conform het Octopusakkoord, een uniforme toepassing van het tuchtstatuut voor alle leden van de 'geïntegreerde politie' verzekerd worden.

COMMISSIE POLITIEKE VERNIEUWING

Op 17 januari werden de parlementaire Commissies voor de Politieke Vernieuwing (CPV) geïnstalleerd. De paarsgroene coalitie had in het regeerakkoord van 11 juli 1999 het parlement uitgenodigd een "commissie politieke vernieuwing" op te richten om onder meer "de modernisering en de aanpassing van ons kiesstelsel, de omvang van de kiesomschrijvingen, het versterken van de politieke participatie

van alle groepen in de samenleving" te onderzoeken. De regering zelf zou voorstellen indienen over de halvering van het gewicht van de lijststem, de vereenvoudiging van het stemrecht voor Belgen in het buitenland en de volksraadpleging.

De Kamer en de Senaat hadden verscheidene maanden gebakkeleid over de vraag onder welke assemblee de commissie zou ressorteren. Eind 1999 werd besloten dat zowel de Kamer als de Senaat een Commissie voor de Politieke Vernieuwing zouden oprichten, die elk vijftien leden zouden tellen en altijd samen zouden vergaderen. Om die reden wordt verder gesproken over de Commissie Politieke Vernieuwing of CPV.

In een toespraak tijdens de installatievergadering zei premier Verhofstadt dat de politiek, "wil ze haar legitimiteit behouden en uitbreiden", moet investeren in nieuwe vormen van participatie en inspraak. Hij kondigde aan dat de regering een wetsontwerp zou indienen om het Arbitragehof om te vormen tot een Grondwettelijk Hof en somde een reeks onderwerpen op die in de CPV ter sprake konden komen, zoals de zetelverdeling (evenredig of niet, D'Hondt of Imperiali), de lijststem, de opkomstplicht, een kiesdrempel, de rechtstreekse verkiezing van leden van de uitvoerende macht, de versterking van het parlement, de rol en de financiering van de partijen, de cumulatie van politieke mandaten, de onverenigbaarheden, het referendum en het volksinitiatief, de betere vertegenwoordiging van vrouwen. Verhofstadt noemde als voorbeeld voor de CPV de commissie-Deetman in Nederland. Hij suggereerde daarmee dat de commissie gedurende een jaar zou trachten een inventaris van alle ideeën en voorstellen te maken, met hun pro's en contra's. Op basis van het rapport zou dan, in een tweede fase, de politieke besluitvorming volgen.

Nadat nog enkele weken was geruzied over het voorzitterschap – de oppositie eiste een van de twee mandaten op, maar de meerderheid wees uiteindelijk kamerlid Dirk van der Maelen (SP) en senaatsvoorzitter Armand de Decker (PRL) als voorzitters aan – hield de CPV op 27 maart haar eerste werkvergadering. Aan de hand van de voorstellen die de fracties hadden kunnen indienen, werden in eerste instantie zeven gespreksthema's vastgelegd: de rechtstreekse democratie; de vertegenwoordigende democratie; politiek en maatschappij; burgerschap en politiek; deontologie van het politiek mandaat; de efficiëntie van de democratie; de bescherming van de democratie; de werking van het parlement. Afgesproken werd eerst het thema van de directe democratie te behandelen en zich te laten adviseren door een wetenschappelijk comité van acht politologen, sociologen en juristen.

Op 19 mei keurde de ministerraad een wetsontwerp goed over de gelijke toegang tot de politieke vertegenwoordiging voor mannen en vrouwen. Het bepaalde dat vanaf 2001 op een kandidatenlijst evenveel mannen als vrouwen moeten staan; tot 2005 moeten beide geslachten op de eerste drie plaatsen van de lijst vertegenwoordigd zijn; nadien geldt de pariteit voor de eerste twee plaatsen.

Op de persconferentie na het regeringsberaad van 19 mei zei premier Verhofstadt dat de regering het eens was geraakt over het principe van de rechtstreekse verkiezing, vanaf 2006, van de burgemeester, waarschijnlijk in twee stemrondes. Tegelijk zou een kiesdrempel worden ingevoerd en zou de verhouding tussen burgemeester, schepenen en raadsleden preciezer worden geregeld. De regering

had ook een principeakkoord gesloten om van West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Antwerpen telkens één provinciale kieskring te maken.

De CPV, die zich gepasseerd voelde, reageerde tijdens haar vergadering van 22 mei ontstemd op de regeringsinitiatieven en besliste premier Verhofstadt om uitleg te vragen. Op 7 juni zei Verhofstadt aan de commissieleden dat de regering "de zaken enkel in een stroomversnelling wilde brengen" en dat de regering en de commissie "samen sterker staan om vernieuwing door te voeren". Hij verdedigde fel de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester.

Vóór het reces hoorde de CPV de experts van het wetenschappelijk comité over de volksraapleging, het volksinitiatief, het referendum en het petitierecht. Half november overhandigde het wetenschappelijk comité daarover een advies, dat de CPV tijdens haar vergaderingen van 27 november tot 15 januari 2001 besprak. Intussen was de commissie aan de behandeling van een tweede thema begonnen : de vertegenwoordigende democratie.

KIESWETGEVING

In het kader van de politieke vernieuwing keurden de Kamer op 15 juni resp. op 6 juli en de Senaat op 7 december twee wetsontwerpen goed over de halvering van het gewicht van de lijststem en de afschaffing van het opvolgerstelsel. De wet van 26 juni 2000 (*Belgisch Staatsblad* van 14 juli 2000) regelt voor de verkiezing van de provincie- en gemeenteraden en het Europees Parlement de "bepierking met de helft van de devolutive kracht van de lijststemmen" en, wat de verkiezingen van het Europees Parlement betreft, de "afschaffing van het onderscheid tussen kandidaat-titularissen en kandidaat-opvolgers" (zie ook hoofdstuk VI : gemeenteraadsverkiezingen). De wet van 27 december 2000 (*Belgisch Staatsblad* van 24 januari 2001) regelt de "bepierking met de helft van de devolutive kracht van de lijststemmen" voor de verkiezingen van het federale parlement en de Raad van de Duitstalige Gemeenschap en, wat de verkiezingen van de Kamer en de Senaat betreft, de "afschaffing van het onderscheid tussen kandidaat-titularissen en kandidaat-opvolgers".⁷

Op de wet van 12 augustus 2000 tot wijziging van de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming, alsmede van het Kieswetboek (*Belgisch Staatsblad* van 25 augustus 2000) wordt nader ingegaan in hoofdstuk VI. Daar worden ook enkele andere wijzigingen aan de kieswetgeving voor de gemeente- en provincieraadsverkiezingen behandeld.

Het Arbitragehof vernietigde op 4 oktober enkele bepalingen in de wet van 18 december 1998 die, door een wijziging van het Kieswetboek, voor de Kamer en de Senaat stemrecht toekende aan Belgen die in het buitenland verblijven. Het Hof schrapte de bepaling dat enkel de echtgenoot of een bloed- of aanverwant tot de derde graad als gemachtigde kunnen worden aangewezen om namens de in het

⁷ Voor de halvering van de lijststem bij de verkiezingen van de regionale parlementen diende de regering pas begin 2001 bij de Kamer een ontwerp van bijzondere wet en een gewoon wetsontwerp in.

buitenland verblijvende Belg te stemmen. Overigens had de ministerraad al op 28 april een voorontwerp van wet goedgekeurd om de regelgeving van het stemrecht voor Belgen die in het buitenland verblijven te vereenvoudigen.

CUMULATIE

De Kamer van Volksvertegenwoordigers verwierp op 21 december een wetsvoorstel dat Europese parlementsleden toestond hun parlementair mandaat te cumuleren met een lokaal uitvoerend mandaat (burgemeester, schepenen, OCMW-voorzitter) in gemeenten met meer dan 50.000 inwoners. In 1999 was de cumulatie van een mandaat in het federale parlement, de regionale parlementen en het Europees Parlement met een lokaal uitvoerend mandaat wettelijk geregeld, maar ingevolge een vergetelheid was voor Europese parlementsleden de cumulatie enkel toegestaan voor een uitvoerend mandaat in gemeenten met minder dan 50.000 inwoners. Om de Europese parlementsleden Daniel Ducarme (PRL) en Freddy Thielemans (PS) in staat te stellen schepenen van Schaarbeek resp. burgemeester van Brussel te worden, had de Senaat op 7 december een wetsvoorstel aangenomen om de cumulatierегeling uit te breiden tot gemeenten van meer dan 50.000 inwoners. In de Kamer was op 21 december evenwel geen meerderheid voor dat wetsvoorstel, zodat het niet goedgekeurd werd.

B. De hervorming van de administratie

Premier Verhofstadt en minister van Ambtenarenzaken Van den Bossche stelden op 16 februari een plan voor de modernisering van de federale overheidsdiensten voor, dat gebaseerd was op een rapport van twee werkgroepen van kabinetsmedewerkers en externe adviseurs, die op 1 oktober 1999 waren opgericht. Blikvangers waren de 'afschaffing' van het politieke ministeriële kabinet, waarvan de taak zou worden overgenomen door een 'cel beleidsvoorbereiding' in de administratie, de vervanging van de twaalf ministeries door een meer gestroomlijnd geheel van diensten met een homogeen takenpakket, en de invoering van het tijdelijke mandaat voor topambtenaren.

Op 1 maart begon in het kernkabinet de beraadslaging over het zogenaamde Copernicusplan. De ministerraad keurde op 28 april de krachtlijnen voor de modernisering van de federale administratie goed.

De ministeriële kabinetten "in hun huidige vorm en samenstelling" zouden worden afgeschaft; een minister zou nog maar een "klein persoonlijk secretariaat" behouden.

De ministeries zouden worden vervangen door federale overheidsdiensten (FOD's). In elke FOD zou een beleidsraad worden opgericht, om de minister te adviseren bij de beleidsvoorbereiding en -evaluatie. De beleidsraad, die door de minister wordt voorgezeten, zou bestaan uit onder anderen de voorzitter van het directiecomité, de directeur van het persoonlijk secretariaat van de minister, het hoofd van de cel beleidsvoorbereiding en enkele externe experts.

Het directiecomité van een FOD zou instaan voor het dagelijkse operationele management. De voorzitter ervan wordt door de minister geselecteerd en aan-

gesteld voor de duur van de legislatuur. Zowel interne als externe kandidaten komen in aanmerking. SELOR⁸ zou de preselectie doen en een beperkte lijst van geschikte kandidaten voorstellen, waaruit de minister kan kiezen.

Een cel beleidsvoorbereiding, die rechtstreeks aan de minister rapporteert, zou de voorzitter van het directiecomité en de beleidsraad bijstaan bij de voorbereiding en de evaluatie van het beleid. Ze wordt bemand door interne en/of externe personen, die de minister voor de duur van een legislatuur aanwijst uit een beperkte lijst van geschikte kandidaten die SELOR voorstelt.

Voor alle managementfuncties, behalve het voorzitterschap van het directiecomité, zou een mandaat van zes jaar worden ingevoerd. Voor de topfuncties komen ook externe kandidaten in aanmerking. De wederzijds afgesproken opdracht, doelstellingen en middelen worden vastgelegd in een managementcontract en jaarlijks geëvalueerd.

De organisatie van de federale administratie wordt hertekend, in horizontale en verticale FOD's. Er zouden vier horizontale FOD's worden opgericht : Algemene Coördinatie; Begroting en Beheerscontrole; Personeel en Organisatie; Informatie- en Communicatietechnologie. Over het aantal en de benaming van de verticale FOD's was de regering het toen nog niet eens. Voor tijdelijke programma's, zoals gelijkerekenbeleid, administratieve vereenvoudiging en duurzame ontwikkeling zouden er programmatische overheidsdiensten (POD's) worden opgericht.

Het personeelsbeleid zou worden vernieuwd, door onder meer de uitwerking van een nieuwe beloningsregeling en een nieuw evaluatiesysteem.

Op 4 mei besliste de regering, conform de aankondiging in het regeerakkoord een 'volksraadpleging' over de hervorming van de administratie te houden, door alle rijksinwoners vanaf 16 jaar een brochure toe te sturen waarin de moderniseringsplannen werden toegelicht, samen met een vragenlijst waarmee naar hun mening zou worden gepeild. De 'enquête' zou 80 miljoen frank kosten. De 'volksraadpleging' over 'het Copernicusplan voor de modernisering van de Federale Overheid' liep in de maand juni onder het motto 'Elke Belg een beetje koning'. De burger kon antwoorden op elf meerkeuzevragen over onder meer de 'basisfilosofie voor de modernisering van de federale overheid', de dienstverlening, de depolitiseren van de personeelsbevordering, de tijdelijke aanstelling van topambtenaren, de afschaffing van de kabinetten. Op de enquête kwam kritiek uit diverse hoeken. De christelijke vakbond CCOD sprak van een "politieke marketingstunt" die de bevolking "de illusie van inspraak" geeft. Wetenschappers wezen op de onduidelijke vraagstelling en zeiden dat de resultaten niet representatief zouden zijn.

Op 20 juli deelden premier Verhofstadt en minister Van den Bossche mee dat ruim 750.000 enquêteformulieren waren teruggestuurd, 9,2 % van de 8,2 miljoen verdeelde exemplaren. 35.000 antwoorden waren onbruikbaar; 60.000 formulieren waren op dat ogenblik nog niet verwerkt. Op de 662.568 verwerkte formulieren sprak een overweldigende meerderheid zich uit voor de modernisering van de openbare diensten; amper 4 % zei niet of helemaal niet akkoord te gaan. Ruime steun was er ook voor de bevordering van ambtenaren volgens bekwaamheid

⁸ SELOR ('Selectie en oriëntatie voor de federale overheid') is sinds begin 2000 de nieuwe naam voor het Vast Wervingssecretariaat

(75 %), de invoering van het tijdelijk mandaat (77 %) en de afschaffing van de kabinetten (66 %).

Op haar vergadering die dag had de regering het nieuwe ontwerporganogram van de federale overheid vastgesteld. Er zouden, naast de vier genoemde horizontale FOD's, tien verticale FOD's komen : Binnenlandse Zaken; Buitenlandse Zaken; Justitie; Defensie; Financiën; Sociale Zekerheid; Tewerkstelling en Sociaal Overleg; Volksgezondheid, Economie, KMO en Middenstand, en Energie; Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu; Mobiliteit en Verkeer. Voorts zouden er acht POD's worden opgericht voor Wetenschappelijk onderzoek, Gelijkekansenbeleid, Telecommunicatie, Administratieve vereenvoudiging, Duurzame ontwikkeling, Activabeheer, Consumentenzaken en Maatschappelijke integratie, armoedebestrijding en sociale economie.

Op 6 oktober keurde de ministerraad een eerste ontwerpbesluit over de hervorming van de federale administratie goed, meer bepaald over de basisstructuur van de FOD's, met onder meer het directiecomité, de beleidsraad en de cel beleidsvoorbereiding (het koninklijk besluit van 7 november 2000 'houdende oprichting en samenstelling van de organen die gemeenschappelijk zijn aan iedere federale overheidsdienst' verscheen in het *Belgisch Staatsblad* van 18 november 2000). Na het kabinetsberaad zei premier Verhofstadt dat hij eind 2000 of begin 2001 als eerste regeringslid zijn kabinet zou afschaffen. Bij koninklijk besluit van 22 mei (*Belgisch Staatsblad* van 27 mei 2000) had de regering al beslist in elk federaal ministerie een cel 'human resources' in te stellen, die zou instaan voor de personeelswerving, het opleidingsbeleid en het beloningsbeleid.

Minister Van den Bossche zei op 21 november, op een informatievergadering voor hoge federale ambtenaren over het Copernicusplan, dat hij overwoog van de topambtenaren, die volgens de taalwet slechts eentalig moeten zijn, een "functionele tweetaligheid" te eisen. Een besluit daarover zou de regering pas in 2001 nemen.

Op 22 november keurde de ministerraad het vernieuwde statuut van de rijksambtenaren goed, dat in de plaats kwam van het zogenaamde statuut-Camu uit 1937. Het koninklijk besluit van 22 december 2000 'tot wijziging van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 houdende het statuut van het rijkspersoneel' werd gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* van 9 januari 2001. Een koninklijk besluit van eveneens 22 december 2000 stelt de 'algemene principes' van het rijksambtenarenstatuut vast die ook van toepassing zijn op de ambtenaren van de gewesten en gemeenschappen.

Op 1 december keurde de ministerraad de organogrammen van de FOD's goed. Premier Verhofstadt zei dat de hervorming begin 2001 zou beginnen voor de horizontale FOD's.

C. Communautaire problemen

In de communautaire verhoudingen stonden in het verslagjaar de staatshervorming (waaraan het volgende hoofdstuk is gewijd), de rondzendbrief-Peeters en de Carrefour-subsidies centraal. De communautaire wrijvingen in verband met enkele justitie-aangelegenheden werden behandeld in hoofdstuk II.

In zijn verslag van 26 januari aan de V^{de}, tweetalige kamer van de Raad van State, adviseerde auditeur-generaal Michel Roelandt de rondzendbrief-Peeters te vernietigen. In de rondzendbrief van 16 december 1997 had de toenmalige Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Leo Peeters (SP), meegedeeld dat inwoners van de Vlaamse faciliteitengemeenten enkel "bij wijze van uitzondering" en "op uitdrukkelijk herhaaldelijk verzoek" een Franse vertaling van officiële documenten van hun gemeentebestuur kunnen krijgen. Tegen de rondzendbrief was schorsings- en vernietigingsberoep ingediend door de Waalse regering, de Franse gemeenschapsregering en een inwoner van Sint-Genesius-Rode⁹. De Raad van State had het schorsingsverzoek op 7 juli 1998 verworpen.

In zijn verslag zei auditeur-generaal Roelandt dat minister Peeters zijn bevoegdheid had overschreden door een bijzonder taalregime te vervangen door een ander, een aangelegenheid waarvoor enkel het federale parlement bevoegd en een bijzondere wet vereist is. Opmerkelijk was dat volgens Roelandt de zes Vlaamse faciliteitengemeenten om Brussel (de 'randgemeenten') een externe tweetaligheid hebben. Volgens Vlaamse juristen schakelde hij de randgemeenten daardoor gelijk met de gemeenten van het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.

De inhoud van het verslag van de auditeur werd op 14 maart bekendgemaakt door de PS. Op 15 mei zei de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Johan Sauwens, in het Vlaams Parlement dat de Vlaamse regering de restrictieve interpretatie van de faciliteitenwetgeving handhaafde en dat de rondzendingen onverkort van kracht bleven. Minister-president Hervé Hasquin zei dat de auditeur-generaal de stelling van de Franse gemeenschapsregering bevestigde, dat de rondzendbrief de taalwetgeving schendt. PS-voorzitter Di Rupo beklemtoonde dat de auditeur-generaal over de "externe tweetaligheid" van de faciliteitengemeenten sprak. Oud-minister Leo Peeters noemde het dan weer onbegrijpelijk dat de auditeur-generaal uitging van de gelijkwaardigheid van beide talen in de faciliteitengemeenten.

Eind 2000 had de Raad van State nog geen bodemarrest gewezen. Intussen was de gemeente Wezembeek-Oppem, een van de zes randgemeenten, in een toezichtconflict verwickeld met de provincie Vlaams-Brabant en de Vlaamse overheid. De gemeenteontvanger had geweigerd uitvoering te geven aan het besluit van het schepencollege de aanslagbiljetten voor de huisvuilbelasting over 1998 volgens de taalaanhorigheid van de inwoners te versturen. In augustus 1999 had het schepencollege, tijdens de afwezigheid van de ontvanger, de aanslagbiljetten door een privé-firma laten versturen. Omdat dit strijdig is met de wet, wijzigde de deputatie van Vlaams-Brabant op 21 september 2000 de gemeenterekening over 1999, door de huisvuilbelasting over 1998 als onrechtmatig geïnde ontvangst te boeken. Het gemeentebestuur van Wezembeek-Oppem weigerde echter de belasting terug te

⁹ Naast de rondzendbrief-Peeters had de Vlaamse regering twee gelijklopende rondzendingen verstuurd. De eerste, ondertekend door minister-president Luc Van den Brande, was aan de Vlaamse administratie gericht. De tweede, van minister van Welzijn Luc Martens, was bestemd voor de OCMW-besturen in de faciliteitengemeenten. Bij een eentalig-Nederlandse kamer van de Raad van State waren eind 2000 klachten in behandeling tegen de rondzendbrief-Peeters en de rondzendbrief-Martens. De klachten waren ingediend door het gemeentebestuur van Linkebeek en Kraainem, en door enkele inwoners van de randgemeenten.

betalen. In een gelijkaardig dispuut met de gemeente Sint-Genesius-Rode vernietigde minister Sauwens op 11 augustus de verwijzing naar de taalaanhorigheid in het gemeenteraadsbesluit van 30 juni over de huisvuilbelasting; het belastingcohier bleef daardoor wel uitvoerbaar. Minister Sauwens had op 19 juli een besluit van de gemeenteraad van Wezembeek-Oppem vernietigd over het aanleggen van een register van de taalvoorkeur van de inwoners. Volgens Sauwens was het besluit strijdig met de taalwetgeving.

Op 17 mei vernietigde het Arbitragehof, op verzoek van het Vlaams Parlement en de Vlaamse regering, de zogenaamde Carrefour-subsidie in de begrotingen van de Franse Gemeenschap voor 1997 en 1998.

Het Vlaams Parlement en de Vlaamse regering hadden in 1995 een eerste keer vernietigingsberoep ingesteld tegen een krediet van 10,5 miljoen frank op de begroting van de Franse Gemeenschap van dat jaar voor "steun voor de Franstalige verenigingen van de gemeenten met een speciale taalregeling". Met het geld werd vooral de verspreiding van het blad Carrefour in de Vlaamse Rand rond Brussel gesubsidieerd. Op 3 oktober 1996 had het Arbitragehof het begrotingskrediet vernietigd omdat de steun door de Franse Gemeenschap aan initiatieven in het Nederlandse taalgebied strijdig is met het territorialiteitsbeginsel.

De Franse gemeenschapsregering hevelde het krediet van 10,5 miljoen frank over naar de begroting van 1996 als subsidie "in het kader van de informatie over, de bevordering en de uitstraling van de Franse taal, de Franse cultuur en de Franse Gemeenschap, en de democratie en de rechten van de mens". In een arrest van 10 maart 1998 vernietigde het Arbitragehof ook dat krediet in de begroting van 1996.

De Franse Gemeenschap stoorde zich niet aan het arrest en nam de 'Carrefour-subsidie' van inmiddels 12,5 miljoen frank ook in de begroting van 1997, 1998 en 1999 op, in een ruimer begrotingskrediet voor "de informatie, de bevordering, de luister van de Franse taal en cultuur en van de Franse Gemeenschap, en voor de bevordering van de democratie en de rechten van de mens". Een nieuwe klacht van het Vlaams Parlement en de Vlaamse regering met de betrekking tot de begroting van 1997 werd op 29 april 1999 verworpen omdat de formulering van het begrotingskrediet niet strijdig was met het territorialiteitsbeginsel.

Tijdens de behandeling van het vernietigingsberoep tegen de aangepaste begroting van 1997 en de begroting van 1998 had de Franse gemeenschapsregering, op verzoek van de voorzitter van het Vlaams Parlement, twee uitvoeringsbesluiten voorgelegd waaruit bleek dat in 1998 voor 12,5 miljoen frank steun was uitbetaald aan twee Franstalige verenigingen die actief waren in de Rand en Voeren. Om die reden vernietigde het Arbitragehof het krediet van 12,5 miljoen frank in beide begrotingen en herinnerde het in zijn arrest nogmaals aan de grondwettelijk geregelde exclusieve territoriale bevoegdheidsverdeling. In een reactie zei minister-president Hervé Hasquin van de Franse Gemeenschap dat hij het Carrefour-arrest zou respecteren en dat de Franse gemeenschapsregeringen niet langer de betrokken verenigingen zou steunen.

Met een arrest van 14 november 2000 vernietigde de Raad van State, na een klacht van het Vlaams Blok, artikel 3 van het koninklijk besluit van 9 januari 1995 dat de bevoegdheid van het College van Gouverneurs had uitgebreid, door de gouverneurs van Limburg en Henegouwen te verplichten voorafgaand advies van het College in te winnen wanneer zij een beslissing van de gemeente Voeren resp. Komen-Waasten wilden vernietigen. Het College moest oordelen of de bestreden beslissing al dan niet een schending van de taalwetgeving inhield. In het eerste geval is, volgens een regeling uit 1988, de gouverneur bevoegd, in het tweede geval het College zelf. Het besluit van 1995 was een onderdeel van een compromis in de regering om José Happart te doen afzien van zijn kandidatuur voor het burgemeestersambt van Voeren.

V. De staatshervorming

A. Het Hermesakkoord

Conform het regeerakkoord van 11 juli 1999, was op 20 oktober 1999 een Intergouvernementele en Interparlementaire Conferentie voor Institutionele Vernieuwing geïnstalleerd om, naar premier Verhofstadt zei, "voort te werken aan een duurzaam federalisme, als een nieuw contract tussen Vlamingen, Franstaligen en Duitstaligen" en de structuren en instellingen van de Belgische Staat te verbeteren. De werkzaamheden in de Conferentie voor de Staatshervorming of Costa, zoals de Conferentie werd genoemd, verliepen stroef. Van meet aan was het duidelijk, dat de deelnemers aan de Conferentie niet de regeringen en parlementen vertegenwoordigden, zoals de officiële benaming suggereerde, maar hun respectieve politieke partij, en dat Vlamingen en Franstaligen geregeld als twee blokken tegenover elkaar stonden.

De Costa-werkgroep die de bevoegdheidsverdeling behandelde, werkgroep-I genoemd, had op 22 december 1999 ruime overeenstemming bereikt over de principiële en maximale regionalisering van het landbouwbeleid. Werkgroep-II, die de financiering van de gewesten en gemeenschappen besprak, was op 15 december 1999 een eerste keer bijeengekomen. De vergadering werd afgebroken na een kortsluiting tussen Vlamingen en Franstaligen over een tijdschema voor de herziening van de Financieringswet.

Tijdens de vergadering van werkgroep-I op 12 januari 2000 kwamen scherpe tegenstellingen aan het licht tussen Vlamingen en Franstaligen over de regionalisering van de buitenlandse handel. De Vlaamse partijen drongen aan op een herziening van de bijzondere wet over de hervorming der instellingen (BWHI) van 8 augustus 1980 om de bevoegdheid van de gewesten voor het afzet- en uitvoerbeleid te verruimen en de coördinerende rol van de Belgische Dienst voor Buitenlandse Handel (BDBH) te beperken. Aan Franstalige zijde vonden de PRL en Ecolo dat het volstond het bestaande samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid en de gewesten te herzien. Het BDBH-erevoorzitterschap van kroonprins Filip, die in die hoedanigheid geregeld handelsmissie leidde, vormde een heikel punt in het debat. Dat koning Albert II zich in zijn toespraak bij de nieuwjaarsontvangst van

de gestelde overheden (25 januari) bezorgd had getoond om het imago van België in het buitenland en had gezegd dat het onderwerp "mij al zeer lang na aan het hart ligt en ook de volle aandacht van prins Filip krijgt", werd door sommige waarnemers geïnterpreteerd als een vingerwijzing over de rol van de kroonprins in de BDBH en als een voorzichtige waarschuwing tegen een te verre gaande regionalisering van het exportbeleid.

In werkgroep-II lichtten de vertegenwoordigers van de diverse partijen op 19 januari hun standpunt over gewestelijke fiscaliteit toe. Afsproken werd dat drie 'technische' subwerkgroepen de hangende dossiers (landbouw, buitenlandse handel en gewestfiscaliteit) zouden uitklaren.

Werkgroep-I zou op 9 februari opnieuw bijeenkomen om besluiten te nemen over de regionalisering van het landbouwbeleid en buitenlandse handel, maar daags voordien gelastten de beide Costa-covoorzitters, de senatoren Patrik Vankrunkelsven (VU&ID) en Philippe Moureaux (PS), de vergadering af omdat er geen uitzicht op vordering was. Vankrunkelsven zei dat de Franstalige partijen, vooral de PRL, niet wilden meestappen in een doorgedreven regionalisering van de buitenlandse handel. Volgens hem was het aan "de politici van de partijen die het federale regeringsakkoord ondertekend hebben" om hun verantwoordelijkheid te nemen en de zaak te deblokken. De Costa-covoorzitters schreven een brief aan premier Verhofstadt, waarin zij hem verzochten terzake een initiatief te nemen.

Op 24 februari pleegde Verhofstadt informeel overleg met de voorzitters van de federale regeringspartijen en de Costa-covoorzitters. Afsproken werd dat Moureaux en Vankrunkelsven een tekst over het landbouwbeleid zouden opstellen en die na het krokusreces aan werkgroep-I zouden voorleggen. Over de regionalisering van buitenlandse handel werd geen vooruitgang geboekt.

Op 22 maart kwam werkgroep-I bijeen om de tekst over het landbouwbeleid te bespreken. De Costa-covoorzitters stelden voor, het landbouwbeleid op enkele uitzonderingen na over te dragen aan de gewesten. Over de meeste van de uitzonderingen waren Vlamingen en Franstaligen het oneens. Vankrunkelsven kwam tot de vaststelling "dat er geen bereidheid is om de dossiers één voor één aan te pakken" en dat het de Franstaligen vooral om extra geld voor de Franse Gemeenschap te doen was. Hij stelde voor dat premier Verhofstadt onderhandelingen zou openen over alle hangende kwesties, zodat er tegen het einde van het jaar "één groot communautair akkoord" kon worden gesloten, analoog aan het Sint-Michielsakkoord van 1992.

SP-delegatielid Norbert de Batselier dreigde er op 23 maart mee uit de Costa te stappen "indien men de Conferentie wenst te reduceren tot een praatbarak". VLD-voorzitter De Gucht beaamde dat een en ander niet liep zoals het zou moeten. "Als het tegen Pasen niet lukt, moeten wij onze conclusies trekken", zei hij, zonder dat nader te verduidelijken. Vice-premier Vande Lanotte, die samen met Louis Michel in de federale regering bevoegd was voor de staatshervorming, gaf in de Kamer toe dat er "onvoldoende bereidheid tot dialoog" was en dat dit "een ernstig probleem doet rijzen".

VU-voorzitter Bourgeois stuurde in die dagen een brief aan premier Verhofstadt, waarin hij duidelijk maakte het getreuzel in de Costa beu te zijn, op korte termijn besluiten eiste en de eerste minister aanspoorde daarin een actieve rol te spelen. Op

27 maart had een delegatie van de Volksunie daarover een gesprek met premier Verhofstadt, VLD-voorzitter De Gucht en minister-president Dewael.

Tijdens het onderhoud bevestigde Verhofstadt wat hij daags voordien in de zondagse VRT-tv-uitzending *De zevende dag* had bekendgemaakt: hij en de vice-premiers Michel en Vande Lanotte werkten aan een politiek akkoord over homogenere bevoegdheidspakketten, meer bepaald inzake landbouw, buitenlandse handel en "enkele kleinere bevoegdheden", dat tegen Pasen rond zou zijn. Tegen het einde van het jaar zouden de Gemeentewet en de Provinciewet geregionaliseerd worden. Begin 2001 zou de Financieringswet worden herzien. VU-voorzitter Bourgeois zei in *De zevende dag* (2 april) dat zijn partij "politieke conclusies" zou trekken indien er tegen Pasen geen vooruitgang was geboekt. Hij suggereerde daarmee dat de Volksunie in voorkomend geval uit de Vlaamse regering zou stappen.

In een reactie op de verklaringen van Verhofstadt verzette het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) zich op 28 maart tegen een verdere overheveling van de buitenlandse handel naar de gewesten. "Het afschaffen van een federale inspanningen voor handelspromotie" zou volgens de werkgeversorganisatie "het Belgische bedrijfsleven kansen doen missen". In een "open brief" die op 31 maart op initiatief van het VBO in enkele kranten verscheen, riepen enkele tientallen bedrijfsleiders de regering op federale initiatieven voor exportpromotie te behouden.

In de avond van 4 april kwam het kernkabinet bijeen om, op basis van een nota van Moureaux en Vankrunkelsven en na discrete voorbereidende gesprekken, een oplossing te zoeken voor de regionalisering van landbouw en buitenlandse handel. De twee Costa-covoorzitters woonden het grootste deel van de vergadering bij, die tot 6 uur in de ochtend van 5 april duurde, een stormachtig verloop kende en met een principeakkoord over de verdere regionalisering van het landbouwbeleid en de buitenlandse handel eindigde.

Na de vergadering van de ministerraad later op de dag, maakte premier Verhofstadt de inhoud bekend van het zogenaamde Hermesakkoord. Hij zei dat de regering, na het Sint-Elooisakkoord, in een geest van coöperatie en met de stap-voor-stap-methode "weer een communautair probleem" had opgelost. "De komende maanden en jaren volgen nog meer stappen", zei hij.

Volgens het Hermesakkoord zouden de gewesten bevoegd worden voor het landbouwbeleid en de zeevisserij. Op dat beginsel zijn er vier uitzonderingen. "De normering en de daarop toepasselijke controle inzake de kwaliteit van de grondstoffen en de plantaardige producten met het oog op het beschermen van de volksgezondheid" en "de normering en de daarop toepasselijke controle inzake de diergezondheid, het dierenwelzijn en de kwaliteit van de dierlijke producten met het oog op het beschermen van de volksgezondheid" zouden als federale bevoegdheden worden toevertrouwd aan het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen.

De federale overheid zou volgens het Hermesakkoord eveneens bevoegd blijven voor "de inkomensvervangende maatregelen bij vervroegde uittreding van oudere landbouwers, met uitzondering van de premies gekoppeld aan de vermindering van activiteit" en voor het Belgisch Interventie- en Restitutiebureau (BIRB), dat

Europese landbouwsubsidies uitbetaalt, "met dien verstande dat de gewesten in zijn schoot beschikken over een gegarandeerde en significante vertegenwoordiging".

De regionalisering van het landbouwbeleid mocht geen afbreuk doen "aan de exclusieve federale bevoegdheden vermeld in artikel 6, §1, VI" van de BWHI, meer bepaald het prijs- en inkomensbeleid.

Vijf federale onderzoeksinstituten zouden worden overgedragen aan de gewesten: de Centra voor Landbouwkundig Onderzoek in Gent resp. Gembloux, het Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie, het Centrum van Landbouweconomie en de Nationale Plantentuin in Meise. De overdracht van de Plantentuin aan Vlaanderen werd afhankelijk gemaakt van een samenwerkingsakkoord tussen de gemeenschappen. Onderzocht zou worden welke diensten van het Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie en van het Centrum voor Landbouweconomie eventueel federaal zouden blijven.

Aangaande de vertegenwoordiging in de Europese instellingen bepaalde het Hermesakkoord dat de standpunten van de gewesten zouden worden vertolkt door de federale staatssecretaris voor Buitenlandse Zaken, die toegevoegd wordt aan de minister van Buitenlandse Zaken, "met dien verstande dat het ambtenaren uit de gewesten zullen zijn die, door detachering, een nog op te richten dienst op de Permanente Vertegenwoordiging zullen bemannen" voor de ondersteuning van de besluitvorming. In de Europese Raden krijgt de federale staatssecretaris een Vlaamse en een Waalse assessor. Voor de zeevisserij zal de bevoegde minister in de Vlaamse regering België vertegenwoordigen.

Voor de financiering van de nieuwe bevoegdheden zou, "in afwachting van een structurele wijziging van de Financieringswet in het kader van de Costa" een voorlopige regeling worden getroffen op basis van het gemiddelde van de financiële middelen tijdens de vijf voorgaande jaren.

Over buitenlandse handel was het Hermesakkoord beknopter. De BWHI zou worden aangepast om het beginsel te herbevestigen dat de gewesten bevoegd zijn voor de buitenlandse handel. De diensten die zich met financiële operaties inlaten, "zoals de Delcrederedienst en de leningen van staat tot staat", blijven federaal, maar de gewesten zouden daar volwaardig bij betrokken worden. Ook de multilaterale operaties (WHO, FAO, ...) zouden blijven ressorteren op federaal niveau. "Het statuut van Finexpo zal nader onderzocht worden".

De Belgische Dienst voor Buitenlandse Handel (BDBH) zou worden vervangen door een "Agentschap", dat zou worden "samengesteld uit vertegenwoordigers van de gewesten, vertegenwoordigers van de private sector en afgevaardigden van de federale overheid". Het zou "gezamenlijke missies organiseren op initiatief van één of meerdere gewesten of op vraag van de federale overheid". Over het Agentschap zou "gelijktijdig met de wijziging" van de BWHI een verplicht samenwerkingsakkoord gesloten worden tussen de betrokken overheden.

Tegenover de VRT-radio noemde VU-voorzitter Bourgeois het akkoord "onvolgende". Enkele uren later sprak het alliantiebestuur van VU en ID21 zijn steun uit aan het akkoord. "Voor het eerst sinds jaren wordt weer een stap vooruit gedaan in de staatshervorming, zonder toegevingen aan de Franstaligen", zei Bourgeois. Zijn eerdere afwijzende reactie schreef hij toe aan "verwarrende informatie" die

premier Verhofstadt intussen had rechtgezet. Zoals Costa-covoorzitter Vankrunkelsven beklemtoonde hij dat over het principeakkoord voort onderhandeld moest worden in de Costa.

De omzetting van het Hermesakkoord in een voorstel van bijzondere wet liep niet van een leien dakje. De bijeenkomst van werkgroep-I die voor 25 april was gepland, werd uitgesteld omdat de Costa-covoorzitters er wegens de paasvakantie niet in geslaagd waren een afgerond ontwerpvoorstel te schrijven. Meningsverschillen tussen de Vlaamse en de Franstalige regeringspartijen waren er nadien de oorzaak van dat het tot 29 mei duurde vooraleer de Costa-covoorzitters en de vice-premiers Michel en Vande Lanotte het eens werden over een voorstel van bijzondere wet dat de verdere regionalisering van zowel het landbouwbeleid als de buitenlandse handel regelde. Het kwam op 31 mei ter sprake in de plenaire Costa-vergadering. De partijdelegaties kregen de mogelijkheid tegen 14 juni schriftelijk amendementen in te dienen.

Uiteindelijk duurde het nog tot 5 juli vooraleer de vertegenwoordigers van de zes regeringspartijen (VLD, SP, Agalev, PRL, PS en Ecolo) en VU&ID in de Costa instemden met het licht geamendeerde voorstel van bijzondere wet. De CVP en de PSC zouden het voorstel niet ondertekenen. In tegenstelling tot met wat in het vooruitzicht was gesteld, werd het voorstel trouwens niet ingediend bij de Senaat. Over de financiële aspecten van de verdere regionalisering van landbouw en buitenlandse handel was er immers nog geen overeenstemming. Gezegd werd dat de Costa daarover in september een apart voorstel van bijzondere wet zou opstellen, dat gelijktijdig met het eerste in het parlement zou worden behandeld.

B. De financiële problemen van de Franse Gemeenschap

De Franstalige partijen hadden vóór de verkiezingen van juni 1999 herhaaldelijk en unaniem verklaard dat zij geen vragende partij waren voor een verdere staats hervorming. Ook na de vorming van de regering-Verhofstadt, die verdere stappen in de staats hervorming had toegezegd om de steun van de Volksunie te krijgen voor de vorming van een paarsgroene regering in Vlaanderen, lieten zij uitschijnen dat het de Vlaamse partijen waren die daar op aanstuurden. Aan Vlaamse zijde werd gewezen op de financiële problemen van de Franse Gemeenschap, die met het Sint-Elooisakkoord van 1 december 1999 slechts ten dele waren opgelost.

De geldnood van de Franse Gemeenschap kwam tijdens de eerste jaarhelft almaar duidelijker aan de oppervlakte. In *Le Soir* van 22 januari toonde minister Pierre Hazette (PRL), die in de Franse gemeenschapsregering bevoegd is voor het secundair onderwijs, zich "zeer bezorgd" over een mogelijke sociale explosie. Hij zei dat wanneer de vakbonden een loonsverhoging voor de leerkrachten zouden eisen, de Franse Gemeenschap niet in staat zou zijn daaraan tegemoet te komen. Hazette pleitte er daarom voor de financiële middelen die de gemeenschappen, als 'toegewezen belastingen', van de federale overheid krijgen, welvaartsvast te

maken¹⁰. Hij kreeg daarvoor (in *Le Soir* van 24 januari) de steun van zijn Ecolo-collega Jean-Marc Nollet, die bevoegd is voor het basisonderwijs, maar werd op de vergadering van het PRL-bureau van 24 januari zwaar gekapitteld. Ook onder anderen PS-vice-premier Onkelinx betreurde dat Hazette over de financiële zorgen van de Franse Gemeenschap had gesproken. PRL-voorzitter Ducarme had het (*Le Soir* van 26 januari) over een "incident de parcours" en zei dat "aucun élément — même une difficulté budgétaire intrafrancophone — ne nous conduira à une table en position de demandeurs". De Vlaamse minister-president, Patrick Dewael, had zich ondertussen (24 januari) verzet tegen een koppeling van de zogenaamde onderwijsdotatie van de gemeenschappen aan het bruto binnenlands product (BBP) "zonder een grondige hervorming van de Financieringswet die moet uitmonden in een belangrijke mate van fiscale autonomie voor de deelstaten". De Franstalige partijen gingen ervan uit dat de regionalisering van landbouw en buitenlandse handel de 'pasmunt' zou zijn voor het welvaartsvast maken van de onderwijsdotatie.

Op 2 februari kondigden de Franstalige onderwijsvakbonden aan tussen 23 februari en 29 maart vier regionale betogingen te houden, in Luik, Brussel, Bergen en Namen, om een "herfinanciering van het onderwijs door de federale overheid" af te dwingen. Op 5 mei zou er een 'federale' betoging worden gehouden, samen met de Nederlandstalige leerkrachten.

Hervé Hasquin, (PRL), de minister-president van de Franse Gemeenschap, pleitte in *Le Soir* van 17 maart op zijn beurt voor een 'herfinanciering van de gemeenschappen'. Hij rekende voor dat de 2,4 miljard frank extra van het Sint-Elooisakkoord (1 december 1999) opgeslorpt zou worden door federale maatregelen (hoger vakantiegeld voor ambtenaren, Rosetta-plan voor de tewerkstelling van jongeren, Veiligheidsplan).

In een gezamenlijke mededeling (20 maart) riepen de Vlaamse minister van Onderwijs, Marleen Vanderpoorten (VLD), en haar Franstalige collega's Nollet en Hazette, de federale regering en hun eigen gemeenschapsregering op dringend meer geld uit te trekken voor het onderwijs. Zonder "gerichte en structurele extra middeleninjecties in de verschillende onderwijsbudgetten" zou de hoogstaande kwaliteit van het onderwijs in het gedrang komen, waarschuwden de drie ministers.

De CVP en de Volksunie verweten Vanderpoorten een tactische fout te hebben begaan door samen met haar Franstalige collega's extra geld van de federale regering te eisen. Minister-president Dewael zei op 22 maart in het Vlaams Parlement dat de herziening van de Financieringswet, gekoppeld aan een ruimere fiscale autonomie, extra geld voor het onderwijs zou opleveren. Hij zei dat een akkoord over fiscale autonomie er "sneller dan verwacht" zou zijn. De Vlaamse partijen hadden na de totstandkoming van het Sint-Elooisakkoord afgesproken dat de Financieringswet tegen eind 2001 herzien zou moeten worden.

¹⁰ Het deel van de BTW en de personenbelasting dat de federale overheid afstaat aan de gemeenschappen is volgens de Financieringswet enkel gekoppeld aan de inflatie, niet aan de economische groei. De personenbelasting die de gewesten krijgen, is daarentegen wel aan de economische groei gekoppeld.

Minister-president Hasquin tikte de ministers Nollet en Hazette op 23 maart voor hun demarche op de vingers. Hij zei dat ministeriële contacten met een collega van een andere regering strikter gecontroleerd zouden worden.

Op 25 maart zei PS-voorzitter Di Rupo, op een partijcongres in Luik, dat hij zich zou verzetten tegen de belastingverlaging waar de liberalen op aandrongen wanneer er niet meer geld voor het onderwijs zou worden vrijgemaakt. Het PS-bureau nam op 8 mei een gelijkaardig standpunt in.

Minister-president Hasquin zei op 21 juni dat de Franse Gemeenschap vragende partij was voor een "duurzame herfinanciering" van de gemeenschappen. De gesprekken daarover zouden volgens hem pas in 2002 worden gevoerd, na het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie. Hij was het wel eens met Ecolominister Nollet dat de ruimte op de federale begroting voor 2001 gebruikt moest worden om de gemeenschappen te laten delen in de welvaarts-groei.

In een interview met *Le Matin* (30 augustus) zei PS-senator en Costa-covoorzitter Philippe Moureaux dat de herfinanciering van de gemeenschappen niet op de lange baan mocht worden geschoven, omdat de vruchten van de groei ondertussen verdeeld zouden zijn. Hij zei dat de Franstaligen bereid zullen moeten zijn om met de Vlamingen over fiscale autonomie te onderhandelen. Volgens Moureaux hoefden zij niet bevreesd te zijn voor fiscale autonomie, op voorwaarde dat de fiscale verschillen tussen de gewesten beperkt blijven, om uitwijking te voorkomen. Op de commerciële radio Bel-RTL zei minister-president Hasquin op 31 augustus dat de Franse Gemeenschap jaarlijks 10 tot 15 miljard frank extra zou moeten krijgen. Ook hij zei dat overleg met Vlaanderen over fiscale autonomie onafwendbaar was.

Deze verklaringen en ontwikkelingen gaven aan dat het debat over de herziening van de Financieringswet sneller dan verwacht zou beginnen en, volgens indiscreties, vóór en tijdens het zomerreces discreet was voorbereid, hoofdzakelijk in gesprekken tussen VLD en PRL, waarbij op bepaalde ogenblikken ook de socialistische partijen werden betrokken.

Het was dan ook niet echt een verrassing dat premier Verhofstadt, in zijn 'rentree-interviews' (1 september, met *Gazet van Antwerpen/Het Belang van Limburg*, *La Libre Belgique* en diverse audiovisuele media), aankondigde dat de herziening van de Financieringswet een van de pijlers zou worden van de Federale Beleidsverklaring die hij op 17 oktober zou afleggen. De herziening van de Financieringswet zou de deelgebieden meer middelen geven, samen met een grotere fiscale zelfstandigheid en financiële verantwoordelijkheid. De solidariteit tussen de regio's zou "doorzichtig, berekenbaar en omkeerbaar" moeten worden. Een akkoord over de bedragen verwachtte de premier pas later.

De voorzitters en enkele ministers van de Franstalige meerderheidspartijen pleegden op 6 september overleg over de houding die zij zouden aannemen tijdens de onderhandelingen over de Financieringswet. De PSC meende te weten dat zij tot de conclusie waren gekomen dat de middelen van de gemeenschappen op termijn met 43 miljard frank verhoogd zouden moeten worden, waarvan 18 miljard frank voor de Franse Gemeenschap.

Gazet van Antwerpen/Het Belang van Limburg maakte op 10 september melding van een plan van minister-president Dewael, waarvan naderhand werd gezegd dat het

om het plan van de VLD ging, over de herziening van de Financieringswet. De gewestbelastingen zouden worden uitgebreid door de volledige overheveling van de registratierechten en de regionalisering van de belasting op de inverkeersstelling, het eurovignet en de schenkingsrechten. Voorts zouden de gewesten op een kwart van de personenbelasting (waarvan 150 miljard frank voor Vlaanderen) opcentiemen kunnen heffen en kortingen toestaan. De gemeenschappen zouden volledig bevoegd worden voor het kijk- en luistergeld. De onderwijs- of BTW-dotatie, die verdeeld wordt volgens het aantal leerlingen, zou bevroren worden; de jaarlijkse inflatiegroei zou worden omgezet in personenbelasting. In een ander, maximaal scenario zou een deel van de BTW-dotatie vervangen worden door personenbelasting. Dewael had ook een voorstel van solidariteitsmechanisme dat op de Duitse *Finanzausgleich* was geïnspireerd.

Luc Coene, de kabinetschef van premier Verhofstadt, zei dat het voorstel-Dewael in de lijn lag van de plannen die de federale regering aan het uitwerken was. Woordvoerders van PRL, Ecolo en PSC reageerden afwijzend. Het VU&ID-alliantiebestuur noemde het voorstel "een stap in de goede richting", maar was van oordeel dat Vlaanderen autonoom de tarieven van zijn aandeel in de personenbelasting zou moeten kunnen bepalen. [Enkele dagen later sprak Patrik Vankrunkelven in *De Financieel-Economische Tijd* (21 september) van een "semantische discussie". Volgens hem konden de belastingschalen federaal blijven. "Als er binnen elke schaal kortingen kunnen worden toegestaan of opcentiemen geheven, heeft het gewest een soort tariefautonomie", zei hij. De voorstellen die hij in het interview met de krant verdedigde, kwamen goeddeels overeen met die van Dewael, wat volgens de krant "vooral bewijst dat er onder de Vlaamse partijen druk overlegd wordt".]

In een toespraak bij de opening van het 'Fête de la Wallonie' (16 september), die werd bijgewoond door premier Verhofstadt en minister-president Dewael, schetste de Waalse minister-president Van Cauwenberghe zijn contouren voor de herziening van de Financieringswet. Hij beklemtoonde dat voor Wallonië de solidariteit de leidraad zou zijn bij elke discussie. Essentieel noemde hij het principe "een leerling = een leerling" voor de financiering van het onderwijs en de berekening van de nationale solidariteit op basis van de fiscale opbrengst per inwoner. Hij pleitte voor de volledige overheveling van grondgebonden belastingen naar de gewesten, waarbij gewestelijke fiscale concurrentie vermeden wordt. De onderwijsdotatie zou aan de economische groei gekoppeld moeten worden. Fiscale autonomie zou moeten bijdragen tot een betere verdeling van de economische groei, die vooral de federale overheid ten goede komt.

De herfinanciering van de gemeenschappen was een prominent thema in de toespraken van minister-president Hasquin en voorzitter Richard Miller van het Franse gemeenschapsparlement ter gelegenheid van het Feest van de Franse Gemeenschap (27 september).

Tijdens een 'actualiteitsdebat' in het Vlaams Parlement, op 10 oktober, schetste minister-president Dewael de grote lijnen van het eisencahier waarmee hij naar de onderhandelingen over de herziening van de Financieringswet zou trekken. De gewesten zouden de volledige bevoegdheid over de gewestelijke belastingen moeten krijgen, alsook de mogelijkheid de personenbelasting met maximum 10 %

te vermeerderen of te verminderen, en fiscale aftrekken toe te kennen voor gewestbevoegdheden. Hij zei ook een opening te willen maken om bedrijven een korting op de vennootschapsbelasting te kunnen geven.

C. Het Lambermontakkoord

Op 11 oktober wisselden premier Verhofstadt, de vice-premiers Michel en Vande Lanotte en de minister-presidenten van de gemeenschaps- en gewestregeringen een eerste keer van gedachten over de herziening van de Financieringswet. Op 12 oktober ontmoetten Verhofstadt en de vice-premiers de Costa-voorzitters Vankrunkelsven en Moureaux. Op die manier werd de Volksunie bij de onderhandelingen betrokken.

In die dagen was het kernkabinet nagenoeg permanent bijeen om, ter voorbereiding van de Federale Beleidsverklaring, te beraadslagen over onder meer de begroting-2001 en de belastingverlaging. De werkzaamheden van het kernkabinet werden van donderdagavond 12 tot zaterdagavond 14 oktober onderbroken om de premier en minister van Buitenlandse Zaken Michel in staat te stellen de EU-top van Biarritz bij te wonen, maar ondertussen werd de besluitvorming voortgezet in diverse werkgroepen.

Het kernkabinet vergaderde van zaterdagavond 14 tot dinsdagochtend 17 oktober nagenoeg non-stop in de ambtswoning van de eerste minister aan de Lambermontstraat. Op zondag 15 oktober kregen de topministers na de middag het gezelschap van de Costa-covoorzitters om het discreet voorbereid overleg over de herziening van de Financieringswet, maar ook de regionalisering van de Gemeente- en de Provinciewet af te ronden. Op maandag 16 oktober werden zij het, omstreeks de middag en na twintig uur onderhandelen, eens over een communautair compromis dat in de pers 'Lambermontakkoord' gedoopt werd.

Het voorzag allereerst in de aanpassing van de bijzondere Financieringswet van 16 januari 1989, met het oog op de verruiming van de fiscale autonomie van de gewesten en de herfinanciering van de gemeenschappen.

De gewestelijke belastingen die in de Financieringswet worden vermeld (onroerende voorheffing; successierecht; registratierecht op de overdracht ten bezwarende titel van onroerende goederen; belasting op spelen, weddenschappen en automatische ontspanningstoestellen; openingsbelasting op dranksluiterijen; verkeersbelasting; milieutaks), worden volgens het Lambermontakkoord volledig geregionaliseerd. De gewesten kunnen de heffingsgrondslag, de aanslagvoeten en de vrijstellingen zelf regelen.

Enkele aansluitende belastingen, met name de belasting op de inverkeersstelling (BIV), het eurovignet, het registratierecht op de vestiging van hypotheke en de schenkingsrechten, zouden eveneens volledig geregionaliseerd worden. Het kijken luistergeld, waarvan de opbrengst nog naar de gemeenschappen ging, zou een gewestbelasting worden.

Bij de volledige regionalisering van de gewestelijke belastingen, waarmee een bedrag van 140 miljard frank is gemoeid, moet de budgettaire neutraliteit voor de federale overheid worden verzekerd (door de vermindering van het toegewezen deel van de personenbelasting dat de gewesten krijgen), moet fiscale delocalisatie

worden vermeden (door samenwerkingsakkoorden te sluiten over de verkeersbelasting en de BIV) en mogen de gemeenschappen en de gewesten geen middelenverlies lijden. De Duitstalige Gemeenschap behield de volledige bevoegdheid over het kijk- en luistergeld.

Het Lambermontakkoord verruimde de fiscale autonomie van de gewesten op de toegewezen personenbelasting. Volgens de Financieringswet zouden de gewesten forfaitaire kortingen kunnen toestaan of forfaitaire opcentiemen heffen. Volgens een afspraak die werd gemaakt bij de invoering van de Vlaamse belastingkorting (zie het 'Overzicht van het politiek gebeuren in Vlaanderen' in dit nummer) mocht het totaalbedrag van de kortingen of opcentiemen niet meer zijn dan 2,5 % van de regionale opbrengst van de personenbelasting. Het Lambermontakkoord trok dat maximumbedrag per 1 januari 2002 op tot 3,25 % en per 1 januari 2004 tot 6,75 %. Binnen die vork zouden naast kortingen en opcentiemen ook algemene belastingaftrekken kunnen worden toegekend die gebonden zijn aan gewestbevoegdheden. De kortingen en opcentiemen zouden zowel forfaitair als procentueel kunnen zijn en kunnen verschillen per inkomensschijf van de belastingschaal. Wel mag de belastingprogressiviteit niet verminderd worden en moeten de gewesten deloyale belastingconcurrentie vermijden.

De Vlaamse en de Franse Gemeenschap zouden, zoals gezegd, het kijk- en luistergeld, de enige gemeenschapsbelasting, moeten afstaan aan de gewesten. Ter compensatie zouden zij een aanvullende dotatie krijgen.

De herfinanciering van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap zou gebeuren door de toekenning van een extra dotatie van 8 miljard frank in 2002. In 2003 en 2004 komt daar telkens 6 miljard bij, in 2005 15 miljard en in 2006 nog eens 5 miljard. De volgende jaren komt er telkens 1 miljard bij, tot in 2011. Vanaf dat jaar bedraagt de herfinanciering bijgevolg 45 miljard frank.

Van die extra dotatie wordt aanvankelijk 65 procent verdeeld op basis van de leerlingencijfers (zoals de onderwijs- of BTW-dotatie) en 35 procent op basis van de opbrengst van de personenbelasting van elke gemeenschap (zoals de personenbelastingdotatie). Die 65/35-verhouding wordt jaarlijks gecorrigeerd (60/40, 55/45, ...), totdat de extra dotatie vanaf 2012 volledig volgens de PB-sleutel wordt verdeeld. De extra dotatie en de BTW-dotatie worden vanaf 2007 aangepast aan de economische groei, rekening houdend met het feit dat de federale overheid extra zal moeten bijdragen aan de financiering van de Europese Unie.

Voor de Duitstalige Gemeenschap werd een specifieke regeling voor de herfinanciering in het vooruitzicht gesteld.

De middelen van de Nationale Loterij "die vandaag in overleg met de deelgebieden worden verdeeld", zouden volgens het Lambermontakkoord worden overgeheveld naar de gemeenschappen en de gewesten.

Wat de bevoegdheden betreft, voorzag het Lambermontakkoord in de regionalisering van de Gemeentewet en de Provinciewet, die overigens al in het Sint-Michielsakkoord (1992) was opgenomen maar niet gerealiseerd werd.

Volgens het Lambermontakkoord zou de organieke wetgeving inzake gemeenten en provincies worden overgedragen aan de gewesten, "met uitzondering van hetgeen is geregeld in de zgn. Pacificatiewet van 9 augustus 1988" (die specifieke

regels bevat voor de zes Vlaamse randgemeenten rond Brussel, en voor Voeren en Komen-Waasten) en van het politie- en brandweerbeleid.

Het akkoord preciseerde dat de regionalisering ook de rand- en faciliteitengemeenten betreft. In een bijzondere wet zouden "bepalingen worden vastgelegd die de garanties hernemen die thans in deze gemeenten bestaan voor de Franstaligen. Eveneens zullen in de bijzondere wet bepalingen worden opgenomen die de waarborgen bevestigen die thans bestaan voor de Vlamingen in Brussel. Tevens zal de rechtspraak van de Raad van State en van het Arbitragehof strikt worden gerespecteerd".

Samen met de Gemeentewet en de Provinciewet zou "aanverwante wetgeving" naar de gewesten worden overgeheveld, "zoals deze betreffende de organisatie van agglomeraties en federaties van gemeenten, de begraafplaatsen en de lijkbezorging en de provincie- en gemeentekieswetgeving". Hierbij werd gepreciseerd dat voor een wijziging van het gemeentelijk kiesstelsel een tweederde meerderheid nodig is.

De gewesten en de gemeenschappen krijgen volgens het Lambermontakkoord de bevoegdheid een eigen regeling te treffen voor de controle op de uitgaven bij de verkiezingen van hun parlement. Het bepaalde voorts dat de ontwikkelingssamenwerking vanaf 2004 zou worden overgeheveld "in zoverre ze betrekking heeft op de gewest- en gemeenschapsbevoegdheden". Ten slotte stond in het Lambermontakkoord dat het Sint-Elooisakkoord over de verhoging van de trekkingsrechten voor tewerkstellingsprogramma's en verruiming van de gewestelijke autonomie over die trekkingsrechten in een bijzondere wet zou worden geregeld, en dat het Hermesakkoord over de verdere regionalisering van landbouw en buitenlandse handel "onverwijld" zou worden uitgevoerd.

De meerderheidspartijen reageerden over het algemeen positief op het akkoord, al werden er hier en daar kanttekeningen bij geplaatst. Tijdens het kamerdebat (18 oktober) over de Federale Beleidsverklaring maakten de fractieleiders van de SP en Agalev, Dirk van der Maelen resp. Jef Tavernier, voorbehoud bij de gedeeltelijke regionalisering en communautarisering van de ontwikkelingssamenwerking. Al tijdens de laatste onderhandelingsronde (13 oktober) had staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Boutmans (Agalev) verzet aangetekend tegen een mogelijke splitsing van de ontwikkelingssamenwerking, die volgens hem een catastrofe zou zijn voor de partners van België in het Zuiden¹¹. Ontwikkelingssamenwerking stond niet op de agenda van de Costa. Volgens *De Financieel-Economische Tijd* (20 oktober) had de Waalse minister-president Van Cauwenberghe tijdens het Lambermontoverleg de splitsing geëist "om van de Vlaamse hegemonie over ontwikkelingssamenwerking", meer bepaald het ongebonden karakter van de hulp, "af te geraken". Wallonië heeft er geen problemen mee bedrijven in te schakelen in samenwerkingsprojecten.

¹¹ Boutmans steunde op 17 november het initiatief van de senaatscommissie voor Buitenlandse Aangelegenheden hoorzittingen te houden over de splitsing van Ontwikkelingssamenwerking. Hij zei dat het Lambermontakkoord op dat punt maar kan worden uitgevoerd als er een haalbaarheidsstudie is gedaan.

In het Vlaams Parlement, dat op 17 oktober het Lambermontakkoord besprak, zeiden minister-president Dewael en woordvoerders van de meerderheidsfracties dat het akkoord geen eindpunt in de staatshervorming was. Dewael gaf toe dat niet alle verwachtingen werden ingelost, inzonderheid wat de fiscale autonomie van de gemeenschappen betreft. "Wij zullen trachten nog tijdens deze legislatuur nieuwe stappen te doen", zei hij.

Het FDF, dat een federatie vormt met de PRL, reageerde furieus op de regionalisering van de Gemeentewet. Partijvoorzitter Maingain zag er een "zware bedreiging" in voor de Franstaligen in de Vlaamse Rand rond Brussel. Hij dreigde ermee de wetsontwerpen ter uitvoering van het Lambermontakkoord niet goed te keuren. De oppositie bekritiseerde het akkoord. De CVP en het Vlaams Blok hekelden vooral dat de fiscale autonomie beperkt zou blijven tot 20 à 25 % van de inkomsten van de Vlaamse overheid en dat de Gemeentewet zou worden geregionaliseerd zonder dat er waarborgen waren voor de vertegenwoordiging van de Vlamingen in de raden en schepencolleges van de gemeenten van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Aan Franstalige zijde zei de PSC dat de regeringspartijen met de toekenning van fiscale autonomie aan Vlaanderen een "exuberant" hoge prijs hadden betaald voor de herfinanciering van de Franse Gemeenschap.

Tijdens een debat over het Lambermontakkoord, aan het eind van een tweedaags colloquium over 'Autonomie, solidariteit en samenwerking' (6-7 november) zei de Waalse minister-president, Van Cauwenberghe, dat het belangrijkste van het akkoord datgene is wat er niet in staat, verwijzend naar het feit dat er niet wordt geraakt aan het socialezekerheidsstelsel en het solidariteitsmechanisme. Zijn Vlaamse ambtgenoot, Dewael, repliceerde dat hij zou blijven streven naar een splitsing van de gezondheidszorg en de kinderbijlagen, en naar een bijsturing van de solidariteitsregeling die "te buitensporig en weinig transparant is". Op persoonlijke titel sprak ook premier Verhofstadt zich uit voor het wegwerken van de "perverse effecten" van het solidariteitsmechanisme¹².

In een interview met *De Financieel-Economische Tijd* (30 november) zei minister-president Van Cauwenberghe dat het Lambermontakkoord de positie van Brussel als derde volwaardig gewest versterkt en dat dit de Vlamingen er misschien toe zou kunnen aanzetten een andere hoofdstad te kiezen. Hij zei het niet logisch te vinden dat de hoofdstad van Vlaanderen in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest ligt. De Vlaamse regeringspartijen spraken tegen dat het Lambermontakkoord Brussel zou versterken als derde gewest 'à part entière'. Minister-president Dewael beklemtoonde in een interview met *Le Soir* (9 december) het tweeledige karakter van de Belgische federatie, zei dat Brussel nooit met de andere gewesten gelijkwaardig zou worden en verdedigde een speciaal statuut voor Brussel, eventueel als Europees district.

¹² Op het colloquium presenteerden de KBC-economen Edwin de Boeck en Johan van Gompel de resultaten van de actualisering van hun studie uit 1998 over de financiële transfer van Vlaanderen naar Wallonië en Brussel. Het bedrag ervan was volgens hen opgelopen van 144,1 miljard frank in 1990 over 193,1 miljard in 1997 naar 199,1 miljard in 1999, waarvan 173,2 miljard naar Wallonië en 25,9 miljard naar Brussel. Het groeitempo was wel afgenomen en in relatieve termen was er een daling van 3,8 % van het primaire inkomen in 1997 naar 3,6 % in 1999.

Drie van de vier Vlaamse fracties in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad (BHR), CVP, VLD-VU&ID en SP-Agalev verklaarden op 30 november niet tevreden te zijn over de onvoorwaardelijke overdracht van de Gemeentewet naar het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Zij eisten dat er bij de verdere uitwerking van het akkoord voldoende waarborgen zouden worden ingebouwd voor de Vlamingen in de Brusselse gemeentebesturen, meer bepaald de garantie dat er in elke gemeente twee tot vier Vlaamse gemeenteraadsleden, ten minste twee Vlaamse schepenen en ten minste twee Vlaamse OCMW-raadsleden zitting zouden hebben. Voorts eisten zij dat de bijzondere wet over de bevoegdheidsoverdracht zou bepalen dat wijzigingen aan de geregionaliseerde Gemeentewet met een meerderheid in elke taalgroep van de BHR moeten worden goedgekeurd. Deze en enkele andere eisen stonden in een resolutie die de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) al in juni had goedgekeurd.

Op 9 december had in Overijse op initiatief van de Vlaamse Volksbeweging (VVB) een meeting plaats waarop het Lambermontakkoord scherp werd bekritiseerd. De actie was het begin van de campagne 'Woord houden', die vooral bedoeld was om de Volksunie onder druk te zetten. Het partijbestuur had op 17 oktober het Lambermontakkoord zo goed als unaniem goedgekeurd (er waren maar twee onthoudingen), maar nadien was er binnen de partij kritiek losgekomen. Op 9 december hechtte ook de partijraad zijn goedkeuring aan het akkoord, maar de uiteindelijk goedkeuring door de parlamentsfracties werd afhankelijk gemaakt van de correcte omzetting van het Hermes- en het Lambermontakkoord in wetteksten, de daadwerkelijke splitsing van ontwikkelingssamenwerking en een voorafgaande regeling voor de vertegenwoordiging van de Vlamingen in de Brusselse instellingen.

Intussen waren de Franstalige regeringspartijen beginnen aan te dringen op de snelle uitvoering van het Lambermontakkoord. Minister-president Dewael repliceerde dat het onaanvaardbaar was dat 'Lambermont' vóór 'Hermes' zou worden uitgevoerd. Tijdens een vergadering van het Overlegcomité op 15 december spraken de vertegenwoordigers van de federale regering en van de gewest- en gemeenschapsregeringen af, beide akkoorden gelijktijdig uit te voeren. Tijdens de weekeinde van 13-14 januari 2001 zouden de knelpunten worden opgelost die zouden rijzen bij de omzetting van de akkoorden in wetteksten. Op 23 januari 2001 zou het Overlegcomité de wetteksten een laatste keer bespreken, zodat de ministerraad ze op 26 januari 2001 formeel zou kunnen goedkeuren.

D. Brusselse Costa – Leerlingencijfers

In het kader van de verdere staatshervorming was, los van de Costa, op 26 oktober 1999 in Brussel een zestienkoppige, taalparitair samengestelde werkgroep, voorgezeten door de burgemeester van Brussel, François-Xavier de Donnée (PRL), geïnstalleerd. De werkgroep, die de 'Brusselse Costa' of de 'mini-Costa' werd genoemd, zou volgens het Brusselse regeerakkoord "oplossingen uitwerken die het mogelijk maken de goede werking van de communautaire componenten van de Brusselse instellingen te verzekeren en de blokkering ervan te vermijden", dit wil zeggen een regeling te vinden die het onmogelijk zou moeten maken dat het

Vlaams Blok de meerderheid verwerft in de Nederlandse taalgroep van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. Bijzondere aandacht zou gaan naar "het probleem van de Nederlandstalige vertegenwoordiging in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad", dat zou worden opgelost door een groter, gewaarborgd aantal Nederlandstalige mandaten. In ruil voor die toezegging hadden de Franstaligen verkregen dat de trekkingsrechten van de gemeenschapscommissies (VGC en Cocof) op de gewestbegroting zouden worden verhoogd, met 240 miljoen frank in 2000 en met 1 miljard frank in 2001. Op die manier kon extra geld van het gewest naar het Franstalig onderwijs vloeien. De federale regeringspartijen hadden in hun regeerakkoord toegezegd de beslissingen van de Brusselse Costa te zullen overnemen en realiseren. Verder dan aftastende gesprekken was de Brusselse Costa eind 1999 niet gekomen.

Nadat er geen consensus was gevonden over voorstellen om de dubbele meerderheid in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad (BHR) bij de aanwijzing van de leden van de gewestregering op te heffen, om de taalgroepen uit te breiden door coöptatie uit andere parlementen en om tweetalige kandidatenlijsten in te voeren, legde de Donnée op de tweede vergadering in het verslagjaar, op 25 januari, een eigen voorstel voor. Elk van de twee taalgroepen in de BHR zou op een te bepalen minimumaantal zetels kunnen rekenen. Indien voor een taalgroep dat aantal bij de verkiezingen niet wordt bereikt, zouden acht opvolgers van de fracties van die taalgroep met beraadslagende stem zitting krijgen in de commissies en met raadgevende stem in de plenaire vergadering. Om te vermijden dat het Vlaams Blok de instellingen zou blokkeren, zouden de VGC en de Cocof worden uitgebreid met telkens acht Brusselaars of inwoners van Vlaams- en Waals-Brabant die door het Vlaams Parlement resp. het Parlement van de Franse Gemeenschap zouden worden gecoöpteerd. Aangenomen werd dat het Vlaams Blok in het Vlaams Parlement minder snel een volstreekte meerderheid zou halen dan in de beperkte Nederlandse taalgroep van de BHR. Bovendien zou in de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC), waar de regel van de meerderheid in elke taalgroep geldt, een alarmbelprocedure gelden: op verzoek van een derde van de leden van een taalgroep zou de GGC uitgebreid worden met de gecoöpteerde leden van de VGC en de Cocof.

Het voorstel van de Donnée wekte weinig enthousiasme, noch bij de Vlamingen, noch bij de Franstaligen. Vooral de mogelijkheid niet-Brusselaars te coöpteren, een eis van het FDF, werd door alle andere partijen afgewezen. De Vlaamse partijen waren er niet over te spreken dat de gecoöpteerde BHR-leden geen stemrecht zouden hebben in de plenaire vergadering. Op een volgende vergadering, op 3 april, werd geen vooruitgang geboekt.

Op 18 mei schortte voorzitter de Donnée de werkzaamheden van de Brusselse Costa op tot na de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober. Hij zei dat het in het pre-electoraal klimaat niet meer mogelijk was vóór de verkiezingen een vergelijk te vinden. Volgens persberichten zouden de Franstaligen weigeren een akkoord te sluiten over de Vlaamse minimumvertegenwoordiging in Brussel zolang de rondzendbrief-Peeters over de toepassing van de faciliteiten niet ingetrokken of vernietigd was. De werkgroep kwam na 8 oktober niet meer bijeen en zou pas in maart 2001 haar werkzaamheden hervatten.

Vooruitlopend op de herziening van de Financieringswet en om de Franse Gemeenschap extra geld voor haar onderwijs te geven, waren de federale regeringspartijen in het zogenaamde Sint-Elooisakkoord (1 december 1999) overeengekomen de BTW- of onderwijsdotatie aan de Vlaamse en de Franse Gemeenschap, die tot dan toe volgens een vaste verdeelsleutel (57,55 %/42,54 %) werd verdeeld, vanaf het begrotingsjaar 2000 te verdelen volgens het aantal leerplichtige leerlingen (van 6 tot en met 17 jaar). Met de leerlingen 'die het voorwerp uitmaken van concurrentiële ophalingen op het grondgebied van een andere gemeenschap en als dusdanig worden geïdentificeerd', de zogenaamde taalgrensleerlingen, zou geen rekening worden gehouden. Elke gemeenschap werd verplicht tegen 15 mei een elektronisch bestand met de namen en bepaalde andere gegevens van de leerlingen ter controle mee te delen aan het Rekenhof.

Nog vóór op 18 januari in de Senaat de bespreking van de twee wetsontwerpen ter uitvoering van het Sint-Elooisakkoord was begonnen, had het Rekenhof de gemeenschappen geïnstrueerd over de wijze waarop zij de gegevensbestanden dienden aan te leveren. Zo werd van de directies van de scholen in Vlaams- en Waals-Brabant, Brussel en de gemeenten langs de taalgrens verwacht dat zij "op hun woord van eer" verklaarden hoeveel leerlingen "door middel van een voertuig van negen plaatsen of meer, de bestuurder inbegrepen" op het grondgebied van een andere gemeenschap werden opgehaald.

De wet van 23 mei 2000 tot bepaling van de criteria bedoeld in artikel 39, §2 van de bijzondere wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten verscheen op 30 mei 2000 in het *Belgisch Staatsblad*.¹³

Op 15 mei overhandigden de Onderwijsdepartementen van de Vlaamse en de Franse Gemeenschap aan het Rekenhof de cd-roms met de gegevensbestanden van hun regelmatig ingeschreven leerplichtige leerlingen. De Vlaamse Gemeenschap diende gegevens in van 820.639 leerlingen, de Franse Gemeenschap van 617.060 leerlingen. Opmerkelijk was dat de Vlaamse administratie maar 159 'taalgrensleerlingen' had geregistreerd en die van de Franse Gemeenschap maar 157. De Vlaamse minister van Onderwijs, Vanderpoorten, had eind 1999 gezegd dat er 17.000 jongeren die in Vlaanderen wonen in Wallonië schoolgingen en er bijna 4.000 Waalse 'taalgrensleerlingen' waren.

CVP-voorzitter Stefaan de Clerck maakte op de 'Familiedag' van zijn partij, op 27 mei, gewag van geruchten dat de Franse Gemeenschap een tweede cd-rom had ingediend. Vice-premier Louis Michel bevestigde op 1 juni in de Kamer dat er een fout was geslopen in de eerste cd-rom, meer bepaald wat de buitenlandse, vooral Franse leerlingen betreft die in de Franse Gemeenschap onderwijs volgen. Tijdens een hoorzitting in de Kamer (20 juni) bleek dat die fout de tweede cd-rom betrof

¹³ Het Sint-Elooisakkoord verhoogde ook de dotatie die de twee gemeenschappen krijgen voor de financiering van hun buitenlandse studenten. Die bepaling kreeg uitvoering in de wet van 26 juni 2000 tot uitvoering van artikel 62 van de bijzonder wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschap en de Gewest, die op 17 januari 2001 in het *Belgisch Staatsblad* werd gepubliceerd. De verhoging van de trekkingsrechten van de gewesten voor tewerkstellingsprogramma's, een ander onderdeel van het Sint-Elooisakkoord, werd in de begroting voor 2000 geregeld en zou pas in 2001, in een van de zogenaamde Lambermont-wetten, een wettelijke grondslag krijgen.

die de Franse Gemeenschap op 22 mei had ingediend, om 11.023 dubbeltellingen in de eerste cd-rom te corrigeren. Op de tweede cd-rom hadden bepaalde gemeenten in Henegouwen de code van Frankrijk gekregen, waardoor er plots te veel buitenlandse leerlingen waren. Op verzoek van het Rekenhof had de Franse Gemeenschap op 5 juni een derde cd-rom overhandigd, waarop de fout was hersteld. Diezelfde dag had het Rekenhof de gegevensbestanden geschikt bevonden voor verdere controle.

Die controle gebeurde aan de hand van een steekproef van honderd Vlaamse en honderd Franstalige scholen. De controle leidde ertoe dat het aantal Nederlandstalige leerlingen met 2 werd verminderd tot 820.637 en het aantal Franstalige met 26 tot 617.034. Uit het verslag bleek dat de gegevens van de Franse Gemeenschap minder nauwkeurig waren dan die van de Vlaamse Gemeenschap. Zo klopte het Vlaamse cijfer van de taalgrensl leerlingen (159), terwijl dat van de Franse Gemeenschap (157) met vijf werd verminderd. Het Rekenhof concludeerde dat de meegedeelde gegevens 'als strokend met de werkelijkheid [kunnen] worden beschouwd'. Dat betekende dat de Vlaamse Gemeenschap 57,08 % van de onderwijsdotatie kreeg, de Franse Gemeenschap 42,92 %.

VI. De gemeente- en provincieraadsverkiezingen

A. Wettelijk kader en statistische gegevens

Op 8 oktober hadden de zesjaarlijkse verkiezingen van de gemeente- en provincieraadsleden plaats. In de 589 gemeenten van het rijk werden er 13.077 gemeenteraadsleden verkozen, 166 meer dan in 1994. Het aantal schepenen nam met 33 toe tot 2.831. De aangroei was het gevolg van de wet van 14 mei 2000 tot wijziging van de Nieuwe Gemeentewet en van de Gemeentekieswet (*Belgisch Staatsblad* van 31 mei 2000, tweede uitgave), die bepaalt dat de rangschikking van de gemeenten, en dientengevolge de vaststelling van het aantal gemeenteraadsleden en schepenen, niet meer gebeurt op basis van de vorige volkstelling (in casu 1991), maar van het bevolkingscijfer op 1 januari van het jaar dat de verkiezingen voorafgaat (in casu 1 januari 1999), zoals dat bij het Rijksregister bekend is. De nieuwe regeling paste het aantal mandatarissen sneller aan de bevolkingsevolutie aan en anticipeerde op de afschaffing, na 2001, van de klassieke volkstelling. In Vlaanderen kwamen er 74 raadsleden en 19 schepenen bij, in Wallonië 90 raadsleden en veertien schepenen, in Brussel twee raadsleden.

Een gelijkaardige regeling gold, ingevolge de wet van 14 mei 2000 tot wijziging van de Provinciewet (*Belgisch Staatsblad* van 31 mei 2000, tweede uitgave), voor de vaststelling van het aantal provincieraadsleden. In Vlaams-Brabant waren er daardoor 84 in plaats van 75 provincieraadsleden te verkiezen, in Luik 84 in plaats van 80. Het totale aantal provincieraadsleden nam met dertien toe tot 738.

In Antwerpen werden voor het eerst ook de 209 leden verkozen van de raden van de negen districten waarin de stad in 1999 was ingedeeld.

Volgens cijfers van Binnenlandse Zaken waren 7.447.728 rijkswoners van 18 jaar en ouder opgeroepen om hun stem uit te brengen, van wie er 7.359.870 de Belgische nationaliteit hadden. Conform het Verdrag van Amsterdam konden de

onderdanen van de overige veertien lidstaten van de Europese Unie die in België verbleven, zich voor de eerste keer als kiezer laten registreren voor de gemeenteraadsverkiezingen (maar niet voor de provincieraadsverkiezingen), waardoor ze tegelijk het passieve kiesrecht verkregen (en zodoende ook lid van de OCMW-raad konden worden). Van de 498.315 potentiële EU-kiezers hadden er zich 87.858 (17,6 %) ingeschreven.

Begin februari had Agalev-Antwerpen er de aandacht op gevestigd, dat door een hiaat in de wetgeving het EU-kiesrecht niet zou gelden voor de districtsraadsverkiezingen. Op initiatief van enkele Antwerpse kamerleden werd het euvel verholpen, door een wijziging van artikel 86 van de Gemeentekieswet (wet van 9 juni 2000, *Belgisch Staatsblad* van 11 juli 2000).

Een belangrijke nieuwigheid bij de lokale verkiezingen was de zogenaamde halvering van het gewicht van de lijststem, die in het regeerakkoord in het vooruitzicht was gesteld, zij het kennelijk enkel voor de parlementsverkiezingen¹⁴. Dat gebeurde door de wet van 26 juni 2000 "tot beperking met de helft van de devolutieve kracht van de lijststemmen en tot afschaffing van het onderscheid tussen kandidaat-titularissen en kandidaat-opvolgers voor de verkiezing van de provincie- en gemeenteraden en het Europees Parlement" (*Belgisch Staatsblad* van 14 juli 2000). Voor de verkiezingen voor het Europees Parlement werd het systeem van de kandidaat-opvolgers geschrapt. Voor de provincieraadsverkiezingen en de gemeenteraadsverkiezingen werd al niet meer gewerkt met kandidaat-opvolgers; de mogelijkheid om in gemeenten met minder dan 5.000 inwoners drie kandidaat-opvolgers voor te dragen, bleef evenwel behouden. Het gewicht van de lijststem wordt gehalveerd door de halvering van het aantal lijststemmen dat voor overdracht in aanmerking komt. Voor de Europese verkiezingen gebeurt dat door het aantal lijststemmen te delen door twee, voor de gemeente- en de provincieraadsverkiezingen door het product van de vermenigvuldiging van het aantal stembiljetten met een lijststem en het aantal zetels dat de lijst behaalde, te delen door twee. Minister van Binnenlandse Zaken Duquesne had in het voorontwerp van wet de mogelijkheid willen scheppen het aantal kandidaten op een kieslijst met 30 % te verhogen, om te voorkomen dat kleinere gemeenten onbestuurbaar zouden worden door een gebrek aan gemeenteraadsleden. De regel zou ook voor andere verkiezingen gelden. Na kritiek van zowat alle partijen, die erop wezen dat de meeste kandidatenlijsten al samengesteld waren en waarvan sommige aanvoerden dat ze het zo al moeilijk hadden voldoende kandidaten te vinden om een volledige lijst in te dienen, zag Duquesne van zijn voornemen af.

Om het vertrouwen in het elektronisch stemmen te verhogen, kreeg de kiezer de mogelijkheid zijn gedigitaliseerde stem visueel te controleren. Het parlement wijzigde daartoe, met de wet van 12 augustus 2000 (*Belgisch Staatsblad* van 25 augustus 2000) de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming. Het gaf gaarmee gevolg aan een aanbeveling van de experts die het

¹⁴ In het regeerakkoord staat: "Zo [door de halvering van het gewicht van de lijststem] zal de kiezer, meer dan nu het geval is, kunnen bepalen wie hem zal vertegenwoordigen in het Parlement". De halvering van het gewicht van de lijststem bij de verkiezingen van het federale parlement werd door een andere wet geregeld; zie hoofdstuk IV : binnenlands beleid.

gebruik en de werking van de elektronische stelsystemen bij de parlementsverkiezingen van 13 juni 1999 hadden gecontroleerd. De wetswijziging verfijnde overigens die controle; zij bevatte voorts enkele technische aanpassingen aan het geautomatiseerd stemmen.

Met de wet van 12 augustus 2000 tot wijziging van sommige wetten inzake de verkiezing van de provincie-, gemeente- en districtsraden en de raden voor maatschappelijk welzijn, wat de verkiezingsuitgaven betreft (*Belgisch Staatsblad* van 25 augustus 2000) werd de regelgeving voor de verkiezingsuitgaven en giften aan partijen en kandidaten bij de genoemde verkiezingen in overeenstemming gebracht met die voor de parlementsverkiezingen. Het ging met name om de beperking van de giften tot 20.000 frank en de registratie van giften van 5.000 frank en meer.

B. De verkiezingscampagne

De verkiezingscampagne kende over het algemeen een rustig verloop. Enige commotie was er in Voeren, waar de Luiksgezinde groep 'Retour à Liège' er de Vlaamsgezinde lijst Voerbelangen van beschuldigde de Nederlandse EU-kiezers "om te kopen" met onder meer een proefabonnement op *Het Belang van Limburg* en brochures over de provincie Limburg. Van de vele Nederlanders die in Voeren wonen, hadden er zich meer dan 80 % laten inschrijven op de kiezerslijsten. Zij konden – en zouden – de electorale balans in het voordeel van Voerbelangen laten doorslaan. Voerbelangen zei dat niet zij de "cadeautjes" had uitgedeeld, maar de Marnixring, een Vlaamsgezinde serviceclub.

De Raad van State besliste op 28 augustus, in kort geding, dat De Post niet mocht weigeren niet-geadresseerd verkiezingsdrukwerk van het Vlaams Blok te verspreiden, omdat zulks in strijd is met het grondwettelijke censuurverbod. Het arrest volgde op een klacht van het Vlaams Blok. Op 14 augustus had De Post aan Blokvoorzitter Vanhecke meegedeeld, dat ze het verkiezingsdrukwerk van de partij niet zou verspreiden. De Post beriep zich op haar reglement, waarin staat dat publicaties die discriminerende of racistische boodschappen bevatten, niet worden verspreid.

Van de gebruikelijke perikelen bij de lijstvorming kregen vooral die in Antwerpen aandacht in de media. Bij de CVP was aftredend schepen van Cultuur Eric Antonis ontevreden over de vijfde plaats die hij op de modellijst had gekregen. Het partijbestuur kende hem uiteindelijk de vierde, maar niet de begeerde derde plaats toe. Hij kreeg wel de garantie dat de CVP voor hem het mandaat van Cultuurschepen zou claimen. In het weekeinde van 12-13 februari suggereerde CVP-voorzitter De Clerck dat oud-premier Dehaene lijstduwer kon zijn in Antwerpen, in plaats van lijsttrekker in Vilvoorde, ook al om daar zijn vrouw, die al vele jaren gemeenteraadslid was, niet voor de voeten te lopen; echtgenoten kunnen volgens de Gemeentewet immers niet samen zitting hebben in de gemeenteraad zitten. Dehaene besliste uiteindelijk te kandideren in Vilvoorde. VLD-voorzitter De Gucht droeg de Antwerpse liberalen half januari op de lijstvorming stil te leggen om door gesprekken met een twintigtal betrokkenen de moeilijkheden die daarbij gerezen waren, op te lossen. Onder anderen ex-miss België Anke van dermeersch, europarlementslid Ward Beysen en Karin Huts hadden hun ongenoegen geuit over de

ontwerplijst. Van dermeersch zou later naar het Vlaams Blok overstappen (zie hoofdstuk XII : politieke partijen). Bij de SP was er wat gerommel over het lijsttrekkerschap van aftredend burgemeester Leona Detiège en de vernieuwingsingrepen van SP-voorzitter Janssens, die zelf lijstduwer zou worden.

De Morgen meldde op 5 september dat de voorzitters van CVP, VLD, SP, Agalev en Volksunie een 'Charter van de democratie' hadden ondertekend dat was opgesteld door de antiracismebeweging 'Hand in hand'. Daarmee bekrachtigden en actualiseerden de vijf partijen het 'cordon sanitaire' rond het Vlaams Blok van 10 mei 1989, door er zich toe te verbinden geen coalitieakkoorden te sluiten met die partij.

De overheid voerde in september een informatie- en sensibiliseringscampagne ter ondersteuning van de vrouwelijke kandidaten.

Het Belang van Limburg meldde op 13 september dat CVP en SP al begin 1999 een coalitieakkoord voor de deputatie hadden gesloten; de CVP was in 1994 in de oppositie beland. Beide partijen zouden elkaar ook als bevoorrechte partners beschouwen in Hasselt, Genk, Sint-Truiden en een tiental andere gemeenten. VLD-voorzitter De Gucht reageerde bits en zei "het niet te nemen door zijn coalitiepartner SP buitenspel te worden gezet".

Geen enkele landelijke partij zei van de lokale verkiezingen een 'test' te willen maken voor de paars-groene coalities die na de parlementsverkiezingen van 13 juni 1999 zowel op het federale als op het regionale niveau aan de macht waren gekomen. Het viel niettemin op, dat op enkele uitzonderingen na (onder anderen Guy Verhofstadt en Luc Van den Bossche) alle regeringsleden zich in hun gemeente kandidaat stelden, meestal als lijsttrekker, soms ook als lijstduwer, en dat premier Verhofstadt op de verkiezingsavond zou zeggen dat alle meerderheidspartijen het 'goed tot zeer goed' hadden gedaan. Overigens was het moeilijk om de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen te vergelijken met die van de parlementsverkiezingen van 1999 omdat er, zoals gewoonlijk, in veel gemeenten plaatselijke lijsten en kartellijsten waren ingediend¹⁵.

C. De verkiezingsuitslag¹⁶

Zoals verwacht gingen in Vlaanderen, alleen al door het feit dat zij in meer gemeenten een lijst hadden ingediend, het Vlaams Blok en Agalev vooruit in vergelijking met de gemeenteraadsverkiezingen van 1994. Het Blok kreeg, volgens Fraeys, landelijk 11,1 % van de stemmen, tegenover 7,2 % in 1994. Agalev klom van 6,4 naar 7,0 %. Vooral in de steden zette het rechts-radical Blok zijn electorale opmars voort. In Antwerpen bleef het de grootste partij en haalde het 33 % van de stemmen, 5 procentpunten meer dan in 1994. Het resultaat sprak de opiniepeilingen tegen die vóór 8 oktober waren gehouden en het Vlaams Blok minder dan 30 % van de stemmen hadden gegeven. In Gent, de tweede stad van Vlaanderen, werd

¹⁵ Volgens Johan Ackaert (LUC) waren er in de 308 Vlaamse gemeenten 1589 lijsten ingediend (1994 :1683), waarvan 1131 (1039) partijlijsten en 458 (644) lokale lijsten.

¹⁶ Voor een meer uitvoerige analyse, zie W. FRAEYS, *Où en sont les partis politiques, au lendemain du 8 octobre 2000 ?*, in : *Res Publica*, 2000, nr. 4, pp. 575-587.

het Blok met 19,5 % de derde partij, in Mechelen met 25,6 % de grootste partij. Agalev haalde mooie resultaten in de landelijke gemeenten, maar in steden als Antwerpen en Gent leden de groenen zetelverlies.

De CVP moest in vergelijking met 1994 opnieuw terrein prijsgeven (van 33,8 naar 30,2 %), maar bleef de sterkste partij in Vlaanderen, vóór de VLD, die haar landelijk stemcijfer van 19,5 naar 23,2 % zag stijgen. De SP (17,7 %) leed in vergelijking met 1994 (19,1 %) verlies, maar boekte mooie cijfers in onder meer Hasselt (met minister Steve Stevaert) en Oostende (met minister Johan vande Lanotte). VU&ID, de alliantie van Volksunie en ID21, klom van 4 naar 4,4 %.

Uit de uitslag voor de provincieraadsverkiezingen, die een betere vergelijking met de parlementsverkiezingen mogelijk maakt, kon worden afgeleid dat de CVP en de SP hun verlies van 13 juni 1999 deels konden goedmaken. De VLD bleef status-quo. Het Vlaams Blok en Agalev gingen licht, VU&ID vrij fors achteruit.

In Voeren veroverde de Vlaamse lijst Voerbelangen, met een verschil van 171 stemmen, de volstreekte meerderheid. Retour à Liège, dat sinds de 'fusieverkiezingen' van 1976 telkens de volstreekte meerderheid had behaald, kwam in de oppositiebanken terecht.

In Wallonië bleef de PS bleef met 37,6 % van de stemmen (-0,4) veruit de grootste partij. De PRL slaagde in haar opzet de tweede partij van Wallonië te worden, een plaats die tot dan toe door de PSC werd ingenomen. De liberalen haalden 24,4 %, tegenover 20,9 % in 1994. De christen-democraten daarentegen vielen terug van 24,9 tot 21,6 %. Ecolo boekte een flinke winst en klom van 7,1 naar 11 %.

De uitslag van de provincieraadsverkiezingen wees, tegenover de parlementsverkiezingen van 1999, op verlies voor Ecolo, een status-quo voor de PRL, lichte winst voor de PSC en een behoorlijke vooruitgang voor de PS.

In de negentien gemeenten van het Brusselse gewest werden de groene partijen de winnaar van de verkiezingen. Ecolo en Agalev die, behalve in Brussel-stad, gezamenlijke lijsten hadden ingediend haalden 18,4 % van de stemmen, tegenover 8,6 % in 1994. Bij de traditionele partijen, die vaak met taalgemengde lijsten hadden, was er winst voor de socialisten en verlies voor de christen-democraten en liberalen. Het Vlaams Blok kreeg 4,3 % van de stemmen, tegenover 2,3 % in 1994.

In de districten Veurne en Ciney werden de provincieraadsverkiezingen op 3 december overgedaan. Kort na de opening van de stembureaus op 8 oktober hadden kiezers in het district Veurne vastgesteld dat de lijst van het Vlaams Blok ontbrak op het computerscherm. Het college van deskundigen dat toeziet op de geautomatiseerde verkiezingen schreef de fout toe aan het niet volledig volgen van de procedures door Binnenlandse Zaken. Na een klacht van het Blok had de deputatie van West-Vlaanderen de verkiezingen in het district nietig verklaard. In Ciney waren er op 8 oktober onvoldoende stembiljetten.

Van de vele klachten die tegen de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen werden ingediend, zou er maar één aanleiding geven tot de (bevestiging van de) vernietiging van de verkiezingsuitslag door de Raad van State, meer bepaald in de Henegouwse gemeente Jurbise.

Bij de coalitievorming ging de meeste aandacht naar Brussel, Antwerpen en Vilvoorde. In Brussel-stad werd nog de avond van de verkiezingen een coalitie van

socialisten, liberalen en groenen gevormd die een einde maakte aan het burgemeesterschap van de liberaal François-Xavier de Donnée. De PRL-leiding dwong daarop Jacques Simonet ontslag te nemen als minister-president van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest ten voordele van de Donnée. Simonet zou burgemeester van Anderlecht worden. Ook in enkele andere gemeenten van het gewest duwde een 'progressief' front van PS en Ecolo de liberalen uit het bestuur.

In Antwerpen liepen de coalitiegesprekken tussen SP, VLD, CVP en Agalev begin november vast. De VLD, die zich volgens haar voorzitter, Ludo van Campenhout, gegijzeld voelde door het 'cordon sanitaire' rond het Vlaams Blok, eiste het burgemeesterschap op ofwel het vertrek van Agalev van de onderhandelingstafel. Na een bemiddelingsronde van de socialist Joz Wijninckx en de liberaal Dries Kinsbergen, raakten de vier partijen het half december uiteindelijk eens over een bestuursakkoord en de portefeuillevverdeling. Leona Detiège bleef burgemeester.

In Vilvoorde lag een voortzetting van de VLD-CVP-coalitie voor de hand, maar onder meer omdat zowel Jean-Luc Dehaene (CVP) als aftredend burgemeester Willy Cortois (VLD) de burgemeesterssjerp opeisten, raakten beide partijen het niet eens. Eind oktober sloten CVP, SP en Agalev, die over 15 van de 31 zetels beschikten, een 'open akkoord'. Begin december kregen ze de steun van twee raadsleden die verkozen waren op de FDF-lijst, maar ontslag nemen uit de FDF-fractie en het Nederlandstalige karakter van Vilvoorde erkenden. Dehaene werd burgemeester van de stad.

VII. Het werkgelegenheids- en het sociaal beleid

A. Werkgelegenheid

De werkloosheid bleef in het verslagjaar verder dalen. Eind 2000 registreerde de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA) 354.992 uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, 34.083 of 8,8 % minder dan een jaar voordien. Het aantal niet-werkende werkzoekenden bedroeg 460.170; dat waren er 32.018 minder dan eind 1999. In Vlaanderen waren er 159.585 (- 20.863) niet-werkende werkzoekenden, in Wallonië 232.530 (- 6.842), in Brussel 68.055 (- 4.313).

Volgens het Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming (KU Leuven) waren er in 2000 87.100 werkenden bijgekomen, waardoor de werkgelegenheidsgraad met 1,3 procentpunt was gestegen tot 60,6 %. In Vlaanderen bedroeg de werkgelegenheidsgraad 63,9 %, in Wallonië 56 % en in Brussel 55,4 %.

In zijn jaarverslag (30 mei) had de Hoge Raad voor Werkgelegenheid (HRW) eerder gewag gemaakt van een verwachte groei van de werkgelegenheid in 2000 met 50.000 eenheden of 1,4 %, tegenover 25.000 of 0,9 % in 1999. De HRW noemde de recente tendensen op de arbeidsmarkt positief, maar zei dat de lage werkgelegenheidsgraad "een serieuze handicap" bleef. Tegen 2010 zouden 828.000 mensen extra aan de slag moeten om een werkgelegenheidsgraad van 70 % te halen, zoals begin 2000 op de Europese Top van Lissabon was afgesproken.

De HRW brak een lans voor de voortzetting en verbetering van het inschakelingsbeleid voor langdurig werklozen en wees op het belang van vorming voor

jongeren. De Raad beklemtoonde vooral dat de groep van 50- tot 60-jarigen zou moeten worden aangemoedigd om langer aan het werk te blijven. Van de beroepsgroep tussen 50 en 64 jaar was in de lente 2000 ruim 15 % (260.000 personen), bij de mannen zelfs 22 %, uit de arbeidsmarkt gestapt, via onder meer het brugpensioen. Volgens de HRW was een mentaliteitswijziging nodig, zowel bij de werkgevers als bij de werknemers, en zouden herintegratie aangemoedigd en vervroegde uittreding ontmoedigd moeten worden.

Michel Jadot en Christian Deneve, de secretaris-generaal resp. directeur-generaal van het ministerie van Arbeid, wezen in hun zesde evaluatierapport van het federale werkgelegenheidsbeleid (13 december) op de kloof tussen het 'Europa van de Toppen' en de realiteit. Tegenover de verwachting dat België jaarlijks 82.000 banen zou moeten creëren om de afspraak van Lissabon over een werkgelegenheidsgraad van 70 % te halen, plaatsten zij het feit dat in de voorbije drie decennia het aantal jaren waarin er 50.000 jobs bijkwamen op één hand kon worden geteld.

STARTBANENPLAN

In het *Belgisch Staatsblad* van 31 maart werden de twee uitvoeringsbesluiten bekendgemaakt van het startbanenplan van minister van Werkgelegenheid Onkelinx, dat was opgenomen in de wet van 24 december 1999 ter bevordering van de werkgelegenheid en op 1 april zou ingaan. Het plan voorzag in de verplichte aanwerving (3 % van het personeelsbestand) van schoolverlaters, voor de duur van één jaar, door bedrijven met meer dan 50 werknemers, in ruil voor een verlaging van de socialezekerheidsbijdrage. Op verzoek van de Vlaamse regering en de Vlaamse sociale partners was, gezien de krapte op de arbeidsmarkt in Vlaanderen, de mogelijkheid ingebouwd de doelgroep uit te breiden tot werkloze jongeren onder de 25 jaar (doelgroep 2) of zelfs onder de 30 jaar (doelgroep 3).

Over een van de uitvoeringsbesluiten was het half maart tot een conflict gekomen tussen Onkelinx en de Vlaamse minister van Werkgelegenheid, Renaat Landuyt. De Vlaamse regering en de Vlaamse sociale partners hadden op 28 februari afgesproken het startbanenplan in Vlaanderen meteen te verruimen tot doelgroep 3. Een ontwerpbesluit van Onkelinx maakte dat bijzonder moeilijk, zo niet onmogelijk. De Nationale Arbeidsraad (NAR) bracht op 21 maart een verdeeld advies over de kwestie uit. Op 22 maart paste de regering alsnog het ontwerpbesluit van Onkelinx aan de wensen van de Vlaamse regering aan, door te bepalen dat een hogere doelgroep kon worden aangesproken wanneer er minder dan drie werkzoekenden per te creëren startbaan waren.

WERKLOOSHEIDSVAl

Om verder de zogenaamde werkloosheidsval te dichten — het (te) kleine verschil tussen lage netto-lonen en werkloosheidsuitkeringen — trok de regering per 1 april de bruto-loongrens voor de (sinds 1 januari 2000 toegekende) forfaitaire vermindering van de socialezekerheidsbijdrage van een werknemer op van 49.000 tot 53.000 frank. Daardoor kregen 500.000 in plaats van 300.000 laagverdienende werknemers

uit de particuliere sector een netto-loonsverhoging van 1500 tot 2500 frank per maand.

WERKNEMERSPARTICIPATIE

De regering keurde op 25 oktober een wetsontwerp goed over de werknemersparticipatie in het kapitaal en in de winst van vennootschappen. Het voorontwerp was gebaseerd op een rapport dat een daartoe opgerichte werkgroep, onder het voorzitterschap van VLD-senator Paul de Grauwe, begin april aan de regering had overhandigd. De werkgroep had onder meer voorgesteld dat werknemersparticipatie een fiscale en parafiscale gunstregeling zou krijgen, in een bedrijfsakkoord zou worden opgenomen, voor alle werknemers zou openstaan en bovenop de loonnorm zou komen, om te voorkomen dat ze het gewone loon zou vervangen. De werkgeversorganisaties noemden die laatste voorwaarde "een doodssteek voor de werknemersparticipatie" omdat bedrijven die hun werknemers zouden willen laten deelnemen in de winst eerst de maximaal toegestane loonsverhoging zouden moeten geven.

Op 30 juni legde de regering in een nota de krachtlijnen vast van de wettelijke regeling van de werknemersparticipatie. Zij nam daarbij grotendeels de voorstellen van de werkgroep-De Grauwe over. De participatieregeling zou de vorm kunnen aannemen van een winstparticipatie (cash) of een kapitaalparticipatie (aandelen). De totale uitkeringen zouden niet hoger mogen zijn dan 10 % van de loonsom en 20 % van de winst. De regeling zou moeten openstaan voor alle werknemers van de onderneming en opgenomen moeten worden in een bedrijfsakkoord of toetredingsakte. De werkgevers zouden worden vrijgesteld van de betaling van socialezekerheidsbijdragen op de uitgekeerde bedragen. Het fiscale stelsel voor de werknemer zou afhankelijk zijn van de gekozen formule. Bij winstuitkering in cash zou de werknemer een socialezekerheidsbijdrage van 13,07 % en 25 % roerende voorheffing moeten betalen. Bij kapitaalparticipatie in aandelen zou enkel 15 % roerende voorheffing verschuldigd zijn.

Werknemersparticipatie zou buiten de loonnorm vallen, maar, anders dan de werkgroep had voorgesteld, niet bovenop de 'uitgeputte loonnorm' hoeven te komen. De regering zou er wel over waken dat participatieregelingen niet in de plaats zouden komen van de gewone beloning, door te bepalen dat er in het bedrijf eerst een akkoord moet zijn over een loonsverhoging vooraleer kapitaal- of winstparticipatie kan worden toegekend. Een minimale loonsverhoging zou met andere woorden voldoende zijn om de werknemers in de winst te laten participeren. Voor de kleine en middelgrote ondernemingen (KMO) werd een speciaal stelsel uitgewerkt. KMO-werknemers zouden kunnen deelnemen aan een investeringsspaarplan, waarin hun jaarlijks een deel van de bedrijfswinst wordt toegekend die gedurende twee tot vijf jaar, tegen een overeengekomen rendement, in de onderneming zou worden geïnvesteerd. De regeling zou onder hetzelfde fiscale regime als de kapitaalparticipatie vallen.

De sociale partners gaven in de Nationale Arbeidsraad op 14 november een verdeeld advies over het wetsontwerp op de werknemersparticipatie. Het ABVV en het ACV zeiden geen vragende partij te zijn en beklemtoonden dat de (pa-

ra)fiscale gunstregeling niet ten koste mocht gaan van de sociale zekerheid. De liberale ACLVB en de werkgevers beoordeelden het wetsontwerp positief. De regering zou het begin 2001 ongewijzigd bij de Kamer indienen.

OVERHEID

De wet van 12 augustus 2000 houdende sociale, budgettaire en andere bepalingen (*Belgisch Staatsblad* van 31 augustus 2000) bevatte enkele maatregelen om personeelsleden van de overheid aan te moedigen langer aan het werk te blijven. Ambtenaren die na hun 60ste verjaardag blijven werken, krijgen voor elk gewerkt jaar een rustpensioencomplement. De mogelijkheid voor leerkrachten en enkele andere ambtenarengroepen om op 55 jaar vervroegd met pensioen te gaan (het zogenaamde verlot voorafgaand aan de opruststelling), werd minder aantrekkelijk gemaakt door dat 'verlot' vanaf 1 januari 2010 niet langer in aanmerking te nemen voor de pensioenberekening. In juni, tijdens de parlementaire behandeling van het wetsontwerp, was het tot wrijvingen gekomen tussen federaal minister van Sociale Vandenbroucke en de Vlaamse minister van Onderwijs, Marleen Vanderpoorten. Zij vond dat de federale maatregel niet spoorde met haar plannen om het lerarenberoep aantrekkelijker te maken. Tijdens overleg tussen de twee ministers had Vandenbroucke toegezegd dat hij bereid was te onderzoeken in welke gevallen een gunstige uitstapregeling vanaf 55 jaar zou kunnen blijven bestaan. Half december kwam Vandenbroucke met de vakbonden overeen dat overheidspersoneelsleden de bestaande mogelijkheid maximum een vijfde van hun loopbaan afwezig te zijn met behoud van de pensioenrechten, ook konden 'invullen' met 'verlot voorafgaand aan de opruststelling' (naast loopbaanonderbreking, deeltijdwerk of een of ander vorm van 'verlot').

B. Sociaal overleg

Ter voorbereiding van de onderhandelingen over een centraal akkoord voor de 2,3 miljoen werknemers van de particuliere sector voor de periode 2001-2002, die in het najaar zouden worden gevoerd, stelde minister van Werkgelegenheid Onkelinx op 2 mei een 'werkdocument' voor, waarin zij vier belangrijke doelstellingen voor het sociaal overleg naar voren schoof : arbeidstijdverkorting (met de 35-urige werkweek als langetermijndoel); het recht op een vierdaagse werkweek; uitgroei-banen voor oudere werknemers; de invoering van een tijdskredietstelsel, met onder meer een onvoorwaardelijk recht op één jaar loopbaanonderbreking. De werkgeversorganisaties wezen de voorstellen van Onkelinx af, de vakbonden reageerden gematigd positief.

Op 17 mei maakten de regering en de sociale partners afspraken over de werkmethode voor het interprofessioneel sociaal overleg. In de loop van de daaropvolgende weken kantten de vakbonden zich tegen de loonnorm, de bij wet geregelde afstemming van de loonontwikkeling op evolutie van de loonkosten bij de drie buurlanden (Duitsland, Frankrijk, Nederland). Volgens de bonden liet een strikte toepassing van de loonnorm te weinig ruimte om, bovenop de indexering en

loonschaalverhogingen, de werknemers te laten delen in de sterke economische groei door een reële loonsverhoging.

Op 6 september stelde minister Onkelinx een ontwerp van werkgelegenheidsplan voor, waarvoor ze naar eigen zeggen tijdens het begrotingsoverleg 25 miljard frank zou vragen. Met premies en extra lastenverlaging wilde ze de bedrijven aansporen de 35-urige werkweek of andere vormen van arbeidsduurvermindering in te voeren. De bestaande stelsels van loopbaanonderbreking wilde ze vervangen door een basisstelsel, waarin elke werknemer het onvoorwaardelijke recht op één jaar loopbaanonderbreking zou krijgen, die hij in periode van ten minste één week kan opnemen en waarvoor hij 30.000 frank per maand zou krijgen. De vervangingsplicht zou wegvallen. Het plan raakte niet aan het bruggpensioenstelsel maar voorzag wel in maatregelen (extra tijdskrediet en kortere werkweek) om werknemers vanaf 50 jaar in dienst te houden. Volgens Onkelinx zouden haar arbeidsherverdende maatregelen 80.000 arbeidsplaatsen creëren. De vakbonden reageerden onverdeeld positief, de werkgevers waren ontstemd. Alle werkgeversorganisaties wezen op een gezamenlijke persconferentie (2 oktober) het plan-Onkelinx af. Ze zeiden dat de slaagkansen van het interprofessioneel overleg in het gedrang zouden komen, indien het plan niet grondig werd bijgestuurd.

De Standaard meldde op 20 september dat de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB), die de regering moet adviseren over de loonontwikkeling, de loonnorm op 6,4 % had vastgesteld. Volgens de werkgevers en de vakbonden ging het om een "voorbarige en puur technische berekening" en geen advies. De sociale partners zeiden dat ze de Federale Beleidsverklaring van 17 oktober zouden afwachten vooraleer over de loonnorm een uitspraak te doen en het interprofessioneel overleg op te starten.

In de Federale Beleidsverklaring kondigde premier Verhofstadt aan dat de regering in haar begroting voor 2001 een som van 1,65 miljard frank ter beschikking stelde van de sociale partners voor de financiering van maatregelen voor arbeidstijdverkorting, loopbaaneinde en 'onthaasting' (loopbaanonderbreking), zoals ze grosso modo waren opgenomen in het plan-Onkelinx van 6 september (maar met, voor de loopbaanonderbreking, lagere premies dan Onkelinx had voorgesteld). Voor het begrotingsjaar 2002 zou 8 miljard frank beschikbaar zijn; tegen 2006 zou het bedrag oplopen tot 27,2 miljard frank. De sociale partners reageerden ontgoocheld op de beleidsverklaring. De vakbonden vonden dat de aangekondigde fiscale en parafiscale maatregelen de koopkracht in de periode 2001-2002 slechts minimaal zouden doen toenemen. De werkgevers betreurden vooral dat premier Verhofstadt niet geen woord had gerept over de tweede fase van de lastenverlaging¹⁷.

Op 18 oktober begon de zogenaamde Groep van Tien (vertegenwoordigers van werkgeversorganisaties en vakbonden) het eigenlijke overleg over een centraal akkoord, dat volgens de wet op de concurrentiekracht tegen 30 november afgerond diende te zijn. Algauw bleek dat de loonnorm en de vakbondseis het statuut van

¹⁷ Op 1 april was, conform het regeerakkoord en een beslissing die bij de opmaak van de begroting voor 2000 was genomen, de socialezekerheidsbijdrage die de werkgever moet betalen met gemiddeld 32.000 frank per werknemer en per jaar verlaagd. De regering had voor 2002 een gelijkaardige maatregel aangekondigd "in functie van de beschikbare ruimte".

arbeiders en bedienden gelijk te schakelen, de belangrijkste knelpunten vormden. Na een tweedaagse 'marathonvergadering' (16-17 november) bleven de meningsverschillen groot, maar werd een akkoord niettemin haalbaar geacht. Op 29 november vroegen en kregen de sociale partners van de regering enkele dagen extra onderhandelingstijd.

Op 4 december werd het overleg hervat en in de ochtend van 5 december afgerond met een ontwerpakkoord.

De sociale partners legden een indicatieve loonnorm van 6,4 % vast. Daarnaast zou de verhoging van het vakantiegeld en van de vergoeding van het woon-werkverkeer de loonkosten met 0,2 % doen toenemen. Sterke sectoren zouden bovendien een eenmalige conjunctuurbonus van 0,4 % kunnen toekennen. Daardoor zouden de loonkosten in de periode 2001-2002 met maximum 7 % kunnen toenemen. Werknemersparticipatie en de 'tweede pensioenpijler' (bedrijfs- en sectorale pensioenfondsen)¹⁸ zouden buiten de loonnorm vallen. De sociale partners verbonden zich ertoe een grondige discussie over de toekomst van de loonnorm te voeren en te onderzoeken hoe het Belgische overlegmodel geherwaardeerd en geactualiseerd kon worden.

Volgens het ontwerpakkoord moet tegen eind 2002 1,6 % van de loonsom besteed worden aan permanente vorming; tegen 2006 moet het aandeel stijgen tot 1,9 %.

Vanaf 1 januari 2002 zouden alle werknemers recht hebben op één jaar loopbaanonderbreking. De sectoren kunnen het recht uitbreiden tot vijf jaar. De loopbaanonderbreking kan worden opgenomen in de vorm van een vierdaagse werkweek. De loopbaanonderbreker die vijf jaar in het bedrijf heeft gewerkt, krijgt een maandpremie van 20.000 frank. Voor de andere werknemers bedraagt de premie 15.000 frank. In ondernemingen met minder dan tien werknemers is het voorafgaande akkoord van de werkgever vereist. De sociale partners namen akte van het voornemen van de regering het vaderschapsverlof bij de geboorte van een kind per 1 juli 2002 te verlengen van drie tot tien dagen.

Het ontwerpakkoord voorzag voorts in de veralgemening, tegen uiterlijk 1 januari 2003, van de 38-urige werkweek. Volgens de sociale partners gold voor 204.000 werknemers nog een 39-urige werkweek. De regering werd verzocht daarvoor een financiële tegemoetkoming van 1 miljard frank te geven in plaats van de in het vooruitzicht gestelde 472 miljoen.

Aan het brugpensioenstelsel werd niet geraakt. Om de tewerkstellingskansen van oudere werknemers te verbeteren, zoals de regering wilde, kregen 50-plussers recht op halftijdse of 1/5-loopbaanonderbreking van onbepaalde duur met een premie van respectievelijk 13.000 en 5.000 frank per maand.

De loongrens van 1,2 miljoen frank voor de werkgeversbijdrage in het trein- en busabonnement voor woon-werkverkeer werd afgeschaft. De bijdrage in de abonnementsprijs zou per 1 april 2001 verhoogd worden van 54 tot 60 %. In ruil vroegen de werkgevers aan de regering de investeringen voor bedrijfsvervoerplannen voor 120 % fiscaal in mindering te mogen brengen.

¹⁸ De regering had op 30 juni een nota goedgekeurd over de 'tweede pensioenpijler'. Een wetsontwerp daarover zou begin 2001 worden goedgekeurd en bij het parlement ingediend.

Ten slotte voerde het ontwerpakkkoord het dubbele vakantiegeld in voor de vierde vakantieweek. De regering werd verzocht de 8,7 miljard frank terug te storten die ze verschuldigd was aan de Rijksdienst voor Jaarlijkse Vakantie.

De discussie over de flexibiliteit van de arbeidsmarkt, de verhoging van de werkgelegenheidsgraad en de gelijkschakeling (over een periode van zes jaar) van het arbeiders- en het bediendenstatuut werd doorgeschoven naar Nationale Arbeidsraad en/of de sectoren.

De regering gaf op 12 december haar goedkeuring aan het ontwerpakkkoord, inclusief de budgettaire gevolgen ervan, en zegde toe de wetgevende initiatieven te nemen die voor de toepassing van het akkoord vereist waren. Later keurden ook de besturen van de vakbonden en werkgeversorganisaties het ontwerpakkkoord goed. Het werd op 22 december plechtig ondertekend. In januari zouden de onderhandelingen beginnen over de toepassing van het centraal akkoord in de diverse bedrijfssectoren.

SOCIAL-PROFITSECTOR

Eind 1999 waren de onderhandelingen begonnen tussen de vakbonden enerzijds en zowel de federale regering als de gewest- en gemeenschapsregeringen anderzijds over een nieuw sociaal akkoord voor de social-profitsector. De bonden eisten onder meer de invoering van de 35-urige werkweek, de gelijkschakeling van de lonen in de gezondheids- en welzijnssector, de regularisering van de 'nepstatuten' (DAC, gesco, ...) en een loonsverhoging.

Op 27 januari betoogden in Brussel duizenden werknemers uit de social-profitsector om hun eisen kracht bij te zetten. Op het federale niveau (ziekenhuizen, RVT-huizen, revalidatiecentra, thuisverzorging) werd het eisencahier besproken in vier werkgroepen. De regering, de werkgevers en de vakbonden werden het in de ochtend van 2 maart, na negentien uur onderhandelen, eens over een ontwerpakkkoord. Het voorzag in de gelijkschakeling, over een periode van vijf jaar, van de lonen in de gezondheidszorg op het niveau van de ziekenhuizen. Meer dan 60.000 personeelsleden van de rust- en verzorgingstehuizen (RVT) zouden een loonsverhoging van ongeveer 15 % krijgen. Voorts voerde het akkoord zogenaamde landingsbanen in, een geleidelijke overgang naar het pensioen door arbeidsduurvermindering met loonbehoud. De zware beroepen (paramedici, verzorgende en begeleidend functies) zouden vanaf 45 jaar kunnen overstappen van de 38-urige naar de 36-urige werkweek, vanaf 50 jaar naar de 34-urige werkweek en vanaf 55 jaar naar de 32-urige werkweek. Ten slotte zouden per 1 oktober 2001 de lonen met 1 % verhoogd worden en zouden, om het structureel tekort aan verpleegkundigen op te vangen, ruim 600 niet-verpleegkundige personeelsleden de kans krijgen een driejarige opleiding in het dagonderwijs te volgen, met behoud van loon. Op kruissnelheid zou het akkoord 14,1 miljard frank kosten.

Het volgens de paars-groene regeringspartijen 'historisch akkoord' voor de federale social-profitsector verhoogde de druk op de gewest- en gemeenschapsregeringen gelijkaardige toezeggingen te doen. Op 17 maart deelde de Vlaamse regering mee, dat zij over een periode van vijf jaar 22,5 miljard frank ter beschikking stelde voor de gelijkschakeling van de lonen, de regularisatie van de nepstatu-

ten en jobcreatie, en met de vakbonden en werkgevers wilde onderhandelen over een niet-lineaire loonsverhoging en arbeidsduurvermindering. De vakbonden hadden een eisenpakket van 40 miljard frank ingediend, met onder meer lineaire loonsverhoging en arbeidsduurverkorting, en noemden het regeringsvoorstel "ondermaats".

Op 23 maart sprong het overleg over een akkoord voor de Vlaamse welzijnssector af. De vakbonden verlieten de onderhandelingstafel omdat ze de voorstellen van de Vlaamse regering voor loopbaanonderbreking en uitgroei banen onvoldoende vonden. De regering zei de houding van de vakbonden niet te begrijpen en beschuldigde de christelijke bond LBC ervan een "politiek spel" te spelen.

Na een lange vergadering, die bijna twintig uur had geduurd, ondertekenden de Vlaamse regering, vakbonden en werkgevers op 29 maart een akkoord voor de gezondheids-, welzijns- en sociaal-culturele sector, met een looptijd van vijf jaar. Het voorzag in een gelijkschakeling van het loon (waardoor 15.000 werknemers uit vooral de gezinshulp en kinderopvang loonsverhoging zouden krijgen), de omzetting van 7.000 'nepstatuten' in een reguliere betrekking, de invoering van een zorgkrediet van maximum één jaar om werk en gezin beter te kunnen combineren, een loopbaankrediet van maximum één jaar (na een loopbaan van twintig jaar), halftijdse loopbaanonderbreking (met behoud van 80% van het loon) vanaf 50 jaar, en arbeidsduurvermindering tot 36 uur (vanaf 45 jaar), 34 uur (vanaf 50 jaar) en 32 uur (vanaf 55 jaar) per week, met loonbehoud. Anders dan in het federale akkoord, zou de arbeidsduurvermindering gelden voor alle werknemers. Daarvoor stelden de werkgevers de middelen van de 'sociale Maribel' — een forfaitaire vermindering van de werkgeversbijdrage — ter beschikking, die bedoeld was om de werkgelegenheid uit te breiden. Minister Onkelinx stemde daar op 26 juni mee in. Voor de loopbaanonderbreking die als zorgverlof wordt opgenomen, zou de Vlaamse overheid, bovenop de premie van 20.000 frank van de federale overheid, nog eens 17.000 frank per maand uitkeren. Op kruissnelheid zou het Vlaamse akkoord 8,5 miljard frank per jaar kosten..

Op 16 mei sloten de Waalse regering, de werkgevers en de vakbonden een akkoord voor de ruim 12.000 werknemers uit de gezondheids- en welzijnssector, dat minder ver ging dan het federale en het Vlaamse akkoord. Het akkoord voorzag eveneens in een gelijkschakeling van de lonen tot op het niveau van de ziekenhuizen, de invoering van één statuut voor contractuele personeelsleden die werken in het kader van tewerkstellingsprogramma's en de afschaffing van de carenzdag, de niet-betaalde eerste ziektedag van een arbeider. De zogenaamde eindloopbaanproblematiek werd naar de paritaire comités doorgeschoven. Het akkoord, dat een looptijd had van vijf jaar, zou de Waalse regering 2,5 miljard frank per jaar kosten. Voor het personeel van de gezondheids- en welzijnssector van de Franse Gemeenschap kwam op 14 juni een akkoord tot stand. Centraal daarin stond de gelijkschakeling van de lonen met die van de ambtenaren van de Franse Gemeenschap, vanaf 1 oktober 2001 en gespreid over een periode van vijf jaar. Op kruissnelheid zou het akkoord 1,2 miljard frank kosten.

Ten slotte werd op 23 juni een akkoord gesloten voor de personeelsleden van de Brusselse instellingen die onder de bevoegdheid van de gemeenschapscommissies vallen. Naast een gelijkschakeling van de lonen op het niveau van de ziekenhuizen,

voorzag het in een arbeidsduurvermindering voor de oudere werknemers. De kostprijs ervan bedroeg 820 miljoen frank.

In het najaar eisten de vakbonden en werkgevers van de zieken- en RVT-huizen dat, naar analogie met het akkoord dat in de Vlaamse Gemeenschap was gesloten, de arbeidsduurvermindering (die slechts gold voor de zware beroepen) zou worden uitgebreid tot alle personeelsleden. De federale regering was niet geneigd op die eis (kostprijs 1,1 miljard frank) in te gaan.

SOCIALE VERKIEZINGEN

Van 8 tot 21 mei hadden, voor de dertiende keer, de sociale verkiezingen plaats. Omdat de leden van de ondernemingsraden en de comités voor preventie en bescherming op het werk (vroeger : comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen) in principe om de vier jaar verkozen, hadden de sociale verkiezingen in de lente van 1999 moeten worden gehouden, maar omdat op dat ogenblik in de bedrijfssectoren over nieuwe loonakkoorden onderhandeld zou worden en om niet te interfereren met de campagne voor de parlementsverkiezingen van 13 juni 1999, hadden de vakbonden en de werkgeversorganisaties in 1998 beslist de verkiezingen een jaar uit te stellen.

In 3.185 ondernemingen met meer dan 100 werknemers werden in totaal 22.297 leden van de ondernemingsraad verkozen. Daarbij brachten 1.203.047 werknemers hun stem uit. Aan de verkiezing van de 31.665 leden van de comités voor preventie en bescherming op het werk namen, in 5.653 ondernemingen met meer dan 50 werknemers, namen 1.376.881 personeelsleden deel.

Over de uitslag van de verkiezingen heerste aanvankelijk grote verwarring. Het christelijke ACV meldde al op 29 mei dat het de grootste vakbond was gebleven, maar het gaf toe zetels te hebben verloren, vooral in Vlaanderen. Minister van Werkgelegenheid Onkelinx maakte op 30 mei melding van een stemmenverlies voor het socialistische ABVV van 4,5 procentpunten, maar de vakbond zei dat dit niet klopte en riep zich, op basis van zijn vooruitgang in absolute cijfers van de zetelverdeling, tot winnaar uit. Eind juni bleek dat Onkelinx zich op telefonisch verzamelde maar niet-gecontroleerde gegevens had gebaseerd.

Uit de officiële resultaten, die op 22 november werden vrijgegeven, bleek dat het ACV bij de verkiezing van de ondernemingsraden in stemmen 0,2 procentpunten vooruitgang (tot 52%), maar bij de zetelverdeling (56,6%) 2 procentpunten verloor. Het socialistische ABVV bleef met 36,9% van de stemmen (- 0,6) en 35% van de zetels (+ 1,3) de tweede grootste vakbond. De liberale ACLVB won zowel in stemmen (8,9%, + 0,6) als in zetels (6,1%, + 1,1). De Nationale Confederatie voor Kaderleden (NCK) en de bedrijfslijsten van kaderleden haalden samen 2,3% van de stemmen en de zetels, een licht verlies. Voor de preventie- en beschermingscomités waren de resultaten vrij gelijklopend.

AMBTENAREN

Aanvullend op de CAO voor 1999-2000 die op 25 maart 1999 was gesloten voor alle ambtenaren, zowel die van de federale overheid als die van de gemeenschappen, de gewesten en de lokale besturen, ondertekenden de diverse regeringen en de vakbonden op 2 maart een sociaal akkoord dat voorzag in een verhoging van het vakantiegeld met 1.000 frank voor het vaste gedeelte en met 0,1 procentpunt (tot 1,1 %) van de bruto jaarwedde voor het variabele gedeelte. Op de eerste overlegbijeenkomst, op 18 januari, had het er nog naar uit gezien, dat er in het zogenaamde Comité A geen akkoord kon worden gevonden over een 'gemeenschappelijke sokkel' voor alle ambtenaren van het land. Nieuwe onderhandelingen op 15 februari hadden wel tot een akkoord geleid.

C. De sociale zekerheid

WERKGROEP-CANTILLON

Op 19 mei gaf de regering een werkgroep van topambtenaren van de sociale parastatale instellingen die werd voorgezeten door prof. Bea Cantillon (Ufsia), de voorzitter van de Rijksdienst voor Kinderbijslag, de opdracht tegen midden november voorstellen te formuleren om de socialezekerheidsstelsels van werknemers en zelfstandigen dichter bij elkaar te brengen. In haar rapport, dat op 21 december werd overhandigd aan de begeleidingsgroep van vertegenwoordigers van de sociale partners en de ziekenfondsen, pleitte de werkgroep voor een substantiële verhoging van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen en voor de verhoging van de vergoeding tijdens het eerste jaar arbeidsongeschiktheid van werknemers tot het bestaansminimum. In de sector van de gezondheidszorg stelde de werkgroep voor om de verzekering tegen kleine risico's (geneesmiddelen, thuiszorg, ...) verplicht te maken voor alle zelfstandigen; ca. 80 % verzekerde zich al vrijwillig. Ten slotte stelde de werkgroep voor de kinderbijslag voor het eerste kind van zelfstandigen gelijk te schakelen met die voor het eerste kind van een werknemer. De halvering van de leeftijdsbijslag voor kinderen van werknemers en ambtenaren zou ongedaan moeten worden gemaakt. De voorgestelde maatregelen zouden samen 11,5 miljard frank kosten; de financiering zou gedeeltelijk gebeuren door de bijdragen van de zelfstandigen aan de sociale zekerheid te verhogen.

BEGROTING ZIEKTEVERZEKERING

De ziektekostenverzekering sloot het boekjaar 2000 af met een tekort van 10,8 miljard frank. Zoals in 1999 was het tekort grotendeels op rekening van de geneesmiddelensector te schrijven. Minister van Sociale Zaken Vandenbroucke dreigde er om die reden mee de heffing op de omzet van de farmaceutische industrie te verhogen van 4 naar 5 % indien ze tegen 1 oktober niet akkoord zou gaan met maatregelen om het budget beter te beheersen.

Zorgverstrekkers en ziekenfondsen stelden in september voor, de uitgaven voor het begrotingsjaar 2001 vast te stellen op 554,5 miljard frank, een verhoging met ruim 10 % en ver boven de wettelijke groeicnorm van 2,5 % (exclusief inflatie). De regering stemde bij de opmaak van de rijksbegroting voor 2001 in met een verhoging van het ZIV-budget met 8,5 % tot 542,8 miljard frank. Het extra geld bovenop de groeicnorm (22 miljard frank) was nodig om het sociaal akkoord in de social-profitsector (zieken- en bejaardenhuizen) te kunnen uitvoeren, om eerder aangegane verbintenissen (chronisch zieken, borstkankeropsporing) te honoreren en om nieuwe maatregelen (betere ondersteuning van palliatieve zorg en eerste-lijnzorg) te financieren. Voor de geneesmiddelensector was 100,5 miljard frank gebudgetteerd, 8,5 miljard frank meer dan in 2000. In ruil voor die stijging zegde de farmaceutische industrie toe, 65 % van een eventuele budgetoverschrijding bij te passen. In het kader van een vernieuwd geneesmiddelenbeleid zou de procedure voor de registratie van nieuwe geneesmiddelen versneld worden en zou het gebruik van generische geneesmiddelen financieel aangemoedigd worden. Op 1 april was het remgeld voor generische geneesmiddelen al eens verlaagd.

ARTSENAKKOORD

Artsen en ziekenfondsen sloten op 18 december een tarievenakkoord 2001-2002 dat voorzag in de indexering van de honoraria (1,53 %), de verhoging van het ereloon bij huisbezoeken door huisartsen (tot 800 frank) en de verhoging van het toezichtshonorarium (bij opname in het ziekenhuis) voor pediaters, geriateren en psychiaters. Om de artsen aan te moedigen de tarieven volledig te respecteren, werd het 'sociaal statuut', een premie waarmee een deel van de sociale bijdragen kan worden betaald, van 'geconventioneerde' artsen verhoogd van 67.000 tot 101.000 frank. Volgens het akkoord mogen 'geconventioneerde' artsen geen ereloon-supplement meer vragen bij opname in een meerpersoonskamer.

MEDISCH DOSSIER

De remgeldverlaging van 30 % die op 1 mei 1999 was ingegaan voor 60-plussers die hun medische gegevens laten bijhouden door hun huisarts, werd op 1 juni uitgebreid tot de chronisch zieken en de huisbezoeken bij 75-plussers. Op de begroting van de ziekteverzekering voor 2001 was 500 miljoen frank uitgetrokken om de regeling op 1 mei 2001 uit te breiden tot de 50-plussers. Volgens het tarievenakkoord voor 2001-2002 zou het medisch dossier op 1 mei 2002 uitgebreid worden tot alle patiënten.

CONTINGENTERING

Bij koninklijk besluit van 10 november 2000 werd het aantal artsen dat in 2007 en 2008 erkend kan worden vastgesteld op telkens 700, van wie 420 voor de Vlaamse en 280 voor de Franse Gemeenschap. De artsencontingentering gaat, ingevolge een besluit uit 1997, in 2004 in. Dan worden nog maar 700 artsen erkend. De twee daaropvolgende jaren kunnen 650 resp. 600 artsen een erkenning krijgen.

De beperking van het aantal nieuwe erkenningen van kinesitherapeuten, de zogenaamde contingentering, waartoe in 1999 was beslist en die in 2003 zou ingaan, werd bij koninklijk besluit van 23 november 2000 uitgesteld tot 2005.

VIII. Het mobiliteitsbeleid

A. *Het conflict in de coalitie over de nachtvluchten op Zaventem*

Op 3 januari meldden de kranten *De Morgen* en *Le Matin* dat minister van Mobiliteit Durant (Ecolo) op 31 december 1999 een ministerieel besluit had ondertekend over de vermindering van het nachtlawaai op en om de luchthaven van Zaventem. Tegen de zomer van 2003 zou de totale lawaaiproductie tussen 23 uur en 7 uur met 20% moeten verminderen; tussen 1 uur en 5 uur zouden alle commerciële vluchten verboden worden.

Het koeriersbedrijf DHL, dat zijn Europees hoofdkwartier op de luchthaven heeft, reageerde met ongeloof op de beslissing en zei dat er rechtstreeks en onrechtstreeks 6.000 arbeidsplaatsen in het gedrang kwamen. Ook het Vlaams Economisch Verbond (VEV) en de Kamer voor Handel en Nijverheid van Halle-Vilvoorde protesteerden tegen de maatregel, die volgens hen was genomen zonder overleg met Biac, de maatschappij die de luchthaven beheert, met de luchtvaartmaatschappijen en met de Vlaamse regering. Durant repliceerde dat er "in de mate van het mogelijke" overleg was gepleegd met Biac en andere belangrijke maatschappijen. De actiegroep 'Wakker Tervuren', de Bond Beter Leefmilieu en de Brusselse minister van Leefmilieu, Didier Gosuin (FDF), reageerden dan weer opgetogen over het besluit.

Het nachtelijke vliegverbod zaaide verwarring en onrust in de regering. Minister van Overheidsbedrijven Daems (VLD) zei verrast te zijn door het besluit van Durant, dat volgens hem niet in de ministerraad was besproken. Het bleek dat de ministerraad op 23 december 1999, tijdens zijn laatste vergadering vóór het kerstreces, beslist had dat Durant, en niet Daems, bevoegd was om de nachteluidsquota voor Zaventem vast te stellen. Durant zei dat zij volgens de beheersovereenkomst met Biac verplicht was op uiterlijk 31 december de geluidsniveaus te bepalen en dat het wegens het reces niet mogelijk was geweest de kwestie in de regering te bespreken, maar dat zij daar alsnog bereid toe was.

Premier Verhofstadt liet op 4 januari vanuit zijn vakantieverblijf in Toscane weten dat de kwestie meteen na het kerstreces in de regering besproken zou worden. Zijn woordvoerster beklemtoonde dat het "voorstel" van Durant niet werd afgeschoten, maar dat het om meer dan een technisch dossier ging en dat het dus normaal was dat het in de regering ter sprake kwam. De PRL-ministers Michel en Reynders drongen daar op 5 januari eveneens op aan. De twee grote vakbonden, ABVV en ACV, vroegen de intrekking van het besluit.

Na een "opbouwend gesprek om het debat over de nachtvluchten uit de emotionele sfeer te halen", vroegen de ministers Daems en Durant op 7 januari aan Biac alternatieve voorstellen te doen, die de ontwikkeling van de luchthaven en ecologische bekommernissen met elkaar zouden verzoenen.

Het SP-bureau noemde op 10 januari het besluit van Durant "onvoldoende". De Vlaamse socialisten verwachtten van de regering een regeling die het nachtlawaai tussen 23 uur en 7 uur drastisch terugschroefde, maar die tegelijk de werkgelegenheid niet uit het oog verloor. De SP drong ook aan op de verhuizing van de luchtmachtbasis in Melsbroek naar een ander militair vliegveld.

Durant zei op 10 januari niet te zullen zwichten voor het ultimatum van DHL, dat ermee dreigde weg te gaan uit Zaventem als de nachtvluchten verboden zouden worden. Zij herhaalde bereid te zijn haar besluit aan te passen.

Op 12 januari kwam het kernkabinet bijeen om de zaak te bespreken. Tijdens een bitse discussie werd Durant zwaar op de korrel genomen door haar liberale en socialistische collega's, die haar verweten eigengereid gehandeld te hebben. Volgens een officiële mededeling besliste het kernkabinet een technische werkgroep op te richten die, onder de verantwoordelijkheid van de eerste minister, "de problematiek van de luchthaven in zijn globaliteit" zou bestuderen en binnen de drie weken voorstellen zou uitwerken om "een globaal en evenwichtig beleid te ontwikkelen dat zowel de economische als ecologische en sociale belangen verenigt". De mededeling eindigde aldus: "Als gevolg van deze beslissing heeft minister Durant haar voorstel van ministerieel besluit betreffende de nachtvluchten ingetrokken". De beslissing van het kernkabinet werd algemeen geïnterpreteerd als een politieke nederlaag voor Durant en de groenen.

Tijdens een werkbezoek aan de luchthaven Schiphol (Nederland) liet premier Verhofstadt op 3 februari verstaan dat er in Zaventem geen nachtvluchtverbod zou komen.

Op 7 februari kende de bestendige deputatie van Vlaams-Brabant de milieuvergunning toe die de luchthaven nodig had ingevolge de klassering, bij de wijziging, in 1999, van de Vlarem-milieureglementering, als hinderlijke inrichting. De vergunning, die voor vijf jaar gold, legde een reeks maatregelen op om het nacht- en grondlawaai te beperken. Op een nachtelijk vliegverbod na, waren de maatregelen grotendeels terug te vinden in het ontwerpbesluit-Durant. Zo zou het nachtlawaai tegen 2003 met 20 % moeten verminderen.

Na lange en moeizame onderhandelingen in de technische werkgroep, het kernkabinet en tot op het laatste ogenblik in de ministerraad zelf, pakte de regering op 11 februari uit met een compromisakkoord over Zaventem.

Tegen midden 2003 zouden nog maar 16.000 in plaats van 33.000 omwonenden 's nachts een geluidsvolume van meer dan 55 decibel mogen ondervinden. De geluidszone, die grote delen van Vilvoorde, Machelen, Zaventem, Steenokkerzeel, Wezembeek-Oppem en Tervuren omvatte, zou in oppervlakte gehalveerd worden. Om die doelstelling te bereiken, nam de regering een pakket uiteenlopende maatregelen.

Tussen juli 2001 en juli 2003 zouden de lawaaierigste vliegtuigtypes (B747, B727 en DC10-30) geleidelijk verbannen worden tijdens de nacht. Er zou een algemene norm komen voor de hoeveelheid nachtlawaai dat tijdens een vliegseizoen mag worden geproduceerd. Tegen de zomer van 2003 zou dat geluidsvolume tussen 23 uur en 6 uur met 30 % moeten verminderen in vergelijking met 1999; tegen eind 2001 zou al een vermindering met 12 % gerealiseerd moeten zijn. De luchtvaart-

maatschappijen zouden met gerichte verhogingen van de landingsrechten aangespoord worden de lawaaierigste vliegtuigen te schrappen. Met de belangrijkste nachtoperatoren (DHL en enkele chartermaatschappijen) zou zo mogelijk een overeenkomst worden gesloten, waarin die er zich toe verbinden hun meer lawaaierige toestellen vooral aan het eind van de nacht te laten vliegen. Naast deze bronmaatregelen werden technische ingrepen in het vooruitzicht gesteld om de geluidshinder te beperken, onder meer geluidsarmere vertrek- en landingsprocedures, het verleggen van de vluchtcorridors naar minder bevolkte gebieden en de aanleg van geluidswallen. Er zou tevens een klachtenbank voor de omwonenden worden opgericht. De controle op de wetgeving zou worden overgeheveld van Biac naar het Bestuur der Luchtwezen. De omwonenden die, ondanks die maatregelen, in een lawaaizone van meer 55 decibel blijven zitten, zouden met steun van de overheid (minimum 25 en maximum 75 %) hun woning kunnen laten isoleren. Eigenaars die 's nachts geconfronteerd worden met een geluidsvolume boven de 70 decibel, zouden hun woning kunnen laten onteigenen door de overheid. Ter financiering van de isolatiesubsidies en de onteigeningen zouden de landingsrechten verhoogd worden en zouden bij overtreding van de geluidsnormen boetes worden geheven.

De luchthaven zou beter bereikbaar worden gemaakt over het spoor (directe aansluiting op de spoorlijnen Leuven-Brussel en Antwerpen-Brussel) en aansluiting krijgen op het HST-net via de te bouwen HST-terminal in Schaarbeek. De capaciteit van Zaventem zou worden verhoogd door de militaire en zakenvluchten weg te halen. Een internationale consultant zou, in het kader van een studie over de groeiomogelijkheden van Zaventem na 2010, nagaan of en waar een nieuwe luchthaven kan worden gebouwd die gespecialiseerd is in (nacht)cargo.

De reacties op het vergelijk waren overwegend positief. De besturen van Agalev en Ecolo keurden het nog dezelfde avond goed. De groene ministers zeiden "gematigd tevreden" te zijn. Minister Durant gaf toe dat de maatregelen minder ver reikten dan wat zij had voorgesteld, maar zei dat er duidelijke afspraken waren gemaakt om de omwonenden een rustige nachtperiode te geven. De werkgeversorganisatie VBO vond de beslissing evenwichtig. DHL zei dat de maatregelen "streng maar haalbaar" waren. De omwonenden toonden zich ontgoocheld. De Luchtmacht wees op de financiële (minimum 6 miljard frank) en sociale kostprijs van de verhuizing van de 15de wing uit Melsbroek.

In uitvoering van het Zaventem-akkoord werd met de zogenaamde programmawet van 12 augustus 2000 (*Belgisch Staatsblad* van 31 augustus 2000) het Fonds voor de Beperking van de Milieuoverlast in de Omgeving van de Luchthaven Brussel-Nationaal (FBMOL) opgericht. Bij ministerieel besluit van 26 oktober 2000 keurde minister Durant het Biac-reglement van 15 juni 2000 goed over de nachtelijke geluidsquota vanaf 1 juli 2001. De Vlaamse minister van Leefmilieu, Vera Dua (Agalev), scherpste begin oktober de milieuvergunning aan die de deputatie van Vlaams-Brabant in februari had uitgereikt en waartegen omwonenden en actiegroepen beroep hadden aangetekend. Zij hield daarbij rekening met het federaal compromis van 11 februari, door onder meer het aantal nachtvluchten (tussen 23

en 6.30 uur) op 68 te bevrozen en per 1 januari 2002 een maximale geluidswaarde van 90 decibel vast te leggen.

B. De spoorwegen

In het regeerakkoord van 11 juli 1999 had de paarsgroene coalitie zich tot doel gesteld het aandeel van de NMBS in het reizigers- en goederenvervoer te verhogen, de NMBS een nieuwe dynamiek te geven, het beheerscontract aan te passen (in het bijzonder om "de steeds weerkerende vertragingen uit de wereld [te] helpen"), het investeringsprogramma aan een externe toetsing te onderwerpen en een begin te maken met de aanleg van het gewestelijk expresnet (GEN) rond Brussel.

Op 9 juni gaf de regering minister van Mobiliteit Durant de opdracht een nieuwe studie te laten maken over het GEN (ter actualisering van die uit 1993) en particuliere partners te zoeken voor de realisatie van het voorstadsnet. Tegen oktober zou tussen de federale overheid en de gewesten een samenwerkingsakkoord over het GEN moeten worden gesloten, maar die intentie werd in het verslagjaar niet gerealiseerd.

In interviews met *De Standaard* en *La Libre Belgique* zei minister Durant op 9 september dat er de volgende vijf jaar 70 miljard frank extra nodig zou zijn voor investeringen in het NMBS-reizigersverkeer. In de kamercommissie voor Infrastructuur zei de minister op 26 september dat ze bereid was de overheidsdotatie aan de NMBS met een kwart te verhogen om het aantal treinreizigers in tien jaar met de helft te laten groeien. Durant zei ook de onderhandelingen over het beheerscontract, die normaal in 2001 zouden plaatshebben, samen te zullen voeren met die over het tienjarenplan 2001-2010, omdat de NMBS anders 'carte blanche' zou krijgen voor de investeringen, zonder dat duidelijk is wat daartegenover staat. Uitgangspunt voor het overleg zou het mobiliteitsplan zijn, een onderdeel van de Federale Beleidsverklaring.

In de Federale Beleidsverklaring van 17 oktober zei premier Verhofstadt dat de regering werkte aan een Witboek over een geïntegreerd mobiliteitsbeleid, met als horizon het jaar 2020, en kondigde hij de oprichting aan van een Federaal Instituut voor de Mobiliteit. Hij zei dat het investeringskrediet voor de NMBS met jaarlijks 1 miljard frank zou toenemen, zodat voor de periode 2001-2010 in plaats van 271 miljard frank 325 miljard frank beschikbaar zou zijn. De NMBS had eerder gezegd dat er voor het tienjarenplan 570 miljard frank nodig was. Voor de realisatie van het GEN zou de regering een fonds oprichten, naar analogie met het 'HST Fin' voor de aanleg van het hogesnelheidsnet, waarin de Federale Participatiemaatschappij maximum 65 miljard frank zou storten. De kostprijs van het GEN werd op 180 miljard frank geraamd.

Minister Durant zei op 17 oktober dat er in de regering een akkoord was over de hervorming van de interne structuur van de NMBS. Sinds haar aantreden had zij er over geklaagd, dat de overheid, als belangrijkste aandeelhouder (98 %), weinig greep had op de spoorwegmaatschappij. Durant was over het spoorbeleid al enkele keren in aanvaring gekomen met de gedelegeerd bestuurder van de NMBS, de CVP'er Etienne Schouppe. Volgens Durant zou de regering de wet op de autonome

overheidsbedrijven uit 1991 wijzigen, zodat de zes leden van het directiecomité van de NMBS, met uitzondering van de gedelegeerd bestuurder, niet langer in de raad van bestuur zitting konden hebben en de directieleden met een gewone in plaats van een tweederde meerderheid door de raad van bestuur zouden kunnen worden ontslagen. Durant beklemtoonde in dat verband dat "zij niet de kop van Schouppe wil". De NMBS zou een juridische entiteit blijven, maar opgesplitst worden in twee operationele polen, één voor reizigersvervoer en één voor goederenvervoer. Voor die laatste zou privé-kapitaal kunnen worden aangetrokken.

De vakbonden dienden op 19 oktober een stakingsaanzegging in voor 16 en 17 november. Ze zeiden te vrezen voor het verlies van de autonomie van de NMBS en voor een gedeeltelijke privatisering, en waren van oordeel dat het investeringsbudget te klein was. Na een onderhoud met minister Durant schortten de bonden op 14 november hun stakingsaanzegging op.

Op 22 december legde premier Verhofstadt aan het kernkabinet een eigen nota voor. Naar *Le Soir* op 3 januari 2001 meldde, stelde hij daarin voor de NMBS op te splitsen in drie 'business units' voor resp. reizigersverkeer, goederenvervoer en infrastructuur. Er zou één raad van bestuur behouden blijven, waaruit de directieleden en de vakbondsvertegenwoordigers geweerd zouden worden, en waarin er afgevaardigden van de gewesten zitting zouden krijgen. Het directiecomité zou door vier strategische comités vervangen worden. Begin 2001 zou Verhofstadt het spoorwegdossier helemaal tot zich trekken.

IX. De verdere afwikkeling van de dioxinecrisis – Het begin van de BSE-crisis

A. De dioxinecrisis

De bijzondere kamercommissie die op 16 juli 1999 opgericht en belast was 'met een onderzoek van de Belgische vlees-, zuivel- en eierproductie en naar de politieke verantwoordelijkheden in het licht van de zogenaamde dioxinecrisis', zette na nieuwjaar haar werkzaamheden voort. Op 19 januari hoorde ze Karel Pinxten (CVP), die bij het uitbreken van de dioxinecrisis minister van Landbouw was en op 1 juni 1999, onder druk van zijn partij, ontslag had genomen. Hij verdedigde zijn aanpak van de crisis en zei dat er niemand een alternatieve strategie naar voren had geschoven. Pinxten gaf toe dat er aanvankelijk een en ander verkeerd was gelopen met de communicatie en nam de verantwoordelijkheid op zich voor een onvolledige persmededeling die zijn kabinetschef had verspreid.

Marcel Colla (SP), die als minister van Volksgezondheid eveneens ontslag had genomen, verdedigde tijdens zijn ondervraging (24 januari) eveneens zijn handelwijze. Hij had scherpe kritiek op de Europese Unie, die volgens hem België niet wegens de volksgezondheid maar om economische redenen hard had aangepakt. Zoals Pinxten pleitte hij voor een debat over de ministeriële verantwoordelijkheid. Oud-premier Jean-Luc Dehaene (CVP) was op 28 januari eveneens zeer kritisch voor de rol van de Europese Commissie in de dioxinecrisis. Hij verweet haar dat ze "normen maakte terwijl ze onze problemen besprak", België "regels oplegde die elders in Europa niet toegepast werden" en voor de Belgische varkens- en

rundermarkt verbodsmaatregelen nam die niet verantwoord waren. Ook Dehaene suggereerde dat de volksgezondheid werd ingeroepen om buitenlandse markten af te sluiten voor Belgische producten. Hij zei dat Colla en Pinxten geen schuld trof en dat zij enkel ontslag hadden genomen om de sereniteit te herstellen. Door de bemoeienissen van de Europese Unie was dat echter niet gelukt.

Op 14 februari zou de commissie, achter gesloten deuren, haar rapport beginnen te schrijven, maar onverwacht besliste ze om Piet Vanthemsche, de gewezen kabinetschef van oud-minister Pinxten, een delegatie van de Boerenbond en Noël Slangen opnieuw te horen. Commissielid Charles Michel (PRL) vermoedde dat de Boerenbond eerder de hoogte was van de dioxinecrisis dan zijn vertegenwoordigers hadden toegegeven. Slangen, die in 1999 de verkiezingscampagne van VLD-voorzitter Verhofstadt had geleid en sinds november als communicatieadviseur voor de regering-Verhofstadt werkte, had in het weekblad *Knack* verklaringen afgelegd die volgens Paul Tant (CVP) niet helemaal overeenstemden met wat Verhofstadt eind november in de dioxinecommissie had gezegd.

De ondervraging (18 februari) van Slangen kende een incidentrijk verloop. Toen Gerolf Annemans (Vlaams Blok) hem vroeg of hij oud-premier Dehaene niet bewust in een valstrik had gelokt door hem pas op 1 juni 1999, daags na een persconferentie van Colla en Pinxten, de nota-Destickere te overhandigen¹⁹, las Slangen een verklaring voor waarin hij zei dat "het extreemrechtse Vlaams Blok en de extreemlinkse PVDA geen gewone partijen zijn" en dat hij niet wenste te antwoorden op vragen van een lid "van een niet-democratische partij die in het buitenland verboden zou worden". Annemans verliet na een heftige woordenwisseling de vergaderzaal. Tant nam zijn vragen over, maar Slangen gaf geen duidelijk antwoord. Aan het eind van de discussie haalde hij uit naar Tant. "In de drang u onsterfelijk te maken, riskeert u zich onsterfelijk belachelijk te maken", zei hij. De CVP eiste dat Slangen zich zou excuseren. Slangen deed dat twee dagen later, tijdens een debat met Tant in het VRT-programma *De zevende dag*. Het Vlaams Blok eiste het ontslag van Slangen als medewerker van Verhofstadt wegens "openlijke overtreding van de wet op het parlementair onderzoek" en een nieuwe ondervraging, maar de commissie ging daar niet op in. Het incident gaf aanleiding tot een kort debat in de media over de omgang met extreemrechts.

Nadat zij op 2 maart nog even oud-minister Pinxten had ondervraagd, begon de commissie aan de eindredactie van haar rapport. In de ochtend van 3 maart, na een vergadering die bijna twintig uur had geduurd, keurde ze het eindverslag goed. Voor het hoofdstuk met de aanbevelingen gebeurde dat met eenparigheid van stemmen; de hoofdstukken met de vaststellingen en conclusies resp. verantwoordelijkheden en tekortkomingen werden enkel door de commissieleden van de meerderheidsfracties goedgekeurd. Omdat die weigerden de rol van de regering-

¹⁹ Op 27 april 1999 had veearts-keurder André Destickere, die sinds begin maart wist dat er ernstige problemen waren op enkele pluimveebedrijven, een nota gestuurd naar het kabinet-Colla waarin stond dat bij laboratoriumonderzoek te hoge dioxinegehalten waren vastgesteld in veevoer en kippenvet. VLD-voorzitter Guy Verhofstadt was op 30 mei in het bezit gekomen van die volgens hem "bloedstollende" nota.

Verhofstadt te vermelden, stemden de CVP en het Vlaams Blok tegen; de Volksunie en de PSC onthielden zich.

In haar eindrapport stelde de commissie vast dat "de Belgische overheden er niet steeds in geslaagd [zijn] om de crisis ontstaan door de dioxinecontaminatie van de voedingsketen optimaal te beheren". Zij schreef dat toe aan "het type en de omvang van deze contaminatie", die zonder voorgaande was, aan de structuur van de administratie die niet meer aangepast was aan de "hedendaagse vereisten inzake beheer van de veiligheid van de voedingsketen", aan het ontbreken van een "methodologie van risicoanalyse" en van Belgische en Europese normen voor dioxines in de voedselketen, en aan het feit dat "bepaalde overheden niet of niet te gepasten tijde alle maatregelen genomen [hebben] die zich opdrongen".

Los van eventuele strafrechtelijke en/of burgerlijke aansprakelijkheden, stelde de commissie "bij verschillende getuigen en diensten structurele en persoonlijke tekortkomingen vast". Zij noemde vetsmelterij Verkest (die met dioxine besmet vet had geleverd aan veevoederbedrijven), de belangenvereniging Bemefa van de veevoedersector (die verzuimd had tijdig haar leden op de hoogte te brengen van de crisis), de bedrijfsdierenartsen die verbonden waren aan de gecontamineerde pluimveebedrijven (die de regionale inspectiediensten niet op de hoogte hadden gebracht van een verhoogde sterfte) en de pluimveeslachthuizen (waar dieren geslacht werden zonder de vereiste begeleidingsdocumenten).

Van de ambtenaren die bij de zaak betrokken waren, zei het rapport dat zij "er bij momenten een erg ambtelijke werkwijze op na [hiielden], volgens een klassiek bureaucratisch model. De communicatie verliep strikt hiërarchisch en vaak te formalistisch. Een aantal belangrijke acties liepen hierdoor aanzienlijke vertraging op". Volgens de commissie was er, ingevolge "de heersende cultuur" die gekenmerkt werd "door een gebrek aan modern management", "te weinig openheid en samenwerking [...] tussen de verschillende diensten". Voor het "gebrek aan soepelheid, snelheid en transparantie tussen de diensten" waren de betrokken ambtenaren-generaal "in grote mate" verantwoordelijk.

Het rapport somde de fouten van de verschillende betrokken diensten op en was bijzonder scherp voor veearts-keurder Destickere die "ernstig tekort is geschoten" door onder meer na te hebben gelaten zijn hiërarchische chefs in te lichten vóór 27 april (de dag waarop hij een nota stuurde naar het kabinet-Colla), door als kringhoofd geen enkel initiatief te hebben genomen hoewel hij sinds 3 maart 1999 wist dat er iets ernstigs aan de hand was en zodoende economische belangen liet primeren op het belang van de volksgezondheid, en door manifest de voorwaarden te hebben miskend die verbonden waren aan de cumulatie van zijn ambt bij het Instituut voor Veterinaire Keuring en zijn functie als verzekeringsexpert.

De oud-ministers Colla en Pinxten werden politiek verantwoordelijk geacht voor de vastgestelde tekortkomingen in hun administratie en op hun kabinet. Beide kabinetten begingen een voorlichtingsfout, informeerden de consumenten te laat en onvoldoende, en communiceerden slecht met elkaar. Landbouw informeerde de betrokken sectoren "al te laat". Volksgezondheid reageerde niet alert op de nota-Destickere van 27 april 1999.

De Europese Commissie kreeg het verwijt dat zij geen normerend referentiekader had voor de samenstelling van veevoeder en van contaminanten en dat haar regelgeving voor de meldingsplicht niet voldeed. Volgens het rapport "versterkte de EU de chaotische ontwikkeling van de crisis".

De commissie deed een vijftigtal aanbevelingen om het voedselveiligheidsbeleid te verbeteren. Op het conceptuele vlak spraken de commissieleden zich uit voor het opzetten van een "programma voor risicobeheer, preventie en controle dat gebaseerd is op een onafhankelijk risico-evaluatie", waarbij het voorzorgbeginsel de leidraad dient te vormen, voor een betere coördinatie van de bestaande wetgeving, voor de beperking van de rol van de bedrijfsdierenartsen tot adviesverlening en voor de vervanging van de gepolitiseerde administratie door een systeem dat op competentie is gebaseerd.

Wat het functionele niveau betreft, benadrukten de commissieleden het belang van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) in de communicatie. Er zou een algemene meldingsplicht moeten komen voor iedereen die weet krijgt van contaminaties. De bestaande meldplicht van bedrijfsdierenartsen die in dienst zijn van veevoederfabrikanten, zou moeten worden verruimd tot alle abnormale vaststellingen die de voedselveiligheid in gevaar kunnen brengen. De Orde van Dierenartsen zou moeten instaan voor een betere bekendmaking van de deontologische regels onder haar leden. De Europese Unie werd opgeroepen sluitende richtlijnen op te stellen over het gebruik van dierlijk afval in veevoeder, de grensoverschrijdende en fraudegevoelige afvaltransporten van dichterbij te volgen en een opsporingsprogramma voor pcb's en dioxines op te zetten.

Op structureel niveau, ten slotte, pleitte de commissie, zoals zij eerder al in een tussentijds advies had gedaan, voor een driedelige structuur van het FAVV, met een departement inspectie, een afdeling die erkenningen verleent en adviezen uitbrengt over normen, en een departement studie- en informatieverschaffing. In hoofde van het personeel van het Agentschap zou elke mogelijke belangenvermenging moeten worden uitgesloten. De cumulatie van leidinggevende functies zou zo snel mogelijk moeten worden afgeschaft.

De Kamer debatteerde op 15 maart over het rapport van de dioxinecommissie en keurde het op 16 maart goed. Om de bovengenoemde redenen stemden ook nu de CVP en het Vlaams Blok tegen en onthielden zich de Volksunie en de PSC.

Ter afwikkeling van de dioxinecrisis werden in het verslagjaar nog verscheidene maatregelen genomen.

De Senaat keurde op 20 januari het wetsontwerp 'houdende oprichting van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen' (FAVV) goed. De Kamer had dat al op 16 december 1999 gedaan. De FAVV-wet van 4 februari 2001 werd bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 18 februari 2001.

Het FAVV heeft "als doel de veiligheid van de voedselketen en de kwaliteit van het voedsel teneinde de gezondheid van de consument te beschermen". Met het oog daarop is het belast "met het uitwerken, toepassen en controleren van maatregelen die betrekking hebben op de analyse en beheersing van de risico's die de gezondheid van de consumenten kunnen schaden". Tot de bevoegdheid van het FAVV

behoren : de controle, het onderzoek en de keuring van de voedselproducten en hun grondstoffen in alle stadia van de voedselketen; de controle en de keuring van de productie, de verwerking, de bewaring, het vervoer, de handel, de in- en uitvoer, de productie-, verwerkings-, verpakkings-, verhandelings-, opslag- en verkoopplaatsen van de voedselproducten en hun grondstoffen; het verlenen van erkenningen en vergunningen; de uitwerking van traceer- en identificatiesystemen; de verspreiding van informatie in verband met zijn opdracht; het toezicht op de naleving van de wetgeving.

De regering stelde op 26 mei Luc Beernaert aan tot gedelegeerd bestuurder van het FAVV. Hij trad op 16 augustus in dienst. Eind 2000 was het FAVV nog niet operationeel. Op dat ogenblik waren enkel de samenstelling en werkwijze van het raadgevend comité en van het wetenschappelijk comité geregeld, en de leden van het wetenschappelijk comité benoemd.

Op 4 april lichtte het Permanent Veterinair Comité van de Europese Unie de laatste beperkingen op de uitvoer van varkensvlees en kippen. Met die maatregel trok de EU een streep onder de Belgische dioxinecrisis.

Op 17 januari had de Europese Commissie al ingestemd met een laatste reeks maatregelen van de Belgische regering, meer bepaald de vergoeding voor inkomensverlies van landbouwers (waarvoor 5,4 miljard frank was uitgetrokken) en de vergoeding voor de vernietiging, het transport en het stockeren van Belgische voedingswaren van dierlijke oorsprong die tijdens de dioxinecrisis in het buitenland geblokkeerd werden. Half mei bleek dat 28.754 landbouwers een schadeclaim hadden ingediend, voor een totaal bedrag van 6,6 miljard frank²⁰

De ministerraad keurde op 12 mei een koninklijk besluit goed dat de vrijwillige bijdrage van de veevoedersector aan het zogenaamde dioxinefonds vaststelde op 0,4 % van de omzet en de verplichte bijdrage op 0,6 %. Het geld, 340 miljoen frank, werd gebruikt om een deel van de economische schade van de dioxinecrisis te vergoeden. De landbouwsector stortte via het Sanitair Fonds 200 miljoen frank in het dioxinefonds.

Naar 'dioxinecommissaris' Freddy Willockx, die begin 2001 ontslag zou nemen om burgemeester van Sint-Niklaas te worden, op 28 december meedeelde, kostte de dioxinecrisis de overheid 18 miljard frank. Inclusief de negatieve weerslag op de economische groei liep de kostprijs op tot 30 miljard frank.

Dankzij het Consum-controlesysteem dat na het uitbreken van de dioxinecrisis was ontwikkeld, werd op 19 mei in een veevoederbedrijf in Féluyl een geval van pcb-besmetting vastgesteld. Een tweehonderdtal landbouwbedrijven werd tijdelijk onder toezicht geplaatst. Enkele tientallen runderen werden vernietigd. In september werd in een veevoederbedrijf in Merchtem een pcb-besmetting ontdekt. Een twintigtal melkveebedrijven werd onder toezicht geplaatst, maar er bleken geen melk en vlees gecontamineerd te zijn.

²⁰ Minister van Landbouw Gabriëls deelde op 20 februari 2001 mee dat er 24.723 dossiers (86 %) afgehandeld waren. In 22.062 gevallen werd een vergoeding uitbetaald; 2.661 aanvragen werden verworpen. Er was op dat ogenblik 4,86 miljard frank uitgekeerd. Gabriëls verwachtte dat de kostprijs van de vergoedingen zou oplopen tot 5,8 miljard frank.

Om de traceerbaarheid van rund- en varkensvlees te vergroten, werd in juli het Beltrace-systeem operationeel. Daardoor werden ook de slachthuizen aangesloten op Sanitel, het computernetwerk van Landbouw.

B. De BSE-crisis

Zoals de overige lidstaten van de Europese Unie werd België op het einde van het jaar geconfronteerd met de uitbreiding van BSE (bovine spongiforme encefalopathie), ook gekke- of dollekoeienziekte genoemd, een rundvee- en schapenziekte die bij de mens de dodelijke Creutzfeldt-Jakob-ziekte kan veroorzaken.

De ministers van Landbouw van de Vijftien vaardigden op 4 december een tijdelijk verbod uit op het gebruik, de invoer en de uitvoer van dierenmeel, dat op 1 januari 2001 zou ingaan en tot 30 juni 2001 zou duren; het voorradige dierenmeel moest worden vernietigd. Het voeren van dierenmeel aan herkauwers was sinds 1994 door een EU-richtlijn verboden, maar het werd wel nog verwerkt in voer voor kippen en varkens. Voorts beslisten de Landbouwministers dat alle runderen van meer dan 30 maanden op BSE getest moesten worden; niet-geteste dieren moesten worden vernietigd.

In een nota die zij op 15 december aan de ministerraad voorstelden, zeiden de ministers Gabriëls (Landbouw) en Aelvoet (Volksgezondheid) dat de Europese beslissing "rampzalige gevolgen" zou hebben "voor de hele dierlijke productie, niet alleen financieel, maar ook voor de organisatie van die productie". De kostprijs van de maatregelen (opslag en verbranding van dierenmeel, BSE-tests en opkoopregeling niet-geteste dieren) werd geraamd op minimum 10,4 en maximum 12,2 miljard frank. Het grootste deel daarvan (ca. 8 miljard frank), voor de vernietiging van het dierenmeel, zou voor rekening van de gewesten komen. De gewesten noemden dat bedrag overdreven; zij spraken van 4,7 miljard frank, waarvan 3,6 miljard frank voor Vlaanderen.

Op 18 december zei Gabriëls dat België klaar was om de Europese BSE-maatregelen uit te voeren. Hij zei dat de laboratoria voldoende capaciteit hadden om in de eerste helft van 2001 de 130.000 tot 140.000 geslachte runderen ouder dan 30 maanden te testen, dat er voldoende opslagruimte was om het dierenmeel te stockeren, zowel de voorraden als de 140.000 ton afkomstig van het te verwerken dierlijk afval (kadavers en slachtafval), en dat Indaver en de cementfabrieken voldoende capaciteit hadden om het dierenmeel te verbranden. België zou geen gebruik (hoeven te) maken van de Europese opkoopregeling voor runderen die niet getest konden worden.

Gabriëls ving op 19 december bij zijn Europese collega's bot met zijn verzoek de EU-vergoeding voor een BSE-test op dieren van meer dan 30 maanden te verhogen van 15 tot 30 euro, en geld vrij te maken voor de vernietiging van het dierenmeel. Op 22 december maakte de regering 510 miljoen frank vrij voor BSE-tests. Omdat de tests pas konden beginnen nadat de EU daarvoor groen licht had gegeven, trok de regering ook 232 miljoen frank uit voor het opkopen van runderen (de EU betaalde 70 % van de vergoeding). Voor het ophalen en opslaan van dierenmeel werd 180 miljoen frank geserveerd.

Na de jaarwisseling zou de BSE-crisis in omvang toenemen.

X. Het buitenlands en het defensiebeleid

A. Buitenlandse politiek

Europese Unie – Op de 'top' van de staats- en regeringsleiders van de Europese Unie in Nice (7-11 december) trad premier Verhofstadt op de voorgrond als een verdediger van de Europese gedachte. Even overwoog hij zijn veto te stellen tegen het 'Verdrag van Nice', maar tijdens de laatste onderhandelingsnacht legde hij zich neer bij de tekst die hij als een 'minimum minimorum' beschouwde. In eigen land kreeg hij kritiek omdat hij de stemmenpariteit (5/5) met Nederland had opgegeven; in de EU-ministerraad zal België na de uitbreiding van de EU tot 27 landen 12 stemmen hebben, Nederland 13. Het aantal Belgische mandaten in het Europees Parlement daalt dan van 25 naar 22.

Congo-Kinshasa en Centraal-Afrika – Conform de intentie die hij eind 1999 in zijn beleidsbrief had geformuleerd, een actiever buitenlands beleid te voeren, met name in Centraal-Afrika, legde minister van Buitenlandse Zaken Michel tijdens het verslagjaar drukke diplomatieke activiteiten aan de dag. Een voor februari aangekondigd bezoek aan het gebied van de Grote Meren stelde hij begin januari uit omdat er te weinig vordering was gemaakt in de uitvoering van het vredesakkoord dat de partijen die bij de oorlog in Congo betrokken waren op 10 juli 1999 in Lusaka hadden gesloten en dat voorzag in onderhandelingen en de terugtrekking van de buitenlandse troepen uit Congo en de vervanging ervan door een VN-vredesmacht.

Michel en staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Boutmans ontmoetten op 25 januari in New York, in de marge van een Afrikadebat in de Verenigde Naties, de Congolese president Kabila. Het was het eerste contact tussen beide landen op een dergelijk hoog niveau sinds meer dan tien jaar. Het gesprek ging vooral over het conflict in Congo en de rol die België bij de uitvoering van het vredesakkoord van Lusaka zou kunnen spelen. Kabila bracht ook de relaties tussen Brussel en Kinshasa ter sprake. De Belgische regering bleef op haar standpunt dat de hervatting van de structurele hulp aan de oud-kolonie afhankelijk was van de voortgang van het vredesproces. Als gevolg van het Afrikadebat kwamen de staatshoofden uit de regio eind februari in Lusaka bijeen om het vredesproces in Congo nieuw leven in te blazen. De VN-Veiligheidsraad gaf groen licht voor het sturen van 5.500 blauwhelmen naar Congo; conform de afspraak die na de werkzaamheden van de Rwanda-commissie was gemaakt, zou België zijn bijdrage beperken tot logistieke en/of financiële steun, maar geen militairen naar de oud-kolonie sturen.

Van 12 tot 20 maart bracht minister Michel een bezoek aan Congo, Zimbabwe, Angola en Oeganda, waar hij gesprekken voerde met de staatshoofden van de vier bij het gewapend conflict in de streek van de Grote Meren betrokken landen. Hoogtepunt van de reis was het bezoek aan president Kabila. Het was van in 1989 geleden dat er nog een Belgisch minister in Kinshasa was. Van 6 tot 10 april reisde Michel naar Rwanda (waar hij, samen met premier Verhofstadt, de genocide

herdacht; zie verder) en Burundi, waar hij de andere twee in het Congolese conflict betrokken staatshoofden sprak.

Op 30 juni vertegenwoordigde minister Michel in Kinshasa België bij de herdenking van de veertigste verjaardag van de Congolese onafhankelijkheid. Hij had er een gesprek onder vier ogen met president Kabila en bezocht Kisangani, een stad die begin juni het toneel was geweest van hevige gevechten tussen Oegandese en Rwandese militieën.

Tijdens zijn verblijf in Congo lekte uit dat de Brusselse procureur des Konings, Benoît Dejemeppe, op 11 april een internationaal aanhoudingsbevel had uitgevaardigd tegen de Congolese minister van Buitenlandse Zaken, Abdoulaye Yerodia, die verdacht werd van misdaden tegen de menselijkheid. Yerodia had in augustus 1988 de Congolese bevolking opgeroepen Tutsi te doden, omdat het Tutsi-regime in Rwanda de hand had in de opstand tegen president Kabila. Bij zijn terugkeer in Brussel werd Michel op de korrel genomen door de oppositie. Hij zei in de Kamer (5 juli) dat hij pas in Congo voor het eerst van journalisten over het aanhoudingsbevel had gehoord. Op 6 juli zei minister van Justitie Verwilghen dat de kabinetschef van Michel al op 26 april met Justitie over de zaak had vergaderd. Minister Michel zei diezelfde dag dat hij pas op 6 juni door een fax van Justitie van de zaak-Yerodia op de hoogte was gebracht. De oppositie noemde de uitleg van Michel ongeloofwaardig en eiste zijn ontslag. Op 7 juli raakte bekend dat het aanhoudingsbevel tegen Yerodia pas op 3 juli, daags na de terugkeer van Michel, uitvoerbaar was gemaakt. Dat verklaarde waarom Yerodia tijdens zijn bezoek aan Brussel op 17 juni niet was aangehouden. Volgens de oppositie wees een en ander op een interventie van Buitenlandse Zaken bij het gerecht. De zaak kwam op 10 juli nog eens ter sprake tijdens interpellaties in de Kamer, maar Michel ging niet in op vragen over de chronologie; in de plaats daarvan evalueerde hij de betrekkingen tussen België en Congo. Minister Verwilghen zei op 12 juli dat er "geen rechtstreekse contacten" waren geweest tussen de gerechtelijke autoriteiten en Buitenlandse Zaken en Justitie.

Intussen had Congo op 8 juli zijn ambassadeur voor overleg teruggeroepen. De minister-presidenten van de Franse gemeenschapsregering en de Waalse gewestregering, Hervé Hasquin resp. Jean-Claude van Cauwenberghe, beslisten daarop een voor 12-18 juli geplande reis naar Congo uit te stellen. Tijdens de zomervakantie werden achter de schermen diplomatieke inspanningen gedaan om de plooiën glad te strijken. De komst van de Congolese minister van Binnenlandse Zaken, Gaetan Kakudji, naar Brussel op 31 augustus en 1 september werd beschouwd als een normalisering van de bekoelde betrekkingen. Nadat het gerecht geweigerd had de Congolezen inzage te verlenen in het dossier-Yerodia, klaagde Congo op 17 oktober België wegens schending van het volkenrecht en de diplomatieke immuniteit bij het Internationaal Gerechtshof in Den Haag aan. De zaak leek de betrekkingen tussen Brussel en Kinshasa evenwel niet te vertroebelen. Staatssecretaris voor Buitenlandse Zaken Neyts, die van 12 tot 19 november naar Centraal-Afrika (Oeganda, Rwanda, Burundi, Zimbabwe, Angola, Congo-Kinshasa en

Congo-Brazzaville) reisde om na te gaan of het vastgelopen vredesproces van Lusaka vlot kon worden getrokken, had in Kinshasa een gesprek met Yerodia²¹. Haar gesprek met Kabila noemde zij echter "kil" en "ontgoochelend". De missie van Neyts volgde op de aankondiging van premier Verhofstadt, in de Federale Beleidsverklaring (17 oktober), in overleg met de VN en de EU, een gezant naar Centraal-Afrika te sturen. Verhofstadt had op 5 oktober in Brussel een onderhoud gehad met VN-secretaris-generaal Kofi Annan; met zijn EU-collega's had hij de zaak besproken op de Top van Biarritz (13-15 oktober).

Op uitnodiging van de voormalige Zuid-Afrikaanse president, Nelson Mandela, woonde minister Michel op 20 juli in Arashua (Tanzania) de 'laatste' (maar mislukte) onderhandelingsronde bij over een vredesregeling voor de burgeroorlog in Burundi. Op verzoek van Michel schrapte Mandela een passage in het ontwerp-akkoord waarin België de verantwoordelijkheid kreeg toegeschoven voor de moord, in 1961, op de Burundese nationalistische leider prins Louis Rwagasore. Michel had in de Tanzaniaanse hoofdstad gesprekken met diverse Afrikaanse staatshoofden.

Naar aanleiding van de publicatie van het boek *De moord op Lumumba* van Ludo de Witte, waarin de auteur beweerde dat de toenmalige regering-G. Eyskens de hand had in de moord (17 januari 1961) op de Congolese premier Patrice Lumumba, richtte de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 24 februari een bijzondere commissie op 'belast met het vaststellen van de precieze omstandigheden waarin Patrice Lumumba werd vermoord en van de eventuele betrokkenheid daarbij van Belgische politici'. De commissie, die werd voorgezeten door Geert Versnick (VLD), moest binnen het jaar verslag uitbrengen. Ze kwam op 2 mei een eerste keer bijeen en besliste de periode januari 1960-april 1961 te onderzoeken, met de aanloop naar en de naweeën van de Congolese onafhankelijkheid. De commissie riep de overheid op alle archieven open te stellen, hoewel die in principe pas na 50 jaar worden vrijgegeven; het Paleis reageerde positief en deelde mee bepaalde documenten ter beschikking te stellen. Op 30 mei wees de commissie vier experts aan om haar in haar werkzaamheden bij te staan. In een tussentijds rapport deelden zij op 20 november mee nieuwe getuigen en belangrijke archiefstukken op het spoor te zijn gekomen. Omdat hun onderzoekwerk nog niet af was, werd hun opdracht tot 5 maart 2001 verlengd. Het mandaat van de commissie was intussen eveneens verlengd, tot 2 mei 2001.

Rwanda – *La Nouvelle Gazette* en de andere kranten van de groep Sud Presse publiceerden op 4 februari uittreksels uit een vertrouwelijk legerrapport uit 1996 van toenmalig generaal (intussen luitenant-generaal) Marc Jacqmin over de gebeurtenissen in Rwanda in april 1994, waar tijdens de burgeroorlog tussen Hutu en Tutsi tien Belgische para's en twaalf Belgische burgers werden vermoord. Jacqmin was eind 1995 commandant geworden van de brigade paracommando's. In de bijzondere senaatscommissie die in 1996-1998 het drama in Rwanda had

²¹ Yerodia ruilde op 21 november de portefeuille van Buitenlandse Zaken voor die van Onderwijs. Op 8 december verwierp het Internationaal Gerechtshof in Den Haag in een tussenarrest het verzoek van de Congolese overheid het internationale aanhoudingsbevel op te heffen.

onderzocht, hadden de topmilitairen die als getuige waren gehoord nooit over het rapport gesproken. Ook stafchef Willy Herteleer had er in het opvolgingsverslag, waarin hij schreef dat de legertop geen fouten had gemaakt in Rwanda, geen melding van gemaakt. Jacqmin zei in zijn rapport, dat hij op 1 oktober 1996 aan de stafchef van de Landmacht, Roger Maes, had overhandigd, dat de para's niet voorbereid waren op hun opdracht, die ze als een "operatie van het type Club Med" beschouwden, en dat zijn voorganger, generaal-majoor Jean-Pierre Roman, die commandant was van de para's in Rwanda, nooit eerder een bataljon had geleid en de situatie op het terrein niet goed kende.

De publicatie bracht de legertop in opspraak. Familieleden van de vermoorde para's eisten het ontslag van Herteleer, maar die zei geen weet te hebben gehad van het rapport. Minister van Landsverdediging Flahaut bood op 10 februari in de senaatscommissie voor Buitenlandse Zaken en Landsverdediging zijn excuses en die van de krijgsmacht aan, omdat het rapport niet aan de Rwanda-commissie was overhandigd. Flahaut zei dat het maar op heel beperkte schaal was verspreid en er strikt gezien geen fout was gemaakt, maar dat het achterhouden van het rapport getuigde van een gebrek aan eerbied voor het parlement. Agalev en Ecolo drongen aan op de oprichting van een nieuwe onderzoekscommissie, maar het bureau van de Senaat wees dat voorstel op 24 februari van de hand.

Premier Verhofstadt, minister van Buitenlandse Zaken Michel, minister van Landsverdediging Flahaut en een veertigtal familieleden van de vermoorde Belgen woonden op 7 april in Kigali de herdenkingsplechtigheid bij van de zesde verjaardag van de genocide in Rwanda. De premier onthulde er een gedenksteen en vroeg de Rwandezen "in naam van mijn land, in naam van mijn volk" om vergeving. "Ik geef hier, tegenover u, de fouten van mijn land toe, van de politieke en militaire overheden", zei hij. Verhofstadt zei dat de Belgische regering had gefaald in "haar meest fundamentele opdracht. Ze heeft haar landgenoten niet beschermd".

De kamer van inbeschuldigingstelling in Brussel verwees op 27 juni vier in België verblijvende Rwandezen naar het hof van assisen, op beschuldiging van misdaden tegen de menselijkheid. Zij werden verdacht van deelname aan de volkerenmoord in Rwanda. Eind 2000 was het proces nog niet begonnen. Na een klacht van een voormalige Rwandese legerofficier opende onderzoeksrechter Damien Vandermeersch in mei een onderzoek naar de betrokkenheid van de Rwandese interim-president, Paul Kagame, bij de genocide.

Oostenrijk – Samen met Frankrijk nam België het voortouw in het protest tegen de regeringsdeelname van de rechts-extreme FPÖ van Jörg Haider in Oostenrijk. De zaak kwam op 27 januari, op een ogenblik dat er nog coalitiegesprekken liepen tussen de ÖVP en de FPÖ, een eerste keer ter sprake tijdens het vragenuur in de Kamer. Premier Verhofstadt deelde mee dat hij, samen met minister van Buitenlandse Zaken Michel, aan EU-voorzitter Portugal zou vragen de ministers van Buitenlandse Zaken van de lidstaten bijeen te roepen. De regering in Lissabon reageerde behoedzaam op het verzoek.

Op 28 januari werd bekend dat de Vlaamse minister-president, Patrick Dewael, een voor 21 en 22 februari gepland bezoek aan de Vlaamse vertegenwoordiging in Wenen afzegde uit ongenoegen over de coalitiegesprekken tussen ÖVP en FPÖ. Haider zei in een reactie (29 januari) op de ontwikkelingen in België dat hij geen bemoeienissen van de regering in Brussel duldde en "toch ook niet het aftreden [verlangt] van een corrupte Belgische regering, die kinderverkrachters gratie verleent". Twee dagen later verontschuldigde hij zich voor die verklaring, die premier Verhofstadt "onwaardig" en minister Michel "totalement fascistants" hadden genoemd.

Op 31 januari beslisten de veertien overige lidstaten van de Europese Unie hun bilaterale contacten met Wenen af te breken, geen Oostenrijkse kandidaten voor Europese en internationale functies te steunen en tussen de ambassades enkel nog "technische contacten" te tolereren, wanneer de FPÖ in de regering zou komen. De Belgische regering was verheugd over het besluit. Minister van Buitenlandse Zaken Michel vroeg zich af of de EU-landen hun ambassadeur in Wenen niet moesten terugroepen. Op 2 februari, daags nadat de ÖVP en de FPÖ een regeerakkoord hadden gesloten, zei Michel dat het "immoreel" zou zijn nog langer op skivakantie te gaan in Oostenrijk. Op 3 februari stelde hij, in een interview met de RTBF-radio, het Oostenrijkse lidmaatschap van de EU ter discussie. De Franse gemeenschapsregering verbood het gemeenschapsonderwijs op sneeuwklas in Oostenrijk te gaan en schortte, zoals de Waalse regering, alle relaties met Oostenrijk op. Kamer en Senaat veroordeelden in een resolutie de deelname aan de Oostenrijkse regering van een partij "die openlijk ethnocentrisch, xenofob en anti-Europees" werd genoemd.

Hoewel minister-president Dewael op 4 februari eveneens sprak van de opschorting van alle ministeriële contacten en het bevrozen van de culturele samenwerking, waarschuwde hij toch voor 'overacting'. SP-voorzitter Patrick Janssens zei op 7 februari in *Le Soir* dat het "een strategische fout zou zijn sancties te nemen tegen Oostenrijk of dat land te boycotten". Hij zei te vrezen dat zulke maatregelen de populariteit van Haider, maar ook van het Vlaams Blok zouden verhogen.

Op 20 februari betoogden in Brussel 12.000 tot 15.000 manifestanten tegen extreemrechts, het fascisme en Haider. Verscheidene politici namen aan de betoging deel, onder anderen Elio di Rupo, Louis Michel, Joëlle Milquet, Patrick Dewael, Karel de Gucht, Patrick Janssens, Johan van Hecke, Jos Geysels.

Minister van Landsverdediging Flahaut kondigde op 28 februari aan dat de militaire samenwerking met Oostenrijk opgeschort werd. Op 6 maart besliste de vzw Tentoonstellingspark van Brussel het Oostenrijkse Toerismebureau te weren van het jaarlijkse vakantiesalon op de Heizel. Op 14 maart annuleerde Johan Sauwens, die in de Vlaamse regering bevoegd is voor de buitenlandse handel, onder druk van de federale regering, een bezoek aan Wenen, waar hij een vergadering over de Vlaams-Oostenrijkse handelsbetrekkingen zou bijwonen.

Nadat minister Michel bij de opening van de EU-top in Lissabon (23 maart) geweigerd had op de 'groepsfoto' te staan met de Oostenrijkse kanselier Schlüssel, waarschuwde Vlaams minister-president Dewael er op 24 maart in een brief aan de minister van Buitenlandse Zaken voor een "escalatie in onze relaties met

Oostenrijk". Hij zei dat de "wrevel bij de Vlamingen over de anti-Oostenrijkse initiatieven met de dag toeneemt" en dat "het Belgische en Vlaamse bedrijfsleven en de toeristische sector de negatieve weerslag van de uitdijende anti-Oostenrijkse initiatieven ondervinden". Michel zei tegenover de VRT (25 maart) dat hij er rekening mee zou houden dat de gevoeligheden in Vlaanderen anders waren dan in het Franstalige landsdeel en dat hij voorzichtiger zou zijn in zijn verklaringen over Oostenrijk. Daarop matigde hij zijn houding.

Op 23 mei ontving Michel in Brussel de leiders van de Oostenrijkse sociaal-democratische en liberale oppositie, die op een voorwaardelijke opheffing van de EU-sancties aandrongen. De Belgische regering schakelde zich daarop in de 'exit-strategie' van de Veertien in, die, na het inzetten van drie 'wijzen', op 12 september resulteerde in de opheffing van de sancties.

Chili – Nadat de Britse minister van Binnenlandse Zaken, Jack Straw, op 12 januari de vrijlating, om medische redenen, in het vooruitzicht had gesteld van de Chileense oud-dictator Augusto Pinochet, die sinds eind 1998 in Groot-Brittannië onder huisarrest stond, mengde ook België zich weer in de zaak. België was een van de landen die na de arrestatie van Pinochet om diens uitlevering had verzocht, omdat enkele Chileenen zich bij de rechtbank van Brussel burgerlijke partij hadden gesteld. Op 19 januari beval onderzoeksrechter Damien Vandermeersch een rogatoire commissie naar het Verenigd Koninkrijk te sturen om Pinochet in aanwezigheid van een Belgische wetsdokter te laten onderzoeken door een college van Britse experts. De Belgische regering tekende, samen met zes mensenrechtenorganisaties, bij het Britse Hooggerechtshof beroep tegen de vrijlating aan en eiste inzage in het medisch dossier. De rechter noemde het verzoek op 31 januari onontvankelijk, maar de Belgische regering tekende beroep aan. Op 8 februari verklaarde het Divisional Court de eis wel ontvankelijk. België en drie andere landen kregen tot 22 februari de tijd om het medisch dossier in te kijken. De medische experts die zij daartoe aanstelden, concludeerden dat Pinochet wel degelijk in staat was een proces bij te wonen. De Britse regering weigerde evenwel een nieuw onderzoek in te stellen en liet Pinochet op 2 maart vrij. Minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel besliste geen beroep aan te tekenen tegen de vrijlating. Hij zei dat hij de Britse beslissing respecteerde. Michel zei dat België weliswaar niet de uitlevering van Pinochet had verkregen, maar er wel toe bijgedragen gehad dat de vrijlating niet in stilte was afgehandeld. Hij sprak de hoop uit dat Pinochet in Chili voor de rechter zou worden berecht.

Wapenlevering Mexico – Minister van Buitenlandse Zaken Michel werd begin mei door de oppositie, maar ook door de regeringspartijen SP en Agalev onder vuur genomen omdat hij een uitvoervergunning had verleend voor de levering door FN van vijfhonderd P90-geweren aan Mexico. Ze verweten Michel, die zich in de kwesties-Oostenrijk en -Pinochet als verdediger van de mensenrechten had opgeworpen, wapens te willen leveren die konden worden ingezet in een intern conflict in Mexico, wat strijdig is met de regelgeving over de wapenuitvoer. Daarop schortte Michel de vergunning op, tot hij de garantie zou hebben gekregen dat de wapens

uitsluitend bestemd waren voor de politie. Eind mei annuleerde het Mexicaanse ministerie van Defensie wegens het getalm de bestelling.

Nederland – Minister van Verkeer Durant en haar Nederlandse ambtgenoot Netelenbos ondertekenden op 27 maart een memorandum over een tijdelijke en beperkte wederingebruikneming van de IJzeren Rijn, de spoorverbinding tussen de haven van Antwerpen en het Ruhrgebied. Nederland zou zich tot het uiterste inspannen om in maart 2001 een milieu-effectenrapport klaar te hebben voor het Nederlandse deel van de spoorlijn. Tenzij er uit het rapport zou blijken dat er "onherstelbare milieuschade" wordt toegebracht, zouden er vanaf eind 2001 "enkele" en vanaf eind 2002 maximaal vijftien treinen per dag gebruik kunnen maken van het 'historisch' tracé. De Belgische regering zou de kosten voor de tijdelijke wederingebruikneming volledig voor haar rekening nemen. Tegelijk zou een studie worden uitgevoerd over een definitieve oplossing en een definitief traject voor de IJzeren Rijn.

Ex-Joegoslavië – In januari en februari trok België het bataljon militairen dat als een onderdeel van de SFOR mee hadden toegezien op de naleving van het vredesakkoord van Dayton uit Bosnië-Herzegovina terug. In juni kwam een einde aan de opdracht een helikopterdetachement en een medisch detachement in Kosovo, waar ze sinds juni 1999 deel uitmaakten van de KFOR-vredesmacht. Na de terugtrekking namen nog ongeveer duizend Belgische militairen deel aan de KFOR-missie, waaronder een gevechtsbataljon van 700 militairen.

Ontwikkelingssamenwerking – De relatie tussen staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Eddy Boutmans en minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel, die in de tweede helft van 1999 al openlijk gekibbeld hadden over de verhouding tussen ontwikkelingssamenwerking en buitenlands beleid, vertroebelde begin 2000 opnieuw. Zonder Boutmans te raadplegen, besliste Michel half januari Marc van Craen, een diplomaat van CVP-signatuur, te ontheven uit zijn opdracht van Bijzonder Commissaris voor Ontwikkelingssamenwerking, de functie waarin hij sinds 1999 aan het hoofd stond van het Directoraat-generaal Internationale Samenwerking (DGIS) in het ministerie van Buitenlandse zaken. In *De Morgen* van 27 maart hekelde Boutmans de 'politieke benoemingen' bij het DIGS. Hij zei niet akkoord te kunnen gaan met de "volledige PRL-inkleuring" van de posten en de benoeming voor topfuncties van mensen "die niet steeds voldoende bekwaam zijn". Premier Verhofstadt bemiddelde nog diezelfde dag telefonisch tussen beide bewindslieden. Hij relativeerde de zaak en zei dat het niet om politieke benoemingen maar om "reaffectaties" ging en slechts om twee personen ging. In de Kamer zei Boutmans op 30 maart het nog altijd niet eens te zijn met de "reaffectaties". De volgende dag legden beiden, naar eigen zeggen, het geschil tijdens een ontbijtgesprek bij. Boutmans stemde ermee in dat Van Craen per 12 april werd opgevolgd door Cristina Funes-Noppen, een diplomate van PRL-strekking.

In het najaar dreigde er een nieuw conflict de kop op te steken toen, in het kader van de hervorming van de federale administratie, het zogenaamde Copernicusplan

(zie hoofdstuk IV), er sprake van was dat het DGIS zou worden afgeslankt en enkel nog bevoegd zou zijn voor indirecte samenwerking, humanitaire acties en noodhulp. Staatssecretaris Boutmans liet via *De Standaard* (14 november) verstaan het daarmee niet eens te zijn, maar Michel leek niet geneigd te zijn de zaak op de spits te drijven. Op 20 november besliste het kernkabinet het DGIS ongewijzigd te behouden.

Op 4 mei herzag de regering de nog geen jaar oude lijst van 25 partnerlanden waarop de bilaterale ontwikkelingssamenwerking wordt geconcentreerd. Senegal, Algerije, Mozambique en Bangladesh kwamen in de plaats van Angola, Kenia, Tunesië en de Filippijnen. De overige 21 landen zijn: Niger, Burkina Faso, Burundi, Mali, Rwanda, Benin, Oeganda, Ethiopië, Ivoorkust, Congo-Kinshasa, Tanzania, Zuid-Afrika, Southern Afrika Development Community, Marokko, Palestina, Cambodja, Laos, Vietnam, Bolivia, Peru en Ecuador.

Op 21 december werd bekend dat minister Michel voormalig staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Réginald Moreels, die in onmin was gevallen met de CVP, zou aanstellen tot speciaal gezant voor humanitaire zaken, met standplaats in Nairobi.

B. Landsverdediging

Op 17 januari overhandigde minister van Landsverdediging André Flahaut aan premier Verhofstadt een beleidsnota over de hervorming van het leger. Ze was vooral een inventaris van de problemen en uitdagingen van de Belgische krijgsmacht, en bevatte nauwelijks concrete voorstellen.

Twee dagen voordien (15 januari) had vice-admiraal Willy Herteleer, de stafchef van de krijgsmacht, er in een Televox-uitzending andermaal op aangedrongen dat de defensiebegroting, die al verscheidene jaren enkel geïndexeerd werd, gedurende vier jaar aan de economische groei zou worden gekoppeld, wat zou neerkomen op een reële groei van ongeveer 10 %. Zonder extra geld zouden er volgens Herteleer 6.000 arbeidsplaatsen moeten worden geschrapt.

Op 22 januari had er overleg plaats tussen Flahaut, vertegenwoordigers van de regeringspartijen en de legertop over de toekomst van de krijgsmacht.

In een toespraak bij de opening van een colloquium over de Europese militaire integratie (28 maart) zei premier Verhofstadt dat België door een grondige reorganisatie een kleiner, maar hoger opgeleid en beter uitgerust leger zou krijgen.

Op 3 mei vond het kernkabinet, na weken discreet voorbereidend overleg, een politiek akkoord over de hervorming van de krijgsmacht. Het 'Strategisch plan voor de modernisering van het Belgisch leger 2000-2015', dat het land een klein, mobiel, snel inzetbaar en goed uitgerust leger zou moeten geven, kreeg op 12 mei de goedkeuring van de ministerraad. Volgens het hervormingsplan wordt het budget van de krijgsmacht over de hele periode bevroren op 100,8 miljard frank. Door de vermindering (van 44.500 naar 39.500 militairen en burgers) en de verjonging (door de rekrutering van 2.000 jonge militairen per jaar) van het legercontingent, zouden de personeelskosten tegen 2015 met 9 miljard frank per jaar moeten dalen (tot 46,8 miljard frank), ten voordele van de investeringsuitgaven

(die zouden stijgen van 16 naar 22,5 miljard frank). De operationele legereenheden zouden worden versterkt, de administratieve afgeslankt. Met een premie van 600.000 frank zouden 2.200 militairen aangespoord worden naar het burgerkader over te stappen. Voor afvloeiings- en overstapmaatregelen werd buiten de defensiebegroting een krediet van 5,4 miljard frank vrijgemaakt, gespreid over vier jaar.

Drie grote aankoopprogramma's werden geschrapt : de vervanging van de F16-gevechtsvliegtuigen (waarvoor de beslissing werd uitgesteld tot na 2015) en van de Leopardtanks, en de bouw van vier kustmijnenvegers. De regering stemde wel in met de aankoop van zeven transportvliegtuigen ter vervanging van de C-130-toestellen, de vervanging van de drie fregatten van de zeemacht door twee 'operationeel inzetbare multifunctionele schepen', de modernisering van de mijnenjagers en de aankoop van nieuwe transporthelikopters, van 840 Trigat-antitankraketten en van een transportschip.

De schrapping van de vervanging van de F16-gevechtsvliegtuigen door de Joint Strike Fighter (JSF) was geen verrassing. De regering-Dehaene had zich indertijd voorstander getoond van de deelname van België aan het onderzoeks- en ontwikkelingsprogramma, maar de paars-groene meerderheid was daar verdeeld over. De groenen en de Vlaamse socialisten waren gekant tegen de aankoop van het 'toegangsticket' (10 miljoen dollar), de liberalen en de PS waren er voorstander van. Op 14 februari zei PS-voorzitter Di Rupo evenwel dat zijn partij dan toch de aankoop van nieuwe transportvliegtuigen verkoos boven de vervanging van de F16. Hij sprak zelf van een "fundamentele koerswijziging". Minister Flahaut zei op 24 februari in de Kamer, dat de Verenigde Staten hadden gemeld dat de eerste fase van het JSF-programma zo goed als afgerond was en de Belgische participatie niet meer aan de orde was. Op 12 april meldde *Het Belang van Limburg* dat de regering een brief had gekregen, waarin ze werd uitgenodigd vóór 15 mei mee te delen of België wenste deel te nemen aan de 'engineering and manufacturing development'-fase. De Belgische participatie zou, gespreid over tien jaar, 200 tot 400 miljoen dollar kosten. Uit reacties van onder anderen VLD-voorzitter De Gucht en PS-voorzitter Di Rupo bleek de daaropvolgende dagen dat België niet in het JSF-programma zou stappen.

Wél verrassend was de beslissing de bouw van vier kustmijnenvegers te schrappen. Op 31 maart immers had de regering de legerinvesteringen voor 2000 goedgekeurd, een minimaal inhaalprogramma van 16 miljard frank. Een van de 18 programma's had betrekking op de bouw van de eerste van vier kustmijnenvegers, waarvoor 3,8 miljard frank zou worden vrijgemaakt. Andere grote programma's betroffen de aankoop van 121 CVRT-verkenningsvoertuigen (5,4 miljard frank), van vier Embraer-vliegtuigen met 30 tot 50 zitplaatsen (3,5 miljard frank) en de deelname aan het Europese satellietprogramma Helios II (2,9 miljard). Voor het project van de kustmijnenvegers had de overheid de voorbije jaren al 1,2 miljard frank uitgegeven; de Antwerpse scheepsbouwer SKB, die het contract voor de bouw van de kustmijnenvegers had binnengehaald, had daartoe al voor 300 miljoen frank geïnvesteerd.

Op 24 oktober deelde minister Flahaut in de kamercommissie voor Legeraankopen mee, dat België uit het Trigat-antitankraketprogramma stapte dat het samen met Nederland, Groot-Brittannië, Frankrijk en Duitsland aan het eind van de jaren 1980 had opgezet en waarin het al 1,2 miljard frank had geïnvesteerd. Eerder hadden Londen en Den Haag meegedeeld niet langer mee te werken aan de ontwikkeling van de Trigat. Volgens Flahaut was het project daardoor nog moeilijk te realiseren. Op 10 november keurde de regering het militair investeringsplan voor 2001 goed. Het voorzag in onder meer de aankoop van Recce-transportvoertuigen (5,4 miljard frank) en de modernisering van de mijnenjagers (3,2 miljard). Voor de vervanging van de elf C-130-transportvliegtuigen door zeven A-400-M-toestellen van Airbus werd 44,4 miljard frank gereserveerd, waarvan 9 miljard frank voor de ontwikkeling (periode 2001-2009) en 35,4 miljard voor de productie (na 2015). De aankoop van een transportschip van 7 miljard frank die minister Flahaut in Frankrijk wilde plaatsen, werd geschrapt omdat het volgens de Inspectie van Financiën te duur zou zijn en te groot voor de Belgische zeemacht.

In een gesprek met *La Dernière Heure* (29 oktober) zei minister Flahaut erover te denken kandidaten uit andere landen van de Europese Unie, en eventueel ook van daar buiten, aan te trekken om het personeelstekort van het leger op te vangen. Vooral de openstaande Nederlandstalige plaatsen raakten moeilijk ingevuld. De christelijke overheidsvakbond wees het voorstel van de hand; de socialistische bond reageerde positief, maar achtte het voorstel moeilijk te realiseren. Op 2 november deed Flahaut, vanuit Brazilië, de suggestie de "belachelijke" taalverhoudingen in het leger te wijzigen. De Vlaamse partijen reageerden afwijzend.

Op een bijeenkomst van de ministers van Defensie van de lidstaten van de Europese Unie, op 20 november, engageerde België er zich toe een brigade van 3000 militairen (van wie er duizend permanent beschikbaar zouden zijn), twaalf F16-gevechtsvliegtuigen, elf C-130-transportvliegtuigen, twee Airbus A310-toestellen en negen schepen ter beschikking te stellen van de Europese 'Snelle Interventiemacht' die tegen 2003 operationeel zou zijn en binnen de zestig dagen ontplooid moet kunnen worden.

XI. Overige gebeurtenissen en ontwikkelingen

Regering – Charles Picqué (PS), die tot dan toe regeringscommissaris voor het Grootstedenbeleid was, werd bij koninklijk besluit van 8 april benoemd tot minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid. Hij volgde zijn partijgenoot Rudy Demotte op, die op 4 april zijn ontslag als minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek had aangeboden om over te stappen naar de Franse gemeenschapsregering.

Eveneens bij KB van 8 april werd Yvan Ylieff (PS) benoemd tot regeringscommissaris, toegevoegd aan de minister van Wetenschappelijk Onderzoek. Hij werd belast met wetenschapsbeleid, en met de evaluatie en modernisering van dat beleid en van de federale wetenschappelijke en culturele instellingen.

Pierre Chevalier (VLD) nam op 11 oktober ontslag als staatssecretaris voor Buitenlandse Handel. Daags voordien was er een huiszoeking gehouden in zijn

advocatenkantoor en was hij verhoord, in aanwezigheid van een Zwitserse rogatoire commissie, over zijn betrokkenheid als advocaat in een dubieuze verkoop van een vliegtuig in 1997. Hij werd verdacht van medeplichtigheid aan oplichting en misbruik van vertrouwen. Hoewel hem, naar eigen zeggen, strafrechtelijk noch deontologisch iets ten laste kon worden gelegd, besliste Chevalier na een onderhoud met premier Verhofstadt op te stappen omdat hij vreesde dat van de zaak politiek misbruik zou worden gemaakt. Hij maakte gewag van een interpellatieverzoek van de CVP. Verhofstadt zei dat hij in juli door de minister van Justitie op de hoogte was gebracht van het Zwitserse onderzoek tegen Chevalier, maar daar ter wille van het onderzoeksgeheim pas op 10 oktober met hem over gesproken had. Verhofstadt zei ook dat het onderzoek "juridisch niet zwaar weegt". De oppositie verweet de premier de zaak te hebben stilgehouden tot na de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober. Op 13 oktober zei Noël Slangen, de communicatieadviseur van de premier, aan *De Standaard* dat hij vóór het weekeinde van 7-8 oktober door de kabinetschef van Verhofstadt over "een probleem met Chevalier" was gecontacteerd. Die verklaring leek in tegenspraak met de verklaring van de premier, dat hij vóór 10 oktober met niemand, behalve minister van Justitie Verwilghen, over de kwestie had gesproken. Chevalier, die in 1990, toen hij nog bij de SP was, al eens had moeten opstappen als staatssecretaris wegens malversaties als advocaat, werd nog op 11 oktober vervangen door zijn partijgenote Annemie Neyts, die "staatssecretaris toegevoegd aan de minister van Buitenlandse Zaken" werd. Neyts was sinds juli 1999 minister in de Brusselse regering. Anne André-Leonard (PRL) nam op 17 oktober ontslag als regeringscommissaris voor Administratieve Vereenvoudiging om lid te kunnen worden van de bestendige deputatie van Waals-Brabant. Alain Zenner (PRL) werd bij KB van 25 oktober benoemd tot regeringscommissaris, toegevoegd aan de minister van Financiën. Hij werd belast met de vereenvoudiging van de fiscale procedures en de strijd tegen de grote fiscale fraude.

Gouverneur – Emmanuel Hendrickx (PRL) volgde op 1 maart Valmy Féaux (PS) op als gouverneur van Waals-Brabant. Hendrickx, die de provincieraad van Waals-Brabant voorzate en burgemeester van Eigenbrakel was, was door de PRL-top verkozen boven regeringscommissaris Anne André-Leonard en kamerlid Jacqueline Herzet.

Koninklijk Huis – Koning Albert II onderging op 29 januari in het Onze-Lieve-Vrouweziekenhuis in Aalst een neurochirurgische ingreep aan de wervelkolom. Het staatshoofd leed al verscheidene maanden aan ischias, veroorzaakt door een discushernia. In de nacht van 12 op 13 april kreeg de koning in hetzelfde ziekenhuis een viervoudige kransslagaderoverbrugging. Tot de dringende ingreep was besloten nadat Albert instabiele pijn in de borststreek had gekregen, die op een nakend hartinfarct kon wijzen. Premier Verhofstadt keerde op 13 april uit Toscane, waar hij de paasvakantie doorbracht, vervroegd naar België terug.

Nog op 13 april maakten *Gazet van Antwerpen* en *Het Belang van Limburg* gewag van een interview van prins Laurent met het tijdschrift 'Arbeid en Milieu', dat kritisch

was voor onder anderen oud-premier Jean-Luc Dehaene. Laurent sprak als voorzitter van het Koninklijk Instituut voor het duurzaam Beheer van de Natuurlijke Rijkdommen en de Bevordering van de schone Technologie (KINT). Hij pleitte voor een "perfect evenwicht" tussen ecologie, 'equity' (sociale rechtvaardigheid) en economie. Volgens Laurent was premier Dehaene "eerder minister van Economie, en daardoor hebben we binnenkort de euro zonder ecologie en zonder equity". De prins liet zich ook kritisch uit voor de multinational 3M en voor Renault-topman Schweitzer.

De verklaringen veroorzaakten opschudding. Het Paleis deelde mee dat de uitspraken van de prins niet gedekt waren door de regering, noch door de koning. Premier Verhofstadt wees er eveneens op dat de regering alleen verantwoordelijk is voor de verklaringen van het staatshoofd. Hij zei dat leden van de koninklijke familie mogen deelnemen aan grote maatschappelijke debatten, maar dat ze niet mogen vervallen in polemieken of persoonlijke aanvallen.

Op 31 mei legde prins Laurent de eed af senator van rechtswege. Oud-premier en senator Jean-Luc Dehaene was niet aanwezig in het halfroond. Laurent hield een 'groene', nogal duistere toespraak, in een gezwollen taal, over ecologie en duurzame ontwikkeling. Hij pleitte opnieuw voor een evenwichtige samenhang tussen ecologie, relatieve sociale billijkheid (equity) en economie, die de mensheid moet behoeden zowel voor een eenzijdig economisme als voor een overdreven ecologie, ja ook voor een utopisch socialisme. Dat de prins in zijn toespraak de woorden driehoek, kegel en cirkel gebruikte, werd her en der geïnterpreteerd als een verwijzing naar de vrijmetselarij, waarvan hij lid zou zijn.

Senaatsvoorzitter Armand de Decker wees er in zijn toespraak op dat een senator van rechtswege zich moet onthouden van partijdige en politieke controversen en dat de kinderen van de koning, ook al zijn ze senator, gehouden zijn de nodige reserve in acht te nemen, om de neutraliteit te bewaren die essentieel is voor de monarchie.

Op 2 maart stemde de Kamer in de met de verhoging van de dotatie aan prins Filip tot 31,8 miljoen frank, de toekenning van een eenmalige dotatie aan prins Filip van 10 miljoen frank, en de toekenning van een dotatie aan prinses Astrid van 11 miljoen frank. De wet van 7 mei 2000 [...] verscheen op 3 juni in het *Belgisch Staatsblad*.

Volkstelling – Ingevolge de programmawet bij de begroting van 2001, de wet van 2 januari 2001 houdende sociale, budgettaire en andere bepalingen (*Belgisch Staatsblad* van 3 januari 2001) zou op 1 oktober 2001 voor de laatste keer een 'volkstelling' worden gehouden. Aangezien het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) de demografische gegevens sinds 1991 betreft uit het Rijksregister, zou het in feite om een 'algemene socio-economische enquête' gaan, met de bedoeling gegevensbanken over personen, opleiding en woningen op te richten of aan te vullen. Het NIS zou de databanken nadien permanent bijhouden, met medewerking van onder meer de gemeenten en de gemeenschappen.

Euthanasie — Op 12 januari begon in de verenigde senaatscommissies voor Justitie en voor Sociale Zaken de bespreking van de drie wetsvoorstellen over resp. euthanasie, palliatieve zorgverstrekking en de oprichting van een evaluatiecommissie, die de zes meerderheidsfracties eind 1999 gezamenlijk hadden ingediend als syntheseseteksten van eerdere eigen voorstellen. Het euthanasievoorstel bepaalde dat euthanasie niet langer strafbaar zou zijn bij patiënten die aan een “zware en ongeneeslijke aandoening lijden” en zich “in een toestand bevinden van aanhoudende en ondraaglijke pijn of nood”. De Orde van Geneesheren zei op 17 januari dat er geen legalisering an euthanasie nodig was, omdat de deontologische code voldoende ruimte bood voor een arts die in een “noodtoestand” meent het leven van een patiënt te moeten beëindigen. Hoewel de regeringsfracties zich daar aanvankelijk tegen verzetten, gaven ze begin februari gevolg aan het verzoek van de christen-democraten hoorzittingen te houden. Daardoor begon de algemene bespreking van de wetsvoorstellen pas op 20 juni. Intussen was binnen de senaatsfracties van PRL-FDF en Ecolo verzet gerezen tegen het paars-groene euthanasievoorstel. Senatoren van beide fracties kantten er zich met name tegen euthanasie uit de strafwet te halen. Ze zeiden, mede op basis van de hoorzittingen, dat er daarvoor geen maatschappelijk draagvlak was. In juli kwamen ook de PS en de VLD terug van hun standpunt dat euthanasie uit het strafwetboek moest worden gehaald.

Op 8 november dienden de meerderheidsfracties een reeks gezamenlijke amendementen op hun wetsvoorstellen in. Euthanasie zou in de strafwet blijven, maar een arts die euthanasie toepast onder de voorwaarden die de wet oplegt, zou geen misdrijf plegen. De amendementen voerden ook een onderscheid in tussen terminale en niet-terminale patiënten. Voor “patiënten die niet binnen afzienbare tijd sterven” zou de procedure worden verzwaard, door onder meer de verplichting het advies van een derde arts in te winnen. De christen-democraten bleven de wetsvoorstellen onaanvaardbaar noemen. Voor enkele PRL- en Ecolo-senatoren gingen de voorstellen nog altijd te ver. Het debat zou in 2001 worden voortgezet.

Ecotaks — Op 31 december kwam een einde aan de overgangperiode waarin drankkartons vrijgesteld konden worden van de milieu- of ecotaks. In het vooruitzicht daarvan zocht een interkabinettenwerkgroep sinds het begin van het jaar naar een oplossing voor de hiaten in en een herziening van de wetgeving, die in bepaalde gevallen onuitvoerbaar was. De groene partijen drongen er op aan de ecotakswet uit 1993 eindelijk toe te passen, de liberalen waren voorstander van verder uitstel. Op 22 december besliste de regering, na een urenlange vergadering, de bestaande vrijstellingsmogelijkheden voor batterijen en wegwerpfotoestellen te handhaven en de ecotaks op papier en pesticiden te vervangen door productnormen en/of sectorale convenants. Het gebruik van retourverpakking voor drank zou worden aangemoedigd door een combinatie van ecoboni (verlaging van BTW en accijnzen) en ecotaksen. Daarvoor zou tegen 31 maart 2001 een concrete regeling worden uitgewerkt, die op 1 januari 2002 van kracht zou worden. Met een bericht in het *Belgisch Staatsblad* van 30 december (tweede uitgave) werd meegedeeld dat de wet in haar bestaande vorm zou worden toegepast en dat met name de

overgangperiode voor drankkartons verlengd werd tot 31 december 2001. De Bond Beter Leefmilieu kondigde aan een juridische procedure te zullen starten om de toepassing van de ecotakswet af te dwingen.

Sabena — Op 26 april ondertekenden minister van Overheidsbedrijven Rik Daems en voorzitter Hannes Goetz van de SAirGroup, de moedermaatschappij van Swissair, een akkoord over de verkoop aan de Zwitserse groep, die in 1995 49,5 % van de Sabena-aandelen had gekocht, van een bijkomend pakket aandelen van de Belgische luchtvaartmaatschappij. De SAirGroup zou in 2001 haar belang in Sabena kunnen optrekken tot 85 %; de Belgische Staat zou op zijn beurt aandeelhouder worden van SAirGroup (3,3 %).

Uniop — Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg veroordeelde op 22 juni de Belgische Staat tot het betalen van een boete van 400.000 frank aan oud-minister Guy Coëme, omdat deze in de Uniop-zaak geen eerlijk proces had gekregen. Coëme was op 26 april 1996 door het Hof van Cassatie veroordeeld wegens fraude en illegale partijfinanciering via het universitaire opiniepeilingsinstituut Uniop-Inusop. Volgens het Europees Hof was, bij ontstentenis van een uitvoeringwet op grondwetsartikel 103 over de ministeriële verantwoordelijkheid, Coëme vooraf niet op de hoogte van alle modaliteiten van de procedure die het Hof van Cassatie, dat ministers moet berechten, zou toepassen. Van de andere veroordeelden in de Uniop-zaak (Mazy, Hermanus, Javeau en Stalport) zei het Europees Hof dat hun rechten geschonden werden omdat zij berecht werden door een rechtbank die niet bij wet was opgericht, aangezien de Belgische wetgever niet bepaald had dat het Hof van Cassatie bij samenhang ook andere beklagden dan een minister mocht vervolgen. De Belgische Staat werd daarvoor veroordeeld tot een boete van 760.000 frank.

Smeerpijpdossier — De raadkamer van Brussel sloot op 28 maart het zogenaamde smeerpijpdossier, een zaak van verdachte schaderegeling voor de aanleg van een nooit gebruikte afvalcollector langs het Albertkanaal. In de zaak werden de namen genoemd van oud-staatssecretaris Miet Smet, oud-minister Hugo Schiltz en gewezen CVP-secretaris Leo Delcroix, die in 1990 bij de schaderegeling betrokken waren. Tijdens het onderzoek, dat sinds 1991 liep, werden geen aanwijzingen van illegale partijfinanciering gevonden. De raadkamer volgde op 28 maart de vordering van het parket en sloot het onderzoek 'tegen onbekenden'.

Van der Biest — Het Hof van Beroep van Brussel veroordeelde op 11 februari Alain van der Biest tot een jaar gevangenisstraf met uitstel en een boete van 45.000 frank wegens schriftvervalsing en verduistering. De feiten werden gepleegd toen Van der Biest minister van Binnenlandse Aangelegenheden in de Waalse gewestregering was (1990-1992). Een eerder arrest was in 1999 door het Hof van Cassatie verbroken. Van der Biest tekende opnieuw cassatieberoep aan, maar dat werd op 14 juni verworpen.

XII. De evolutie in de politieke partijen

Volksunie – Op 15 januari werd de uitslag bekendgemaakt van de eerste rechtstreekse verkiezing van de Volksunie-voorzitter, waarvoor de 15.505 leden van de partij tussen half december 1999 en 14 januari 2000 schriftelijk hun stem konden uitbrengen. Van de leden namen er 9150 aan de verkiezingen deel; er waren 471 ongeldige stemmen. Van de 8679 stemmen gingen er 4682 (53,95 %) naar kamerfractieleider Geert Bourgeois; aftredend voorzitter en senator Patrik Vankrunkelsven kreeg er 3997 (46,05 %). Bourgeois zei dat hij een “zelfbewust voorzitter” wilde zijn van een partij die aan de spits van de Vlaamse natievorming staat, en wees ook op de waarde van het maatschappelijk programma van de Volksunie als “samenhorigheidspartij”. Waarnemers zagen in de verkiezingsuitslag een weerspiegeling van de spanning tussen de strekking-Bourgeois, die het communautaire profiel van de partij wilde verscherpen en de alliantie met de vernieuwingsbeweging ID21 niet erg genegen was, en de groep rond Vankrunkelsven en Bert Anciaux, die meer de klemtoon wenste te leggen op een breder, vernieuwend maatschappelijk project dan op het communautaire thema, en die voorstander was van de samenwerking met ID21. De partijraad wees op 29 januari Fons Borginon en Geert Lambert tot ondervoorzitters aan.

Begin maart maakte de pers melding van spanningen tussen de Volksunie en de vernieuwingsbeweging ID21, naar aanleiding van de vorming van de kandidatenlijsten voor de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober. In de meeste gemeenten nam de VU in alliantie met ID21, als VU&ID, aan de raadsverkiezingen deel. Bert Anciaux zei op de verkiezingsavond dat VU&ID “geen uitstraling” meer had. Bourgeois beklemtoonde op 10 oktober dat het aantal VU-ID-gekozenen met 40 gestegen was tot 346 en dat de VU-ID-lijsten, al dan niet onder die naam, 8,5 % van de stemmen hadden behaald.

De latente spanningen in de partij en tussen de Volksunie en ID21 kwamen scherp aan de oppervlakte op een partij- en alliantieberaad in De Panne (20-21 oktober). Een voorstel van Bourgeois om de Volksunie opnieuw tot ‘communautaire marktleider’ te maken, die ijvert voor een onafhankelijk Vlaanderen in Europa, om maatschappelijk de klemtoon te leggen op sociale rechtvaardigheid en samenhang, langs de breuklijn van materiële en immateriële waarden, en om VU en ID21 te laten samensmelten tot één partij, kreeg scherpe kritiek van onder anderen Anciaux en Vankrunkelsven. Een stemming over het voorstel weerspiegelde de diepe verdeeldheid : zeventien voor, zeventien tegen, twee onthoudingen, één blanco stem. Vankrunkelsven en Anciaux braken een lans voor een vernieuwend, links-liberaal maatschappelijk project, dat de Volksunie in overleg en/of samenwerking met andere partijen, meer bepaald de VLD of de SP, zou trachten te realiseren. ID21 legde een tekst voor, waarin voorgesteld werd het communautaire programma van de Volksunie te ‘deconfessionaliseren’. Het partijberaad eindigde met een kortsluiting en een duidelijke barst tussen de strekkingen-Bourgeois en -Anciaux-Vankrunkelsven.

Op 23 oktober wees het dagelijks bestuur drie ‘wijzen’ aan om voorstellen uit te werken voor de toekomst van de VU en de VU&ID-alliantie : Paul van Grember-

gen, Herman Lauwers en Jan Loones. Terwijl zij gesprekken voerden met de hoofdrolspelers, dreven allerlei verklaringen in de media de beide kampen verder uit elkaar. Op 15 november legden de 'drie wijzen' aan het dagelijks bestuur een voorstel voor. Het somde de acht, gelijkwaardige pijlers van het VU-beginselprogramma op, pleitte voor openheid naar andere politieke formaties en stelde de integratie van ID21 in de Volksunie voor en de omvorming, voorjaar 2001, van de alliantie in een nieuwe partij, eventueel met een nieuwe naam. Zowel ID21 als de groep-Anciaux-Vankrunkelsven wees het voorstel af. Bourgeois en zijn medestanders vonden dat het Vlaams-nationale aspect onvoldoende aan bod kwam in de tekst.

Nadat eerder op de dag een ultieme poging van de 'drie wijzen' om de twee vleugels met elkaar te verzoenen was mislukt, kwam in de avond van 16 november het partijbestuur in crisisberaad bijeen. Tegen de verwachtingen in werd het partijbestuur het na een urenlange vergadering eens over een 'beginselverklaring' die, op één onthouding na, unaniem was goedgekeurd. De compromistekst zei dat de Volksunie een "eigentijdse, radicale Vlaams-nationale partij" is, "die open staat voor allen die samen met haar de zelfstandige Vlaamse natie vorm willen geven" en die "staat voor waarden die in het humanisme, zowel van christelijke als van vrijzinnige oorsprong, hun wortels vinden". De VU zou "vrij en ongebonden" deelnemen aan het politiek gebeuren, "in de alliantie VU&ID", maar "in een geest van grote openheid aandacht besteden aan mogelijke toekomstige evoluties binnen Vlaanderen".

De partijraad stemde op 18 november, op een twintigtal onthoudingen van de VU-Jongeren na, eensgezind met de beginselverklaring in. Ter verduidelijking werd aan de tekst nog een paragraaf toegevoegd: "Wij nemen als partij noch als individu het initiatief voor politieke hervorkaveling, maar staan open voor elk gesprek op het ogenblik dat een dergelijk initiatief wordt aangeboden".²²

Het interne conflict, dat daarmee van de baan leek, zou begin 2001 weer in alle hevigheid oplaaien.

Nog op 18 november besliste de partijraad het weekblad *Wij* en het maandelijks ledenblad *De Toekomst* door een nieuwe, driewekelijkse publicatie te vervangen.

CVP – Op 21 augustus meldde het VTM-middagjournaal dat Réginald Moreels, die in 1994 als voorzitter van Artsen zonder Grenzen als 'verruimer' tot de CVP was toegetreden en van 1995 tot 1999 staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking was geweest, uit de partij stapte. Moreels zei op een persconferentie (22 augustus) zich niet te kunnen verzoenen met de oppositiecultuur en de 'verrechtsing' van de CVP. Hij zei dat hij samen met oud-CVP-voorzitter Johan van Hecke een "alliantie over de partijgrenzen heen" zou oprichten, maar Van Hecke, die op de persconferentie aanwezig was, zei daar niet van op de hoogte te zijn. Moreels had tot eind 2000 zitting als onafhankelijk senator; hij nam ontslag om speciaal gezant van minister van Buitenlandse Zaken Michel voor humanitaire zaken te worden.

²² Eveneens op 18 november besliste ID21 zich nadrukkelijker te manifesteren als links-liberale en radicaal democratische beweging, en actief aan de politieke hervorkaveling te werken.

Op 20 oktober stelde CVP-voorzitter Stefaan de Clerck het "vernieuwingstraject voor de christen-democratie in Vlaanderen" voor. Hij zei dat de CVP zich wenste te profileren als een partij van "menselijke verbondenheid", die streeft naar een "duurzame welzijnssamenleving". De partij zou haar strakke structuur omvormen tot "open bijenkorven", die een "eigentijdse plaats van constructieve ontmoeting" moeten zijn en zich een professionele leiding geven, met aan het hoofd een strategisch comité, dat het vernieuwingsproces zou sturen en bestaan uit de voorzitter, vijf politici en vijf onafhankelijke leden. De CVP wenste 500 tot 700 talentvolle jongeren aan te trekken en te begeleiden. Ten slotte zou zij de vernieuwing uitdrukken in een nieuwe stijl en haar imago beter afstemmen op haar identiteit. De partijraad stemde op 21 november unaniem met het (na de eerste reacties licht gewijzigde) 'vernieuwingstraject' in. Een congres zou in september 2001 de vernieuwing bezegelen; een naamsverandering bij die gelegenheid werd niet uitgesloten. Enkele dagen vóór de partijraad, op 18 november, had de groep 'vernieuwers' en 'verruimers' rond Johan van Hecke besloten op te treden onder de naam Christen-democratische Vernieuwing (CDV) als "drukkingsgroep, denktank, luis-in-de-pels als het moet" om op een "kritisch-constructieve manier" bij te dragen tot het vernieuwingsdebat. Eind november werd bekend dat Magda Lambert werd aangesteld om de 'talentgroep' te begeleiden. Op 21 december maakte De Clerck de samenstelling van het Strategisch Comité bekend. De vijf politici waren Marianne Thyssen (Europees Parlement), Greta D'Hondt, Jo Vandeurzen (Kamer), Joachim Coens en Ludwig Caluwé (Vlaams Parlement). Onafhankelijke leden waren Peter Degadt, Koen Geens en Herman Schueremans (op 20 februari 2001 stemde het partijbestuur in met de aanstelling van de overige twee leden : Martine Reynaers en Mieke van Nuland).

SP – Op 24 mei deelde SP-voorzitter Patrick Janssens mee dat "na onderling overleg" beslist was de samenwerking met nationaal secretaris Hedwig van Roost stop te zetten. Van Roost, die voordien emancipatieambtenaar bij het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap was, was in oktober 1999 door Janssens aangesteld als partijsecretaris. Eind januari had de Raad van (lokale) Voorzitters en Secretarissen haar benoeming met 58 % van de stemmen bekrachtigd. Er waren klachten over haar gebrek aan inzet en aan organisatievermogen.

Op het actualiteitscongres van 22 oktober stelde Janssens een grondige vernieuwing van de SP in het vooruitzicht. Tegen 2002 zou er een nieuwe partij moeten staan, met een nieuw handvest (waarin de strijd tegen sociale ongelijkheid centraal zou blijven staan) en een nieuwe naam.

Aan de parlamentsfracties stelde Janssens op 7 november een rapport voor, waarin hij, op grond van gesprekken met vertegenwoordigers van alle geledingen van de partij, de SP kritisch analyseerde. Volgens het rapport had de partij geen duidelijk profiel, geen wervend project en een stoffig imago, werd kritiek op het regeringswerk niet getolereerd, kregen de fracties te weinig ademruimte, en was de besluitvorming gebrekkig en niet transparant. Om bij de verkiezingen van 2002 weer 24 % van de stemmen te halen, stelde Janssens voor de partij te vernieuwen langs twee assen : een politiek project rond gelijke kansen en een open partijwer-

king waarin interne belangen plaats moeten ruimen voor externe doelstellingen. Vijf werkgroepen zouden het hervormingsproces ondersteunen.

VLD – De VLD wijzigde op haar krokuscongres (25-27 februari) de partijstatuten op enkele ondergeschikte punten. De wijzigingen betroffen onder meer de verkiezing van de secretaris en de penningmeester, de schorsing van afwezige bestuursleden en de termijn voor het indienen van kandidaturen. Voorstellen om de greep van de partijleiding op de samenstelling van de kandidatenlijsten voor de gemeenteraadsverkiezingen te versterken en om de voorwaarden voor de kandidaatstelling voor het voorzitterschap aan te scherpen, werden door het congres verworpen²³.

De statutaire commissie schorste op 27 maart Anke Van dermeersch voor een jaar omdat zij, nadat zij niet de gewenste plaats had gekregen op de kandidatenlijst voor de gemeenteraadsverkiezingen in Antwerpen, gesprekken had gevoerd met het Vlaams Blok. Van dermeersch, een advocate die als ex-Miss België enige populariteit geniet, nam ontslag uit de VLD en trad toe tot het Blok.

Op 22 juni berichtte *De Standaard* dat de statutaire commissie tot het besluit was gekomen dat het partijbestuur van de VLD de statuten had geschonden toen het in januari 1999 toenmalig senator Leo Goovaerts had uitgesloten. Aanleiding was de herhaalde kritiek van Goovaerts op het beleid van toenmalig voorzitter Guy Verhofstadt.

Vlaams Blok – De protestacties tegen de deelname van de FPÖ van Jorg Haider aan de Oostenrijkse regering wakkerden in België het debat aan over het 'cordon sanitaire' rond het Vlaams Blok. SP-voorzitter Patrick Janssens sprak op 7 februari de vrees uit dat sancties tegen Oostenrijk niet alleen Haider maar ook extreem-rechts in België zouden versterken. In *Le Soir* (12 februari) en *De Morgen* (14 februari) pleitte VU-voorzitter Geert Bourgeois ervoor het Arbitragehof om te vormen tot een volwaardig constitutioneel hof, dat, zoals het Duitse Bundesverfassungsgericht, zou kunnen nagaan of een partij de democratische waarden respecteert. Op Agalev na, reageerden de regeringspartijen terughoudend op het voorstel. Voorzitter Frank Vanhecke van het Vlaams Blok noemde het voorstel "ondemocratisch". In *Gazet van Antwerpen* (17 februari) zei Johan Leman, de directeur van het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding (CGKR), dat de andere partijen zouden kunnen trachten kiezers van het Vlaams Blok te winnen door conservatieve, maar daarom nog niet antidemocratische parlementsleden los te weken van het Blok. "Een conservatieve partij, de CVP of de VLD, zou figuren als Alexandra Colen of Guido Tastenhoye een post moeten aanbieden. Zelfs Annemans zou ik niet helemaal uitsluiten", zei Leman. De twee genoemde partijen reageerden afwijzend. Premier Verhofstadt zei "allerminst opgezet" te zijn met de "niet al te verstandige uitspraken" van Leman, die op 22 februari bij de premier op het matje werd geroepen. In een communiqué zei de premier dat "het niet de

²³ Op 13 februari 2001 werden op een 's avonds gehouden congres waaraan weinig ruchtbaarheid werd gegeven de voorwaarden voor de kandidaatstelling voor het voorzitterschap alsnog verscherpt.

opdracht is van de directeur van het Centrum om politieke verklaringen af te leggen en dat hij geen herhaling van dergelijke incidenten wenst".

Zonder afstand te nemen van de inhoud ervan, schoof het Vlaams Blok zijn omstreden xenofob 70-puntenplan terzijde. In een interview met *De Standaard* (11 maart) effende voorzitter Vanhecke het pad, met de verklaring dat het plan "niet essentieel" en "marginaal" is" en iets is "waar wij echt niet wakker van liggen". Hij zei dat de zeventig concrete voorstellen "niet te nemen of te laten zijn" en kondigde aan dat Filip Dewinter, de auteur van het plan, in een in april te verschijnen boek de puntjes op de i zou zetten. De bedoeling op 4 april, bij de voorstelling van het boek *Baas in eigen land*, de 'koerswijziging' bekend te maken, werd op 28 maart doorkruist door het bericht in *Gazet van Antwerpen*, dat het Vlaams Blok het 70-puntenplan "begraaft". Vanhecke bevestigde dat de partijtop beslist had het plan te 'begraven' en een strategie had ontwikkeld om dat aan de achterban en de buitenwereld bekend te maken, maar dat "de loslippigheid van kamerlid Alexandra Colen" die strategie in de war had gestuurd. Vanhecke haalde in de media uit naar Colen, die echter ontkende dat ze aan de oorsprong lag van het perslek. Het partijbestuur besprak het incident op 29 maart en sloot zich in een mededeling aan bij "de berisping" die Vanhecke Colen had gegeven.

Bij de voorstelling van *Baas in eigen land* op 4 april zei Filip Dewinter dat met de intrekking van het 70-puntenplan, het Blok terugkeerde naar de essentie van zijn migrantenprogramma, dat hij in vier punten samenvatte: herstel van de immigratiestop; verwijdering van illegale vreemdelingen, uitgeprocedeerde asielzoekers en vreemdelingen die zich schuldig maken aan misdrijven; keuze voor alle vreemdelingen tussen "assimilatie of terugkeer"; 'eigen volk eerst'-beleid door in de eerste plaats de sociale zekerheid enkel toegankelijk te maken voor Belgische staatsburgers en EU-onderdanen.

Op 27 oktober begon voor de correctionele rechtbank van Brussel een proces tegen drie vzw's rond het Vlaams Blok: Vlaamse Concentratie; Nationalistisch Vormingsinstituut; Nationalistische Omroepstichting. De rechtszaak was aangespannen door het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding en de Liga voor de Rechten van de Mensen. De vzw's werden beticht van medewerking aan het Vlaams Blok, dat "kennelijk en herhaaldelijk discriminatie of segregatie verkondigt". De zaak werd meteen uitgesteld tot 9 februari 2001.

PSC — Bij de Franstalige christen-democraten zaaide Jean-Jacques Viseur in het begin van het jaar onrust met pleidooien voor een progressieve partijkoers. Viseur was er in 1999 door toenmalig voorzitter Philippe Maystadt mee belast tegen november 2000 een rapport te schrijven over de ideologisch herdefiniëring van de partij en haar herpositionering op het politieke schaakbord. In een interview met *Le Matin* pleitte hij er eind januari voor dat de PSC als "postmaterialistische" partij een progressieve koers zou varen. Begin maart zei hij in dezelfde krant gesprekken te voeren met niet nader genoemde politici van Ecolo en de PS over een herverkaveling van het politieke landschap in een links en een rechts blok. Nadat hij daarvoor tijdens de vergadering van het 'Comité directeur' onder vuur was genomen, legde Viseur op 13 maart zijn vernieuwingsopdracht neer. Het 'Comité'

besliste dat voorzitter Joëlle Milquet persoonlijk verantwoordelijk werd voor de partijvernieuwing.

La Libre Belgique meldde op 13 oktober dat Jean-Pol Poncelet aan het 'Comité directeur' zijn ontslag had aangeboden als ondervoorzitter van de partij. Na het ontslag van Maystadt als PSC-voorzitter en diens vervanging door Milquet, was Poncelet eind 1999, samen met André Antoine, tot ondervoorzitter aangewezen. Poncelet had kritiek op Milquet en klaagde over het gebrek aan collegialiteit in de partij. Op een bijzondere vergadering beslisten de parlementsleden en lokale mandatarissen van de PSC op 13 oktober het ondervoorzitterschap af te schaffen en te vervangen door een college van de fractieleiders.

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober begon de PSC te werken aan haar vernieuwing. Een nieuw partijmanifest zou in mei 2001 voorgelegd worden aan een congres. Een naamsverandering werd niet uitgesloten. In november 2001 zou een statutair congres de organisatie herzien. Tegen eind 2002 zouden op een programmacongres de beginselen van het vernieuwde partijmanifest in concrete actiepunten vertaald worden.

PRL — Op 16 maart meldde *Le Soir* dat PRL-voorzitter Daniel Ducarme op het evaluatiecongres van zijn partij, dat op 19 maart zou plaatshebben, zou oproepen de PRL om te vormen tot een beweging ("un mouvement de rassemblement et de réconciliation") die gebaseerd is op humanisme en democratie, en zou voorstellen de partijnaam te wijzigen in Parti Démocrate. Het bericht veroorzaakte grote opschudding in de partij. Verscheidene kopstukken, onder wie Louis Michel die op reis was in Afrika, kantten zich tegen de naamsverandering, maar zij bevestigden wel dat de partij naar een verruiming streefde. Ducarme, die moest vaststellen dat hij over weinig bewegingsruimte beschikte, zei aan *Le Soir* (18 maart) dat hij overwoog op te stappen als PRL-voorzitter. Op een spoedvergadering van de PRL-top werden diezelfde dag de plooiën gladgestreken. Op het congres van 19 maart sloot de PRL de rijen rond Ducarme. De PRL zou een liberale partij blijven, en Ducarme haar voorzitter. Ducarme zei in zijn slottoespraak te zullen streven naar een verruiming van de partij en een naamsverandering niet uit te sluiten.

Op het PRL-congres van 3 december bevestigde Ducarme dat de PRL aan de "stichting" van een nieuwe beweging, die de fakkel zou moeten overnemen van de PRL-FDF-MCC-federatie en waarvan het basischarter in oktober 2001 zou worden goedgekeurd. De operatie zou moeten uitmonden in de vorming van een "grote partij".

PS — Het PS-congres herzag op 2 december de partijstatuten. De belangrijkste wijzigingen betroffen de rechtstreekse verkiezing van de voorzitters van de PS-afdelingen, de aanvaarding van "geassocieerde leden", het verbod een parlementair mandaat met meer dan één andere bezoldigde uitvoerende functie te cumuleren en de invoering van de mogelijkheid af te wijken van de regel dat PS-leden na hun 65ste geen kandidaat meer mogen zijn bij verkiezingen. Het congres besloot voorts dat in de statutaire partijorganen maximum twee derde leden van hetzelfde

geslacht zitting mogen hebben, en dat op de kieslijsten evenveel vrouwen als mannen moeten staan.

FDF — Olivier Maingain werd op 27 mei door de leden voor een periode van twee jaar tot voorzitter van het FDF herkozen. Hij kreeg 918 stemmen; zijn enige tegenkandidaat, ondervoorzitter Jean-Pierre Cornelissen, kreeg er 384. De partij had naar eigen zeggen ongeveer 5000 leden.

Controlecommissie partijfinanciering — De parlementaire Controlecommissie voor de verkiezingsuitgaven en de partijboekhouding, die ook mededelingen en voorlichtingscampagnes van de federale regering en de regionale regeringen bewaakt, besliste op 28 maart om acht ministers om uitleg te vragen over initiatieven die strijdig zouden kunnen zijn met de wetgeving. Het ging om klachten die sinds de verkiezingen van 13 juni 1999 waren binnengekomen, maar waarvan de behandeling was uitgesteld in afwachting van een uitspraak van het Arbitragehof. Het was door de Raad van State om verduidelijking gevraagd, naar aanleiding van het beroep dat de oud-ministers Theo Kelchtermans en Hugo Weckx hadden ingesteld tegen de sanctie die de Controlecommissie in 1995 had uitgesproken. In een arrest van 23 februari had het Arbitragehof gezegd dat ministers geen verhaal hebben tegen sancties van de Controlecommissie. Vijf van de acht opgeroepen ministers verschenen op 2 mei voor de Controlecommissie. De drie leden van de Vlaamse regering die waren opgeroepen weigerden zich, zoals hun voorgangers, aan het gezag van de federale commissie te onderwerpen. Geen van de acht ministers kreeg, tijdens wat de pers een "schertsvertoning" noemde, een sanctie.

*
* * *